

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET FOLYÓIRATA

CXXXIX. évfolyam • 2004. április

ALAPÍTVÁ

1862-BEN

Lovagkereszt...

Március 15-e alkalmából *Mádl Ferenc*, a Magyar Köztársaság elnöke a **Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje** (Polgári tagozata) kitüntetést adott át **Kovács Gábor** erdőmérnöknek, a Nyírerdő Rt. nyugalmazott vezérigazgatójának. A kitüntetettnek valamennyi olvasó nevében gratulálunk és hosszú, aktív nyugdíjas éveket kíván a Szerkesztőség.

Könyvhónap

A hagyományos februári Mezőgazdasági Könyvhónap alkalmából az idén is számtalan kiváló új szakkönyvet ismerhetett meg a bemutatókra el látogató. Budapesten, Gyöngyösön, Keszthelyen, Jánoshalmán a helyi felsőoktatási intézményekben kedvükre válogathattak diákok, tanárok egyaránt. Az

Az EU-csatlakozással felértékelődik a kistérségek szerepe, melyben az erdészek, tájépítők munkájához igen hasznos fogódzót ad *Konkolyiné Gyuró Éva* Környezettervezés címen megjelent műve a Mezőgazda Kiadó gondozásában.

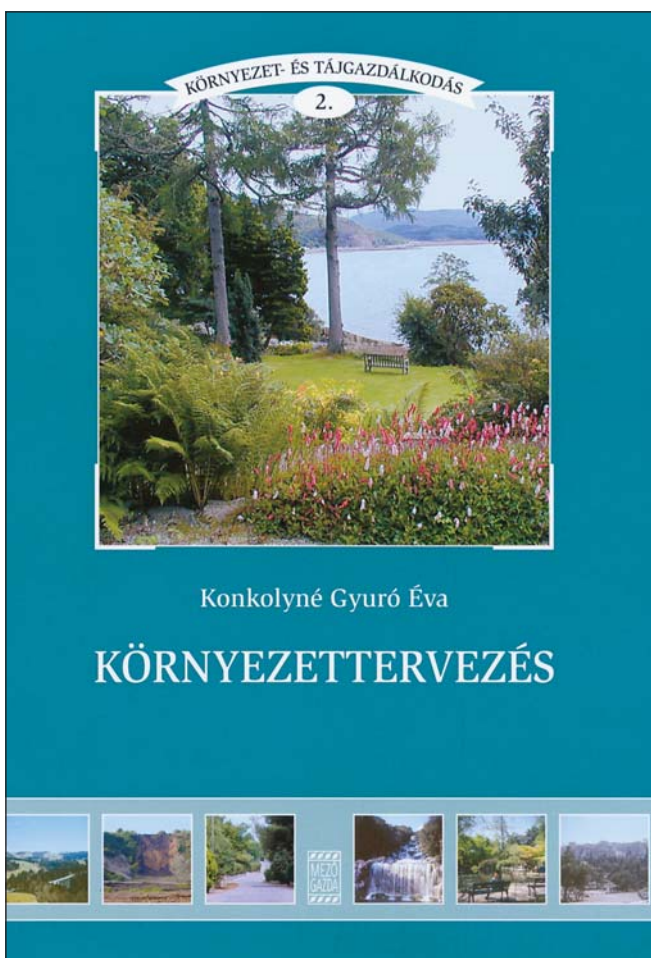
* * *

Erdői-számos képeskönyv

Második, javított kiadása jelent meg *dr. Nádai Magda* Erdői-számos képeskönyv c. munkája, amely kifejezetten az erdészeti erdei iskolák programvezetőinek készült hasznos kézikönyv. A kiadványt az Észak-Magyarországi Erdőgazdasági Rt. támogatta. *Cserép János* vezérigazgató a könyv előszavában írja: » A „kisokos” nagyszerűen szemlélteti, hogy az erdei életközösségek elemei milyen sok szállal kapcsolódnak egymáshoz, milyen hatással vannak egymásra, és mit kell tennünk, hogy az emberi beavatkozás következtében a legkevésbé sérüljön ez a bonyolult életközösség.«

A könyvecske ötletes rajzokkal szemlélteti az erdő, a fák különféle szerepét, teljesítményeit és elvezet a levegő birodalmába is. Kár, hogy a szerző igényes munkájához életlen borítófotókat használtak fel.

A könyv megvásárolható a pedagógiai könyvesboltban (Budapest, VIII. Vas utca 10), valamint a Libri könyvesboltokban. Ára: 980,- Ft.

A harmadik oldal

Kétségtelen, hogy az elmúlt hónapban az erdőgazdálkodást érintő, történelmi eseményeknek lebettünk tanúi. Mert – bárbogyan is kutakodunk szakmatörténetünkben – arra nem volt még példa, hogy érdekeinket útelzárással próbáljuk meg érvényesíteni.

Mindez kezdődött azzal, hogy a kormány az ország gazdaságának valamennyi szegmensében jelentős megszorító – forráselvonó – intézkedést léptetett életbe, ami különösen a mezőgazdaságot érinti érzékenyen. Az agrártárca költségvetése az utakra kényszerítette a mezőgazdaságból élőkét. Azokat a magánerdő-tulajdonosokat is, akik eddig éltek a mindennapok küzdelmes, de békés életét. A tárgyalásokon kiderült, hogy a tárcán belül súlytalanok vagyunk. Bebizonyosodott, hogy fiskális szemlélettel nézve nem sokat oszt vagy szoroz az erdőgazdálkodás a nemzetgazdaságban. Nem tétel, ahogy a pénzügyi szakemberek fogalmaztak. A sokat és évek óta hangoztatott immateriális érték mit sem számít. A betekig tartó tárgyalássorozat mellékszereplői voltunk, és azok is maradtunk.

De a magánerdő-tulajdonosok nem adták fel. A mindenre elszánt erdészek végül is – a lehetőségekhez képest – a második menetben eredményesen tárgyaltak a tárca illetékeseivel, már ami a folyamatban lévő erdősítések legszükségesebb munkálatainak pénzügyi fedezetét illeti. Tanulság több is van. Tudomásul kell venni, hogy vége azoknak az időknél, amikor a hosszú távra tervező erdészek egy-egy kormányhatározat alapján magabiztosan készülhetnek a jövőre. Mert úgy tűnik, biába az oly körülmekintő nemzeti erdőstratégia, ha azt csak radikális követelésekkel lehet érvényesíteni.

Az Erdészeti Lapok eddigi szerkesztésének filozófiáját is felül kell vizsgálni, mely szerint nem foglalkozunk a szakmát érintő politikai kérdésekkel. Mert a magyar erdők érdekében kifejtett egyesületi tevékenység nem tehet különbséget a tulajdonviszonyok alapján. Még akkor sem, ha létét alapvetően meghatározza az ágazaton belül lévők megítélése, anyagi támogatása.

Pápai Gábor

Tartalom

Bartha Pál:

Gondolatok az erdőfelújítás, -fenntartás rendszerének korszerűsítéséhez106

Sódor Márton:

Miért készített a természetvédelem erdészeti koncepciót108

Péti Miklós–Papp Tivadar:

Az erdőművelés témája az Akadémián111

Luzsi József: Halljuk-e az Erdő hangját?112

Reményfy László: Erdeinkről114

Apatóczy István: Nagy Sándor „birodalma”115

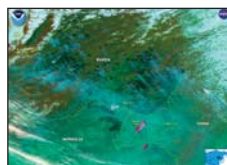
Sipos Árpád:

Az erdő értékszemléletét meg kell változtatni116

Riedl Gyula: Az OEE alapítványai117

Andrési Pál:

Az év madarai a rozsdafarkúak120

Nagy Dániel:

Erdőtüzek a világban122

Lomniczi Gergely:

Jégkár a Pilisi Parkerdőkben ..125

Takács Viktor:

A sopronhorpácsi mezővédő erdősávok127

Szabó Ilona: A feketenyár kórokozói131

Mi és hogyan történt?133

Luzsi József: Pöttyök a térképen135

Nemecz Ferenc:

Sok a rendezetlen magánerdő135

Bánó László–Bánóné Rédei Anna:

Fények és árnyak138

Haraszi Gyula:

Erdélyországban erdész-vadász szemmel143

ERDÉSZETI LAPOK • Az Országos Erdészeti Egyesület folyóirata CXXXIX. évfolyam 4. szám (április)

FŐSZERKESZTŐ: PÁPAI GÁBOR • A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE: DR. SZIKRA DEZSŐ

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI: Andrési Pál, Apatóczy István, dr. Bartha Dénes, dr. Czerny Károly, Detrich Miklós, Greguss László Géza, dr. Járasi Lőrinc, Mihályfalvy István, dr. Sárvári János, Zétényi Zoltán.

SZERKESZTŐSÉG: 1027 Budapest, Fő u. 68. Telefon/fax: 201 77 37 • Mobil: 06 30 97 15 255

KIADÓ: Országos Erdészeti Egyesület, 1027 Budapest, Fő u. 68. • FELELŐS KIADÓ: CSERÉP JÁNOS elnök

Nyomdai munkák: INNOVA-PRINT, Budapest • Felelős vezető: ifj. Komornik Ferenc

A kézirat lezárva: 2004. március 22.

ISSN 1215-0398

Terjeszti az Országos Erdészeti Egyesület. Felvilágosítást a lappal kapcsolatban az Egyesület ad. Megjelenik havonta.

A beküldött kéziratokat, fényképeket nyilvántartásba vesszük. A cikkek, írások nem feltétlenül azonosok a szerkesztő véleményével, azok tartalmáért mindenkor a szerző felel. Honoráriumot megegyezéssel csak felkért írásokért, fotóért, illetve grafikai munkákért fizetünk.

A címlapon: Tavasz. Czenhe Kata munkája.

Gondolatok az erdőfelújítás-fenntartás rendszerének korszerűsítéséhez

Dr. Koloszar József professzor az Erdészeti Lapok 2004. februári számában a csoportos szálalóvágás alkalmazhatóságának lehetőségeiről meglehetősen szkeptikusan nyilatkozott: „nehezen tudom elképzelni a bejagyertyános Farkaserdő gyertyános-tölgyeseinek csoportos szálalóvágással történő felújítását... Nálunk ennek eredménye gyanítva-tóan egy többkorú-többszintes gyertyán konszociáció lenne – mutatóban néhány tölgy bőhönccel.”

Ha az állomány átalakításával idős korban próbálkoznánk, a professzor úrnak valószínűleg igaza lenne, hiszen – a második szintben fényre várva – a gyertyán az egész erdőrészletben nagy tömegben ugrásra készen áll. De rögtön felvetődik a kérdés, hogy hajdan, az emberi tevékenység előtt a gyertyános tölgyesekben mi tartotta féken a gyertyánt? Ehhez elegendő volt a tölgyek hosszabb élettartama? Valószínűleg nem. A gyertyán féken tartásában feltehetően közrejátszott egy sajátos állományszerkezet is, ami az évszázadok óta művelés alatt álló erdeinkből már hiányzik. Ennek következtében ezt az állományszerkezetet sem a hazai erdőkben, sem a hagyományos, vágásos erdőgazdálkodásban fogant szakirodalomban nem tanulmányozhatjuk. Az elmúlt évtizedek negatív tapasztalatait is fenntartással kell fogadnunk, hiszen az 1970-es évek óta az országban többszörösen túltartott vadlét-

szám állandósult, ami sokkal inkább gátolja a tölgyek felújulási lehetőségét, mint a gyertyánét.

Mindazonáltal, a professzor úr óvatosságra való intelmével egyet kell érteni, ami azonban nem jelenthet a megváltoztathatatlanba való csendes belenyugvást, mivel a vágásos üzemmód a gyenge hozamú erdőkben már ma is veszteséget hoz és ez az élőmunka drágulásával még inkább így lesz.

A gyertyános-tölgyes problémakörön túlmenően vitaindítóként **az egész erdőfelújítási rendszer szakmai újragondolása érdekében – különös figyelemmel az ökonómiai szempontok szerinti gyenge erdőkre – az alábbi javaslatot teszem.**

A fahasználati munkák sokkal inkább gépesíthetők, mint az erdőművelési munkák. Fakitermelésre mindig lesz vállalkozó, de az erdőművelési munkácsok – erdősítések és nyár eleji ápolások – már évtizedek óta alig áthidalható nehézséget jelentenek. EU tagságunk után pedig – miközben ezt a munkát egyre kevesebben vállalják – az élőmunka tartós drágulása valószínűsíthető. Már most is van olyan erdőzet, ahol máramarosi munkások az erdőművelők. De felelősen lehet-e egy ország erdőfelújítását egyre távolabbról jövő munkaerőre alapozni? Véleményem szerint nem. Szembe kell néznünk avval, hogy az élőmunka drágulása, valamint a munkaerő biztosításának fokozódó nehézségei következtében az erdőfelújítási/erdőfenntartási kötelezettség hagyományos módon történő teljesítése egyre nehezebb lesz. Ez a probléma viszont csak az eddigiekhez képest új filozófiai megközelítéssel hidalható át. **Egyfelől azokat az erdőket, ahol a fatermesztés veszteséges, vissza kell adni a természetnek, másfelől az erdőfelújítási/fenntartási technológiákat olyan irányba kell terelni, hogy az élőmunka-igényes – és szezonhoz is nagyon kötött – erdőművelési munka aránya csökkenjen.** Mindkét cél elérésének eszköze ugyanaz, a természetközeli erdőgazdálkodás. Ennek persze alapfeltétele a normalizált vadlétszám, a mélyebb erdőismeret, a nagyobb türelem, valamint a jelenleginél sokkal rugalmasabb erdőzeti igazgatás. Ez utóbbi gazdálkodás terén nagyobb szabadságot, valamint differenciált erdőfel-

újítási/fenntartási eljárások elismerését kell, hogy jelentse.

Túlzott óvatosságnak tűnik, hogy „*kellően ki nem próbált erdőkezelési eljárásokat ne akarjunk egyszerre száz-ezer hektáron alkalmazni.*” **Halogatásra ugyanis egészen egyszerűen nincs idő.** A most letermésre kerülő, lassan növekvő állományok felújítási ciklusa átlagosan 8-10 év, amikor is már egészen más bérviszonyok lesznek, mint most. E tekintetben intő példa lehet Thuringia (a volt NDK), ahol egy hektár mesterséges erdősítés költsége mintegy 10 000 Euró, azaz 2,5 millió forint. De mi legyen azokkal az állományokkal, melyek megfelelő nyereséget nem tudnak produkálni?

Az 1. táblázat a témában leginkább érintett fajcsoportok tűzevi véghasználati lehetőségét mutatja be. Mivel a jó-közepes-gyenge besorolás elsősorban növedék alapú, megkockáztatom azt, hogy jövedelmezőség szempontjából már a „közepes” kategória alsó fele is inkább a „gyenge”, veszteséget hozó kategóriába sorolható. E feltételezés alapján tíz év alatt mintegy 35 ezer hektár olyan véghasználatlaltal lehet számolni, mely veszteséget termel. Mindezek alapján, **erdőklimában az erdőgazdálkodás középtávú jövedelmezősége elsősorban úgy növelhető, ha a szóban forgó, ökonómiai szempontból gyenge állományok az eddigi szokásos eljárásoktól eltérő módon – és olcsóbban – kerülnek felújításra.** E néhány tízezer hek-

Tíz éven belül vágásérett állományok megoszlása fatermési csoportok szerint. A táblázat az ESZTY klímában levő erdők adatait is tartalmazza.

1. táblázat

Fafajcsoport	Közepes fatermési csoport		Gyenge fatermési csoport	
	eha	m ³ /ha	eha	m ³ /ha
Tölgy	25	312	2	121
Cser	19	259	2	158
Gyertyán	10	235	2	145
EKL	4	248	2	104
Összesen	58		8	

ÁESZ Magyarország erdőállományai, 2001 – 291. tábla.

Fafajcsoportok megoszlása fatermési osztályonként. A táblázat az ESZTY klímában levő erdők adatait is tartalmazza.

2. táblázat

Fafajcsoport	A fatermési osztályok megoszlása 1000 hektárban			
	IV.	V.	VI.	Összesen
Tölgy	92	66	59	217
Cser	31	27	39	97
Gyertyán	23	12	5	40
EKL	9	8	14	31
Összesen	155	113	117	385

FM Erdőrend. Szolg. M. O. erdőállományainak főbb adatai, 1991 – 1.23.a táblázat.

tárnyi területen – a jelenlegi szigorú célállomány előírások lazítása mellett – minél mozaikosabb vágásvezetéssel és időben is maximálisan elnyújtva, természetes felújításra kellene törekedni. Az állományalkotó főfajok vonatkozásában javasolt engedmény szakmai kompenzálása céljából a fajok életlehetőségei – egyenlőtlen bontás mellett – a későbbiek során javítandók. **A jövedelmet nem hozó állományokat ugyanis természetellenes és közgazdasági szempontok alapján értelmetlen dolog visszavinni a korosztályosztályos modellbe, e helyett ezeket minimális költséggel vissza kell adni a természetnek.** A módszer bevezetése az elvonási és támogatási rend módosítását, valamint az erdősítések műszaki átvételi követelményrendszerének differenciálását feltételezi.

A 2. táblázatból megállapítható, hogy a vizsgált fafajcsoportokból mintegy 385 ezer hektár a IV-VI. fatermési osztályba tartozik. (Átfedés van az 1. táblázattal, továbbá a két adatsor eltérő időpontban készült.) Ez az önfinanszírozásra képtelen, vagy jövedelmet alig hozó erdőterület a kocsányos tölgyesek nagy részének kivételével gyakorlatilag az erdőklímában található. **Erdőklímában az erdőgazdálkodás hosszú távú jövedelmezőségének javítása céljából az állandó erdőborítású üzemmódra való átállást – az erdő csoportos szerkezetének regenerálását – ott lehetne megkezdeni, ahol egyrészt az elkövetett szakmai**

hiba még viszonylag könnyen korrigálható, másrészt, ahol az erdőgazdálkodó érdeke egybeesik a természetvédelmi érdekekkel. Ez a kategória pedig a jövedelmet várhatóan nem vagy alig hozó – (IV)-V-VI. termőhelyi osztályú – gyérités korú állományok azon része, amely fafajösszetétele és termőhelyi viszonyai alapján természetközeli gazdálkodásra alkalmas. Az állandó erdőborítású üzemmódra való átállás több évtizedes időhorizontú kísérlete – mely közös gondolkodással egy visszacsatoláson alapuló gördülő biológiai tervként fogható fel – a jövőbeni veszteséges gazdálkodás elkerülésének talán egyetlen hatékony módja. Az ugyanis nehezen vélelmezhető, hogy a társadalom a vágásos üzemmód egyre fokozódó veszteségét időtlen időig kompenzálni fogja. Annak inkább van realitása, hogy az erdők természeti állapotának javítása reményében a társadalom a természetközeli eljárások – és ezen belül különösen az állandó erdőborítású üzemmódra való átállás – esetleges átmeneti többletköltségét megfinanszírozza. Kísérletezés és útkeresés vonatkozásában példát vehetnénk a német kollégáktól, de ehhez a gazdálkodás szabadságfokát emelni kell! Az állandó erdőborítású üzemmódnak igen nagy előnye, hogy az így átalakított, vagy az átalakításban már jelentősen előrehaladott állományban a hagyományos gazdálkodás bármikor felhagyható. Ez vi-

szont lehetőséget ad arra, hogy a gazdálkodói kör az erdőgazdálkodás jövedelmi pozícióinak állandó romlásához folyamatosan alkalmazkodjon. Az így kezelt, jövedelmet nem hozó erdőkre pedig távlatokban – természetvédelmi indokkal – földalapú támogatás bevezetése lenne indokolt, hiszen ha más nem, de rezsiköltsége mindig van az erdőgazdálkodónak.

A gyenge hozamú erdőkben szerzett tapasztalatok néhány évtizedes késéssel már a legjobb fatermesztési potenciállal rendelkező – és szakmai szempontból igen kényes – gyertyános tölgyesekben is kamatoztathatók lennének. Ezeket a jó minőségű erdőket addig is mozaikosabb felújító vágással kellene kezelni, ami egyúttal az állandó erdőborítású üzemmód felé történő majdani átjárhatóság lehetőségét is javíthatná.

Az természetesen nem vélelmezhető, hogy az állandó erdőborítású üzemmód az erdőklímában kizárólagos lesz, de az igen, hogy – normalizált vadlétszám mellett – igen nagy területen lehet létjogosultsága, különös tekintettel arra, hogy a gyenge hozamú erdők fenntartásának ez az egyetlen ésszerű módja. **Ugyanakkor ki kell mondani azt, hogy a természetközeli erdőgazdálkodás alapfeltételének megteremtése – a normalizált vadlétszám – a természetvédelemért felelős miniszter hatékony közreműködése nélkül elképzelhetetlen!** Az ökonómiai szempontból kedvező adottságú, elsődlegesen fatermesztési rendeltetésű gazdasági erdőben természetesen továbbra is fennállna a választási lehetőség a vágásos és állandó erdőborítású üzemmód között.

A vágásos üzemmódról való átállás feltételeit – a nálunk kétségkívül kedvezőbb klimatikus viszonyokkal rendelkező – Észak-Rajna-Vesztfália tartomány az állami erdőkben a következő eszközökkel ösztönzi:

- tilos etetésre alapozott vadlétszámot tartani,
- tilos az erdőfelújításokat bekeríteni, ehelyett a vadlétszámot olyan szintre kell apasztani, hogy vadkárelhárító kerítés építésére ne legyen szükség,
- tilos az állományok egyenletes bontása és a korosztályos gazdálkodás,
- rendkívül korlátozott a tarvágás lehetősége.

Magánerdőkre vonatkozóan – mivel Németországban a tulajdonosi jogok erősek – ilyen kategorikus tiltások nincsenek, az államerdészet a magánerdőtulajdonosok gazdálkodására követendő példa nyújtásával igyekszik hatni.

Miért készített a természetvédelem erdészeti koncepciót?

Tisztelettel köszönöm, mind az Erdészeti Lapok szerkesztőségének, mind *Koloszár József* egyetemi tanár szerzőnek, hogy – megelőlegezve bizalmat – az előző lapszámban megjelenített egy vélemény „A természetvédelem erdészeti koncepciója”-ról. A véleményben megfogalmazottak értékéből nem von le semmit az a tény, hogy gyakorlatilag előbb megjelent, mint maga a koncepció. Az újság kézhezvételének időpontja előtti héten zajlott ugyanis az a végső – a természetvédelmi igazgatóságok szakembereivel lefolytatott – megbeszélés, amelyen sor került a véglegesített formában elkészült koncepció ismertetésére és megbeszélésre.

A koncepció kialakításához vezető folyamat első lépéseinek egyikeként először a természetvédelmen belül kellett megvitatni, megbeszélni és alakítani az anyagot, hogy olyan tartalmat alakítsunk ki, amely a természetvédelem egésze számára – értve ezalatt nem csak az erdészeti szakembereket - elfogadható és képviselhető. Úgy gondoljuk, hogy mostanra érte el az anyag ezt az állapotát, amikor a koncepcióval dolgozó kollégák is látták és elfogadták a vélemények beépítése után kialakult végső változatot. A következő lépés most következik, amikor - terveink szerint – szélesebb körben szeretnénk közreadni, ismertetni a koncepciót.

A koncepcióval kapcsolatban ki kell hangsúlyozni, hogy ez nem egy általános erdészeti koncepció, hanem a természetvédelem erdészeti koncepciója. Foglalkozik olyan kérdésekkel is, amelyek szorosan nem a természetvédelem kérdéskörébe tartoznak, de ezekkel kapcsolatban azt az álláspontot mutatja be, amelyet a természetvédelem képvisel, illetve a kérdés konkrét felmerülése esetén a megbeszélések során képviselni tud/fog. A koncepció olvasásakor ezért mindig szem előtt kell tartani, hogy a koncepció olyan – döntően erdész és biológus - szakemberek által került megírásra, illetve véleményezésre, akik az erdők kérdését elsősorban természetvédelmi, ökológiai oldalról közelítik meg. Ezt nyíltan fel is vállalja mind a koncepció, mind a természetvédelem.

Az előzőkben leírtak természetesen nem jelentik azt, hogy a koncepció alakítására nem kerülhet sor, a benne foglal-

tak örök életűek és semmilyen változtatás nem engedhető meg. Úgy gondoljuk, hogy egy koncepció akkor él, ha követi az idők alakulását és minden olyan esetben megújul, amikor a változások ezt megkövetelik. Ennek érdekében szeretnénk szélesebb körben is teríteni, ismertetni és szükség esetén megvitatni a koncepcióban foglaltakat, olyan szintig, ameddig szűkre szabott időkapacitásunk ezt lehetővé teszi. A „hivatalos” szétküldés még előttünk áll és nyilvánvaló, hogy ezen az úton minden érdeklődőhöz nem jut el az anyag. Minden elolvasni kívánó kollégának azonban fel tudjuk ajánlani azt a megoldást, hogy e-mail-en, elektronikus formában elküldjük részükre a dokumentumot. Ehhez nem kell mást tenni, mind egy e-mail-t küldeni kollégánom *eszto@mail2.ktm.hu* címére. A postai úton való terjesztést szélesebb körben nem tudjuk megoldani.

Arra a kérdésre, hogy miért is készült ez a koncepció – mi indokolta elkészítését – a választ a maga a koncepció adja meg:

Az elmúlt évtizedben a társadalom figyelve minden korábbinál nagyobb mértékben fordult az erdők és az erdőgazdálkodók felé, számon kérve a természeti környezet egyik legértékesebb alkotójának, az erdőnek a tartamos fenntartását és fejlesztését.

Az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvény (a továbbiakban: Evt.) és a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Tvt.) megalkotásával az új szakmai jogszabályok olyan jelentős – elsősorban természetvédelmi szemléletből

fakadó – változásokat hoztak, melyek igazodtak a biológia és ökológia tudományos eredményeihez, az új társadalmi elvárásokhoz. Alapvetően változtaták meg a korábbi kereteket, és komoly kihívás elé állították az erdészszakmát.

Az erdőgazdálkodás, az erdők szakkezelése nemcsak az erdőgazdálkodással foglalkozók ügye, hanem – főleg a hazai erdőknek mintegy harmadát (kb. 650 e ha) kitevő, még természetszerűnek mondható erdőkben - a természetvédelem és a társadalom ügye is.

Az új törvényi követelmények csak lassan épülnek be az erdőgazdálkodás korábban kialakult gazdálkodási rendszerébe.

Az indokoltságot követően vizsgáljuk meg, hogy az elkészült koncepció milyen célokat szolgál, mit szeretnének a koncepció készítői elérni? A választ szintén maga a szöveg adja meg erre a kérdésre:

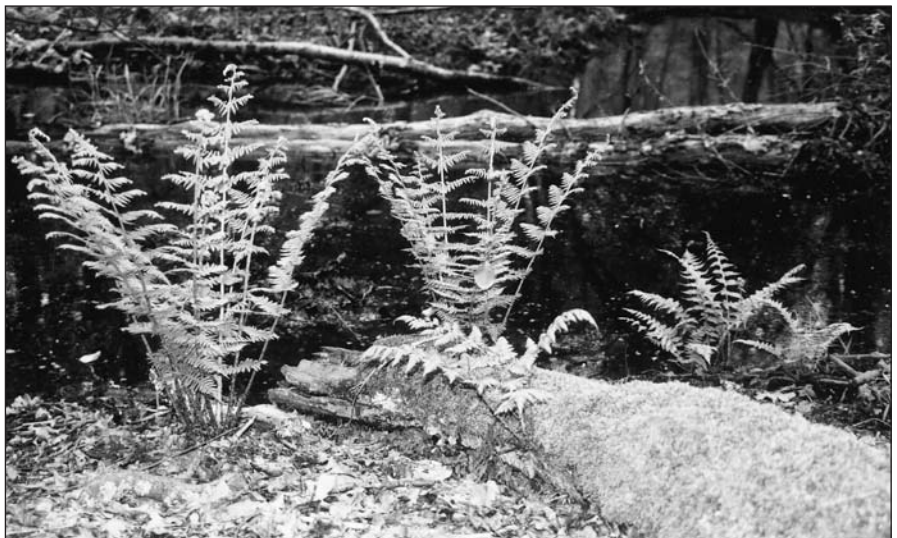
- a természetvédelem erdészeti alapelveinek és céljainak megfogalmazása és a legfontosabb célterületek kijelölése;

- az új szakmai jogszabályok megalkotásával fellépő kihívások és konfliktusok kezelése;

- a természetvédelmi szervezet egységes szemléletének kialakítása, koordinációja;

- a természetvédelem és az erdőgazdálkodás új együttműködésének kialakítása;

- a leírt és elfogadott természetvédelmi alapelvek és célkitűzések beépítése a készülő Nemzeti Erdőstratégia és Program célkitűzései közé.

A megfogalmazott célok – elsősorban a harmadikként megfogalmazott cél – egyértelműen igazolják, hogy a koncepció csak abban az esetben tudja betölteni feladatát, amennyiben az a szakemberek szélesebb rétegéhez eljut, és megvitatásra kerül. Azon túlmenően, hogy a koncepció egy egységes természetvédelmi szemléletet, és kiszámítható természetvédelmi tevékenység alapjait kívánja lefektetni az erdők vonatkozásában, nem titkolt célja, hogy alapot kíván biztosítani egy esetleges szakmai párbeszéd kialakításához is. A párbeszédrel kapcsolatosan még egyszer szeretném nyomatékosan tenni, hogy az elkészült anyag a természetvédelem iránt elkötelezett erdész, biológus és más szakképesítésű kollégák által kiemelten fontosnak tartott alapelvekre épül. Ezen alapelveit a természetvédelem nem kívánja feladni és az érvényesítésüket fontos feladatának tekinti a továbbiakban. Meggyőződésem azonban az is, hogy ezen axiómák jelentős része a természetvédelem kívül dolgozó kollégák részére is elfogadható. A megvalósításra, az alkalmazás lehetőségének megteremtésére már számos – megvitatható – út kínálkozik.

A megfogalmazottak alapján örömmel vennék, ha sokan és sokféle szemszögből átolvasnák az anyagot és valamilyen módon lehetőséget tudnának biztosítani a vélemények megvitatására. Amennyiben az Erdészeti Lapok szerkesztője úgy gondolja, hogy ez a témakör van annyira közérdekű, hogy teret tud biztosítani a lapban erre a célra, illetve maga az Egyesület is felkarolja a témát, akkor akár itt – a Lapok hátsó oldalán – is kialakulhat egy párbeszéd. Rövidebb folytatásokban magának a koncepciónak a leközlése is megoldható. Erőnközé igazítva egy-egy fórum megtartását is lehetségesnek tartjuk. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy nyíltan beszéljünk meg közös dolgainkat.

A koncepció – úgy gondoljuk – önmagában kerek, egésznek alkot. A vélemények formálása során ezért kiemelten fontosnak tartjuk, hogy azok a teljes anyag elolvasása után kerüljenek kialakításra. Nagyon félrevezető lehet, ha csak egy-egy kiragadott gondolat elolvasása után olyan sommás vélemény fogalmazódik meg, amelyre a válasz esetleg a koncepció további fejezeteiben található. Kérem tehát, hogy forgassák/forgassátok a koncepciót és alakuljon ki egy párbeszéd a közeledés és a közös front kialakítása érdekében.

Mivel a „Természetvédelem erdészeti koncepciója” c. cikkben megszólítottat

a természetvédelem, ezért írásom második felében szeretnék válaszolni az ott felvetett kérdésekre is. Kicsit félve teszem, hiszen – úgy gondolom – az Erdészeti Lapok olvasóinak 99%-ban fogalma sincs igazából, hogy miről beszélünk, mert nem olvasta a koncepciót. Elhangzik egy vélemény és egy válasz, de nem ismerik az alapját. Ennek ellenére kénytelen vagyok válaszolni, mert a vélemény csak egyes részeket ragad ki a koncepcióból és így esetleg félreérthető képet sugall az abban foglaltakról.

Kétségtelen, hogy a koncepció legfontosabb kérdései közül vet fel hármat a vélemény. Előkerül a természetesség, természetességi mutató, az erdők és ültetvények szétválasztásának kérdése és hosszú elemzés foglalkozik a természetvédelmi erdőkezelés, természetközeli erdőgazdálkodás bevezetésével, ezek elkülönítésével, valamint a természetközeli erdőgazdálkodás alkalmazhatóságáról. Előjáróban annyit szeretnék még hozzátenni, hogy – véleményem szerint – a koncepció szövege minden felvetett kérdésre önmagában is választ ad.

Az egyszerűbben megválaszolható kérdéskör a természetességi osztályozás és az erdők és ültetvények szétválasztásának kérdése. A természetvédelem számára igen fontos kiinduló állapotot jelent a jelenlegi erdők természetességi állapota és ezen állapot változása a természetvédelmi kezelések, erdőgazdálkodás hatására. Ez a természetvédelmi kezelési tevékenység legfontosabb mérőszáma. A nemzetközileg alkalmazott természetességi mérőszámok – pl. az osztrák kollégák által alkalmazott haemeróbián alapuló osztályozás – nem őt, hanem lényegesen több kategóriával dolgozik és a természetességi befolyásoló tényezők sokkal szélesebb skáláját vizsgálja, mint az általunk alkalmazott öt kategória. A koncepcióban jelzett egyszerűsített osztályozás mind nevezéktanában, mind sorrendjében alkalmazkodik a klasszikus erdészeti rendszerhez (természetközeli erdők, származékterületek, kulturerdők, ültetvények stb.), és elsősorban nagyobb léptékben – pl. erdőtervezés szintjén – alkalmas az erdők természetességének mérésére. A véleményben javasolt két kategória – erdő és ültetvény szétválasztása nagyon fontos. A koncepcióban külön fejezet foglalkozik ezzel. A természetesség megítélése szempontjából azonban ez a két kategóriás osztályozás nem elég érzékeny. Ezzel a durva osztályozással az erdők természetességének alakulása, monitorozása nem végezhető el. Kialakítása gyakorlatilag csak egy-két tényezőn ala-

pul, az őshonosságon és esetleg az eredeten. A nemzetközi erdészeti statisztikák (pl. TBFA 2000) valóban ezt használják, de tudnunk kell azt is, hogy ezen osztályozások szerint erdeink jelentős része az ültetvények kategóriájába kerülne. (Az összes tájidegen fafajú erdőt az ültetvények közé sorolják, amelyek egy része a mi osztályozásunk szerint ültetvényszerű, illetve kulturerdőként kerül besorolásra.) Az általunk alkalmazott besorolás hazai hagyományainknak és körülményeinknek jobban megfelel, még akkor is, ha nemzetközi statisztikákhoz – összevonnak után – a két kategóriás rendszert kell alkalmaznunk. Nemcsak természetvédelmi, de erdészeti szemmel is jobbnak tartjuk egy finomabb kategóriákon alapuló rendszer hazai bevezetését.

A másik – jelentősebb kérdés – a védett erdőterületek természetvédelmi kezelésével kapcsolatos. A koncepció egyértelműen leszögezi, hogy védett természeti területeken természetvédelmi erdőkezelést kell folytatni. Természetesen ehhez a magyarázatokat is megadja, melyekhez az indoklást a következőkben röviden ismertetném.

A védett erdők kezelése lényegesen szélesebb kört ölel fel, mint az erdőgazdálkodás. Olyan tevékenységek is részei, amelyek nem az erdőgazdálkodás keretében kerülnek elvégzésre. Mindazon tevékenységek összessége, amelyeket akár az erdőgazdálkodó, akár a természetvédelem szervezete a védett területeken végez. Nem fogadható el – amit a szerző javasol –, hogy a védett természeti területeken természetközeli erdőgazdálkodást kell végezni, mert ebbe nem fér bele minden – természetvédelmi területen folytandó – kezelési tevékenység.

A koncepció definíciója szerint „a természetvédelmi (erdő)kezelés fogalma magába foglalja a jogszabályokban és a jogszabályok előírásai alapján készült természetvédelmi kezelési tervekben foglalt erdészeti célú (erdőt érintő) beavatkozásokat. Ezek lehetnek fenntartó (helyreállító, a természetes folyamatokat beindító stb.), illetve gazdálkodás jellegű beavatkozások egyaránt, valamint szolgálhatják a védett természeti terület és értékei felmérését, nyilvántartását vagy bemutatását. A gazdaságilag is hasznosítható erdőkben a gazdálkodási szempontok is szerepet kaphatnak, a nem gazdasági célt szolgáló, illetve gazdaságilag nem hasznosítható erdőkben, erdőtürelésben, a szükségesnek tartott beavatkozásokat természetvédelmi erdőfenntartásként értelmezzük.” Azt, hogy ezeken a területeken a gazdálkodásnak nem lehet elsődlegessége a természetvéde-

lem céljaival, a természetvédelmi erdőkezeléssel szemben, a törvények deklarálják, melyek szerint a kiemelt oltalom alatt álló természeti értékek és területek esetében – védetté nyilvánított természeti értékek és területek – a biológiai sokféleség megőrzésének, a természetvédelmi céloknak egyértelmű prioritása van az egyéb – elsősorban gazdálkodási – szempontokkal szemben. A koncepció szerint: „A természetvédelmi (erdő)kezelés és a természetközeli erdőgazdálkodás céljai közötti alapvető különbséget az jelenti, hogy amíg a természetközeli (erdő)kezelés elsődleges célja az erdők biológiai sokféleségének megőrzése és gyarapítása, a természetvédelem szempontjainak érvényesítése, addig a természetközeli erdőgazdálkodás elsődleges célja olyan fenntartható erdőgazdálkodás folytatása, amely mellett az erdők további funkciói a legkisebb sérelem mellett kielégíthetők”. A koncepció előbbiekből fakadóan leírja, hogy „minden esetben, amikor védett természeti területen lévő erdőben konfliktus alakul ki a természetvédelmi és az egyéb szempontok között, akkor a természetvédelmi szempontoknak kell elsődlegességet kapniuk”. Ez a természetvédelmi oltalom alatt álló erdők elsődleges rendeltetéséből és az erdőtörvény azon bekezdéséből egyértelműen levezethető, amely szerint „a törvény rendelkezéseit a természet védelméről szóló törvény rendelkezéseivel összhangban, védett természeti területen lévő erdő esetén a Tvt.-ben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni [Evt. 2. § (2) és (3)].

A jogszabályok és a definíciók tehát, nem zárják ki gazdálkodási jellegű beavatkozásokat, de nem ezek prioritását hangsúlyozzák. A gazdálkodási jellegű beavatkozások lehetőségét azzal is alátámasztja a koncepció, hogy konfliktus esetére hangsúlyozza a természetvédelmi célok prioritását, azaz amennyiben adott gazdálkodási jellegű beavatkozás nem ellentétes a természetvédelmi célokkal, akkor végezhető. Azt azonban el kell fogadni, hogy a védett természeti területeken ma döntően alkalmazott - jogi korlátok közé szorított, de hagyományos jellegű - erdőgazdálkodás nem felel meg a természetvédelem hosszú távú céljainak és alapelveinek. Védett természeti területeken a célkitűzés a természeti állapot javítása – elsősorban a természetes folyamatokra alapozott erdőkezelés bevezetésével és alkalmazásával.

A természetvédelmi erdőkezelés természetvédelmi oltalom alatt álló bevezetését támasztják alá a koncepció alapelvei is, melyek érvényesítéséhez „...a szokásos erdőkezelési gyakorlat korlátozó-

sán felül, alapjaiban új elképzelések kidolgozására és megvalósítására van szükség. Ez azt jelenti, hogy nem elegendő a hagyományos erdőkezelési gyakorlat tovább folytatása a jogszabályokban lefektetett természetvédelmi korlátok figyelembevételével, hanem egy jelentős mértékű szemléletváltásra van szükség az erdők kezelésében, az erdőgazdálkodásban általában is, de a természetvédelmi oltalom alatt álló területeken kiemelt módon”.

Harmadik pontként a témához szorosan kapcsolódik a vélemény – természetközeli erdőgazdálkodás alkalmazásával összefüggő – észrevétele. Úgy gondolom, hogy döntő mértékben erre is választ ad a figyelmesen átolvasott koncepció. Alapvetően leszögezi, hogy „a biológiai sokféleség megőrzése érdekében általánosan a természetes erdődinamikai folyamatok megőrzésére és azok érvényesítésére kell a hangsúlyt helyezni... az erdők tekintetében ez azt jelenti, hogy a természetes erdő konzerválása, rezervátumként való megőrzése helyett azoknak a természetes folyamatoknak a minél teljesebb megőrzésére kell törekedni, amelyek lehetővé tették e bonyolult életközösség kialakulását”.

Az említett alapelvből egyértelműen következik, hogy a természetvédelem – mindenhol ahol lehetséges – a természetes erdődinamikai folyamatokra alapozott természetközeli erdőgazdálkodási módszerek alkalmazását részesíti előnyben. Ez természetvédelmi érdek, és egyben a természetvédelem és az erdőgazdálkodás, valamint a társadalmi elvárások és az erdőgazdálkodás között fennálló konfliktusok jelentős részének megoldása is. Az, hogy ezek a természetközeli módszerek milyen konkrét erdőkezelési, erdőgazdálkodási eljárásra fordíthatók le nagyon

sok tényezőtől függ. Erre utal a koncepció azon bekezdése, mely szerint „...a természetközeli erdőgazdálkodás nem egy konkrét recept, amely minden erdőben egyformán alkalmazható. A természetes folyamatokra alapozott erdőkezelést, erdőgazdálkodást egy olyan szemléletként lehet értelmezni, melynek ismeretében és alapelveinek elsajátítása után az egyes konkrét esetekre a megfelelő beavatkozási módszerek, technológiák levezethetők”. A megfogalmazás azt jelenti, hogy a természetvédelem tisztaiban van azzal a ténnyel, hogy az általa előtérbe helyezett száralásos, száralóvágásos módszerek nem alkalmazhatók minden hazai erdőben, ezért mindig az adott erdőtársulásban, illetve az adott feltételek mellett alkalmazható leginkább természetközeli módszereket kell előtérbe helyezni. „A cél az, hogy az adott erdő céljának, rendeltetésének és természetességi állapotának megfelelő módon, minél természet-közeli módszerekkel kezeljük erdeinket, illetve gazdálkodjunk azokban”. Minden erdőben lehetőség van – adott esetben – a jelenleginél inkább természet-közeli módszerek alkalmazására, melyek jobban szolgálják a biológiai sokféleség védelmét. Nem tagadjuk azt sem, hogy a jelenlegi alkalmazásánál lényegesen szélesebb körben tudjuk elképzelni a száralásos, száralóvágásos eljárásokat is. Ezek alkalmazhatóságára éppen a szerző által említett erdőgazdasági kísérleti területek és üzemi alkalmazások eredményei jogosítanak fel.

A szerző – nyilvánvalóan a számára lényeges elemekre összpontosítva - arra sem tért ki cikkében, hogy a természetvédelem céljai között olyanok is szerepelnek, amelyek a koncepció megvalósítása érdekében mintegy feltételként is megfogalmazhatók. A teljesség igénye nélkül ilyenek az erdők közcélú szolgáltatásait, illetve annak előállítási költségeit társadalmi szinten elismerő támogatási rendszer kialakítása, az erdei túlszaporodott nagyvadállomány szabályozásának kérdései. Természetesen mindemellett még számtalan természetvédelmi és erdőkezelési szakmai kérdéssel foglalkozik, melyekre kitérni itt – már terjedelmi okok miatt - sem lehet. De újfent felajánljuk, hogy minden érdeklődő számára e-mail-en hozzáférhetővé tesszük a koncepciót, kérjük, hogy minél több érdeklődő kolléga forgassa. További érdeklődés esetén mind a koncepció folytatásokban történő ismertetésére (lekötés), mind a benne szereplő gondolatok megvitatására készek vagyunk.

Az erdőművelés témája az Akadémián

2003 folyamán két alkalommal hívta össze az MTA Erdészeti Bizottsága az ország kiváló erdőművelőit a témakör érintő problémák megvitatására és a 2004-ben tervezett nemzetközi erdőművelési konferencia előkészítésére. A 2003. november 6-án tartott „Erdőművelés a XXI. században” című szakmai kerekasztal tárgyalás eredményeként a következő témakörökben folyt vita és alakult ki állásfoglalás:

- az erdőgazdálkodás célja
- finanszírozási javaslatok
- a vadászat jövőképe
- magánerdő-gazdálkodás esélyei
- a kutatással és oktatással szemben megfogalmazott követelmények
- az erdészeti szakigazgatás korszerűsítése
- PR tevékenység

Az erdőgazdálkodás célja:
Hosszú távon vagyongerdekelt, többcélú, készletgondozó természetközeli erdőgazdálkodás folyamatos erdőborítás fenntartásával, melynek terméke a kiváló minőségű erdő, piacképes faanyag és a hasznosítható vadállomány.

Finanszírozási javaslatok :
– **A jórészt mesterséges felújításokra alapozott, ma már korszerűtlen finanszírozás helyett egy megalapozott ökonómiai háttérrel jelentő rendszer bevezetése, figyelembe véve a tulajdonosi háttérrel is. A szektorsemleges járulékképzés és támogatás sérti a tulajdonosi jogokat és érdekeket.**

– A természetközeli erdőkben fokozatos felújító vágások és, folyamatos erdőborítást biztosító üzemmód esetén a járulérendszer alkalmazásától indokolt eltekinteni..

– A természetközeli erdők külön elbírálást érdemelnek akár vágásos üzemmódban fokozatos felújítóvágással, akár folyamatos erdőborítást biztosító üzemmódban kezelik őket. A járulékfizetés és a felújítási támogatás rendszeréből teljesen kivezetendő. Ennek alkalmazása amúgy is nehézkes a vágásos üzemmódban, a folyamatos erdőborítást biztosító üzemmód esetén pedig csaknem lehetetlen.

Ezen típusú erdőállomány-gazdálkodás esetén az erdőt mint ökológiai rendszert magas szakmai szinten gon-

dozzuk, és olyan többletértéket óvunk meg, illetve hozunk létre, mely a társadalmat is gazdagítja. Indokolt az így kezelt természetközeli erdőállományok felújítását és fenntartását költségvetési keretből a társadalmi érdek miatt külön támogatni.

– A véghasználati előírások a gazdálkodók üzemterveiben lehetőségek. Amennyiben ezt megteszi valaki, akkor az adott véghasználat hozamából újítsa fel az erdőt. Az állam viszont ne vonja el tőle az ehhez szükséges forrásokat.

A vadászat jövőképe

A vadászat jövőképét az élőhelyi egyensúlyt biztosító vadállományi létszám adja. Az élőhely pontosan mutatja a vadsűrűséget, tehát nem számolni kell, hanem az elviselhető vadlétszámot fenntartani. (Ennek feltétele a jogszabály-módosítás a vadászterület és a vadászati jog tényleges gyakorlása vonatkozásában.)

A magánerdő-gazdálkodás esélyei

A magánerdő esetében a korszerű ökológiai szemléletű erdőművelés érdekében a legfontosabb megoldandó feladatok a következők:

a) korszerű erdőszemlélet kialakítása, az erdőtulajdonos az erdőgazdálkodó és az állampolgár vonatkozásában egyaránt.

b) A magánerdő-gazdálkodás jövedelmezősége érdekében a közgazdasági jogi szabályrendszer korszerűsítése, ágazati sajátosságok figyelembevételével.

c) Az erdőtulajdonnal való rendelkezési jog EU komform érvényesítése.

d) Az erdővagyon mint magánvagyon védelme és vagyonbiztonságának fenntartása.

e) A rendezetlen sorsú, jogilag működésképtelen erdők területének csökkentése és a birtokstruktúra javítása.

f) Szolgáltató magánerdészetek (integráció) kialakításának, működésének segítése, anyagi támogatása.

A kutatással és oktatással kapcsolatos követelmények

– Sürgős feladat az erdőművelési kutatások fejlesztése.

– Az egyetemi oktatás terén nem hátrány a sokszínűség, de az alapokkal, az erdei életközösség legkorszerűbb szemléletű, a társadalom igényeit is kielégítő

kezelésével tisztában kell lennie minden mérnöknek. Vallhat más nézetet, de azzal ne ossza meg a szakmáról kialakított képet.

Az erdészeti szakigazgatás korszerűsítése:

Az erdészeti szakigazgatás korszerűsítése terén a gazdálkodók és a természetvédelem közös igénye a vágásos üzemmódban kezelt, egykorú, többszáz hektár területű erdőtömbök új tervezési és felügyeleti szemlélete. Ezalatt értendő az alábbi szakmai elv: ahol az állománytípusok alapján a szálalóvágás vagy szálaló üzemmód alkalmazható, ott legyen meg a lehetősége a szakigazgatásnak ezt is érvényesíteni.

Ennek tükröződnie kell az üzemtervekben és működni kell a gyakorlatban. Tehát ebben a szellemben folyik a tervezés, és a felügyelet ezt segítően támogatja és ellenőrzi.

A PR tevékenység jelentősége és szerepe:

Az erdészeti ágazat leggyengébb területe. Valamennyi ágazati képviselő által vállalható cél kitűzését követően mindenkinél részt kell vállalnia benne. Kiemelt szerepet kell kapjanak: Erdészeti Hivatal (mint az ágazat szakmai felügyeleti szerve) a végre megnevezett tulajdonos, továbbá azon külső, az ágazat népszerűsítésében tenni akaró intézmények, amelyek véleményére számíthatunk.

dr. Péti Miklós
dr. Papp Tivadar

Erdőültetvények telepítése a trópusi országokban

Az erdőterületek rohamos csökkenése a trópusokon végre kikényszerítette az erdőültetvények nagyarányú telepítését. Brazília a múlt század 90-es éveiben évente 4–500 000 ha erdőt telepít, a Fülöp-szigetek évente 50 000 ha-t szándékozik ültetni. Legnagyobb mértékű az erdőültetés Kínában (évente 1,0–5,0 millió ha). Utóbbi sűrűségi az évente jelentkező óriási eróziós kártétel és a kivédhetetlen árvizek veszélye.

Ref.: **Dr. Szodfridt István**

Megvilágosodás

Egy konferenciáról olvastunk tudósítást a Nimród februári számában, mely a Fertő-Hanság Nemzeti Parknál zajlott a vadgazdálkodás jövőképeről, erdészeti és természetvédelmi összefüggéseiről. Talán nem lesz haszontalan idéznem néhány, ágazatunkat is érintő részletet.

„Nádas József, az Állami Erdészeti Szolgálat Kaposvári Igazgatóságának vezetője is elsősorban a túltartott nagyvadállomány problémáját elemezte. A Dunántúli déli és nyugati részén a vad károsítása már olyan mértékű, ... hogy az erdők felújítása csak rendkívül költséges módon történhet.”

„Feiszt Ottó, a Zalaerdő Rt. vezérigazgatója is egyetértett azzal, hogy helyenként alaposan csökkenteni kell a nagyvadállományt...”

„Dr. Náblík András, a Nyugatmagyarországi Egyetem professzora – részben cáfolva az elhangzottakat – kijelentette, nincsenek morbiditási és mortalitási adatok, amelyek arról tanúskodnának, hogy az ökológiai eltartóképességhez viszonyítva, túlzott volna a nagyvadállomány. Megkérdezte a 10x10 méteres monitoringterületek adatainak hitelességét, és az erdőfelújítás nehézségei legfeljebb Somogy megye egyes részein indokolhatók egyedül a nagyvadlétszámmal.”

Mily szerencse, hogy eljutott hoz-

zánk e tanácskozás híre! Továbbra is abban a hitben ringattuk volna magunkat, hogy az erdők egészségi állapotát figyelő, mérő munkánk „hiteles”. Am emlékezetem szerint a módszer kidolgozásában patinás egyetemünk orosz-lánrészt vállalt, főként a nevezett professzorunk révén. Talán nem is pusztán „társadalmi munkában”.

(A kárfigyelő rendszerünk egyébként valóban nem tökéletes; de éppen fordított előjellel. Például, ha egy értékes fafaj eltűnik, kipusztul a fiatalosból a vad kártétele miatt, azt sem az üzemtervezés során, sem az Erdővédelmi hálózat módszerével nem lehet kimutatni.)

Az is kár, hogy professzorunk nem sélt át a szomszédos Erdővédelmi Tanácsokra. Ott ugyanis azt tanultuk, hogy a vad nem egyformán kedveli a rendelkezésre álló táplálékot. Először a tölgy, majd a bükk makkját szedi fel, a tölgy, bükk, hárs rügyeit, hajtását rága le, és ezzel az erdőt máris tönkretette. Csak ezek után fanyalodik a cser makkjára, a többi fafaj rügyére, csak ezután megy az etetőre. Röviden: a fenntartható vadlétszámot nem az erdő eltartóképességéhez, hanem a tűrőképességéhez kell mérni.

Ami pedig a „morbiditást” és a „mortalitást” illeti – bár más összefüggésben

–, nekem már sajnos vannak adataim. Például a tölgycsemeték „morbiditása” a szarvas rágása miatt, a császármadár „mortalitása” (magyarán kipusztulása) a vaddiszón dűlése következtében.

Felmerül még a kérdés, ha csak Somogy kis részén túlzott a vadlétszám, miért épülnek az otromba erdei kerítések szerte az országban az állami területeken, óriási költséggel? Ezzel akarja talán az „ellenség keze” tönkretenni a nemzetgazdaságot, az „épülő kapitalizmust”? Ráadásul a költségeit egy könyvelési trükkkel egy másik ágazat viseli, akadályozva ezzel a gazdasági tisztánlátást. De mindenképpen – közvetve – az adófizetők pénzéből megy e költséges multság.

Az már csak hab a tortán, hogy az FVM főosztályvezetője szerint a túlszaporodott nagyvadállományt öt év alatt kell visszaállítani a normális szintre. Miért éppen öt év? Ennyi idő kell talán a vadászleszer-gyártás felfuttatására? Emlékezetem szerint ezelőtt negyven évvel is ennyi volt a határidő; érdekes módon ez minden évben meghosszabbodott egy-egy évvel.

Amennyire szíven ütött bennünket az eddigi munkánk „hiteltelensége” – a címben jelzett *megvilágosodásunk* után –, olyan bizalommal várjuk professzorunk javaslatát egy „hiteles” figyelő, mérő rendszer kialakítására, eddigi fogatékosságaink kiküszöbölésére...

Reményfy László

Halljuk-e az Erdő hangját?

Aki – hozzám hasonlóan – néhány évtizedet eltöltött az erdészpályán, talán emlékszik még régi, öreg erdészekre.

Az arcvonásaikra már nem biztos. Azok valószínűleg elhalványultak a környörtelen információáradatban. De azt, ahogyan éltek, dolgoztak, szerették az erdőt, és az utódaikat is erre tanították, azt nem lehet elfelejteni. Mert megmutatták azokat a parányi részleteket, rezdüléseket, amiket soha, sehol nem írtak meg le. Amik évszázadokon át az értő erdészről a fogékonyra szálltak, hogy majdan maga is értővé válva továbbadhassa azokat. Nem csupán szakmai ismeretek voltak ezek, hanem titkok, csodák, melyekből akár a legkomolyabb következtetéseket lehet levonni. Persze lehet, hogy hajdanán mosolyogtunk az öreg erdészekre, mert nem hittük, hogy „értenek” a varjak, a levelibéka, a szél és a felhő nyelvéen. De valahogy mégis min-

dig igazuk volt. S hogy milyen volt az életük a fejlett technika és a gazdasági helyzet kevésbé erős kényszerei és korlátai nélkül, azt igazából csak ők tudhatják.

Már jó ideje sejtem, hogy azokat a régi erdészeket akkoriban másként nevelték, tanították. Ők nemcsak művelték az erdőt, hanem érezték is. Közülük a legjobbak ezt a semmihez sem hasonlítható tudást, képességet át is adták a következő generációnak. De vajon az utódok hasznosítottak-e ebből valamit, vagy legyintettek rá, mondván: - „Nem olyan világ van már?” – S most – a III. évezredben – szükség van-e még az évszázados tapasztalatokra, vagy a szuperintelligens technika lassan az erdészt is helyettesíti?

Egyáltalán kérdés, hogy van-e mit átadni, és van-e kinek?

Sajnos korunk „termékének”: a vállalkozó erdésznek nincs ideje semmin

(sem!) gondolkodni. Mert csak roska-dozik a rá háruló felelősségtől, és fuldokol a különféle hivatalos szervek szorításában. Folyton az jár a fejében, hogyan tudja működtetni cégét, hogyan tud folyamatos megélhetést biztosítani családjának, dolgozóinak a jelenlegi szűkös gazdasági helyzetben? Meg az, hogy melyik kötelességének ne felejtessen el percre pontosan eleget tenni. Mert egyébként jön a haddelhad: az ellenőrzések garmadájától a csillagok magasságába küszö bűntetésekig.

Most egy erdésznek kicsit könyvelőnek, közgazdásznak, műszakinak, jogásznak, kereskedőnek is kell lenni. Más-különbben óhatatlanul besétál „Az ismeret hiánya nem ment fel a felelősség alól.” klasszikus csapdájába. A vállalkozó erdésznek maximálisan meg kell felelni a hatóságoknak – az egymásnak nem ritkán ellentmondó törvények, rendelkezé-

sek ellenére is ... Naprakészen nyomon követni a változásokat, a pályázatokat, az információkat egy emberi léptekkel mármár nem mérhető, száguldó világban. A számítógép lassan kiköltözik a fa mellé az erdőbe, a rádiótelefon pedig ránő a fülére.

És a ma erdésze rohan, mert nyomorgatják a paragrafusok, a felettes szervek, az üzleti partnerek, a határidők. Gondolatai szerteszét kalandoznak, a megoldatlan ügyeket rendezzi, szervezi, az útvonalát tervezi, üzletről tárgyal a kihangosított rádiótelefonon. Emelkedik az adrenalin szintje, mert megint elromlott a motorfűrész, a gödörfűrő, elakadt a szállítójármű, török az acél a nehéz terepen, nincs időben új alkatrész, várni kell a csapágyra, munkahengerre, tengelyre. Egy üzletét „lenyúlták”, egy gépét meg kiszűrték a közúti ellenőrzés során ugyanis „lejárt” a zöldkártyája.

Dühös, hogy megint illetéktelenek vették el a letermelt rönk egy részét. A héten már másodjára. Közben kiderül, a könyvelésbe valami apró hiba csúszott, de nagy bajt okozott. Mellesleg elfelejtett befizetni néhány csekket, egy üzletfele pedig már türelmetlenül várja az irodájában. Az előzőleg gondosan egyeztetett időpont borulni látszik. Közben a neje is szorongatja: el ne felejtse a szülői értekezletet, hisz ahhoz a fránya kölyökhöz mégiscsak erős férfikéz kell. Az erdész – tíz-tizenkét óra szervezés, érvelés, vitatkozás, ügyintézés, telefonálás, vezetés után bambán bámulja az utat, s valami ehétő után kutat. Száraz szendvicsekre lel, amiket nem volt soha ideje elfogyasztani, s amiket otthon „Jaj, meg ne lássanak!”.

Szürkül, s aznap még nem evett, nem ivott. Csak reggel egy kávét. Néz az erdész, de nem lát. És nem is hall. Lehet, közben arra gondol, sokat tud az erdőről, de legalábbis eleget. S nem is tudja, valójában milyen keveset. Mert épp a legfontosabbat – az érzékszerveit – nem használja. Nem használhatja. Nincs rá idő, mód, lehetőség. És talán igény sem.

Mert a mókuskereket oly rendületlenül taposó vállalkozó erdész a rádiótelefon csörgésétől, a motorfűrész visításától, a terepjáró dübörgésétől vajon hallja-e, hallhatja-e az erdő hangját? Látja-e, hogy az erdő sarkán álló nagy nyár leveleit merre fújja a szél, üzen-e valamit neki az ágak zümmögése? Érezte-e már a bőrén, milyen a 20 fok hideg, és a 40 foknyi meleg egy teljes napon át? Tájékozódott-e már úgy, hogy csak a csillagok segítették? Érdeklí, hogy kirepültek-e már a parlagi sas fiókái? Hallja-e a levelibéka hangját? Látja-e, hogy alacsonyan röpködnek a fecskék, s tudja-e, hogy az az eső közeledtét jelzi. Figyeli-e, merről jön a borulás? Észrevette-e már, ha Keletről, ritkábban, ha Nyugatról, gyakrabban lesz eső belőle? Kikövetkezteti-e a napsugár dőlésszögéből, hány óra lehet? Érti-e a varjak jelzéseit? Ha Keletről érkeznek, közeleg a hideg, ha arra vonulnak, jön az enyhülés. Tudja-e hol költ a vadkacsa? Hallja-e a vadak neszezését? Abból, hogy milyen vastag ágat tör léptével, meg tudja-e állapítani a nagyságát? Egyáltalán észreveszi-e a vadcsapát? Felfigyel-e a fésze pengő hangjára? És látott-e már olyan tüzet, amit nem azért gyújtottak, hogy elégessék a favágó szalonnapiját, hanem azért, hogy a parázs színváltozásait figyelve lássák, hogyan távoznak a fából

az utolsó nedvességfoslányok? Vagy csak azt látja: el lesz-e ültetve időben, átveszi-e a felügyelő az erdőt, el tudja-e adni a fát, jön-e az árvíz, a jégeső, az aszály? Fizetőképes-e az üzleti partnere, megéle az erdőből? Egyáltalán él-e még, jövőre, esetleg öt év múlva?

Jó lenne és kellene is néha úgy élni, mint a régi erdészek, de belátom már nem lehet. Viszont egyre inkább meggyőződésem, hogy sokáig így sem, ahogy a maiak. Nagy kérdés, lehet-e – még időben – találni valamilyen ésszerű megoldást? És tulajdonképpen meddig lehet még fokozni a jelenlegi állapotot? Mert ha így haladunk, az erdő csupán számítógépes adathalmaz, és szabályzatgyűjtemény lesz, az erdész pedig csak ül a monitor és a billentyűzet fölött a légkondicionált, hangszigetelt szobájában, s onnan irányítja mindent. A helikopter lepottyantja a csemetét, távvezérlésű robotok elültetik. A szarvasbögés CD-ről szól, az őz képét elküldhetik Wapon. A vaddisznót már csak tenyésztik és kihelyezik úgy, hogy a külföldi és hazai vadászoknak le se kelljen fáradniuk a hegyi panzió erkélyéről, ha lőni akarnak. Az áfamentes friss erdei levegőt pedig konzervdobozban visszük haza a nagy bevásárlóközpontokból.

Pedig a természetet, s annak sokezer éves tapasztalatait semmi sem helyettesítheti. Ezt az öreg erdészek jól tudták. Vannak még néhányan. Ha néha meghallgatnánk őket, talán elmondanák: annak idején voltak íratlan szabályok az erdőn, amiket be is tartottak az emberek. (Ma meg már az írottakat sem.) Talán elmondanák, hogy álljunk meg, vagy legalábbis lassítsunk, mert már nem vagyunk biztonságban. S lehet, hogy mondanának valami titkot, amitől nem lenne többé régi erdész, meg mai erdész, csak erdész. S ez a szó jót jelentene. Valami nagyon jót.

Luzsi József

Válassza az ERFA-TOURS Erdészeti és Faipari Utazási Irodát szakmai és magánútjai megszervezéséhez.

Irodánk az **OEE Gépesítési Szakosztályával** közösen autóbusszos **szakmai utat** szervez:

14. kwf Tagung

Prozessorientierung in der Forstwirtschaft – neue Technik, neue Partner, neues Denken

2004. június 16-19., Németország, Gross-Umstadt/Dieburg

Részletes programleírás irodánkban.

Gondoljon már most a nyárra!

Pihenését egybekötheti hasznos időtöltéssel.

Ha Ön kiválasztotta az úticélt, mi megkeressük Önnek a legmegfelelőbb nyaralást és ajánlunk Önnek ez idő alatt egy szakmájába vágó kiállítást, konferenciát.

Erdeinkről

– Az állami erdők csak évi ötszázmillió nyereséget hoznak. Erdemes-e ennyiért feláldozni az erdőket? – Ezt kérdezi az Oxigén riportere január 10-én. (2004, Kossuth Rádió, 14:05)

Ami a „feláldozást” illeti, a mostani gazdálkodásunk az erdők létét nem vesélyeztetni ugyan, de az erdőt szeretők jó közérzetét néha bizony feláldozzuk, nemkülönben a természet erőivel való jó együttműködésünk is áldozatául esik a ténykedésünknek, amikor levágunk egy szép öreg erdőt. Különösen, ha a kirándulók által kedvelt vidéken vagy egy település közelében tesszük ezt. El lehetne ezt kerülni; nem is újdonság az a gazdálkodási mód, amikor nem vágjuk le egyszerre az erdőt, hanem fokozatosan, egyenkint vágjuk ki belőle az érett fákat, mindig csak annyit, amennyivel az erdő ott évenként gyarapszik. Így mindig egy vegyeskorú, a természeteshez hasonló erdőnk van, amelynek képe szinte semmit sem változik azáltal, hogy évente néhány nagy fát kivesszünk belőle. Szálalás e gazdálkodási forma neve, újabban egy változatát „pro silva” (az erdő érdekében) névvel illetjük. Honlapja: <http://www.extra.hu/prosilva>.

E módszer több hozzáértést kíván – talán azért is a hűzódózás a bevezetésétől.

És máris a „piszkos anyagiaknál” vagyunk: sok-e a nyereség vagy kevés?

A tulajdonosi jogokat gyakorló ÁPV Rt. sokat tesz azért, hogy több, egyszerűsített, azaz kevesebb legyen. A nagyobb nyereség érdekében a legegyszerűbbet választja: prémiumok kitűzésével, egyúttal egzisztenciális fenyegetéssel ösztönöz. A mai világban ki tudna ennek ellenállni? És azt is elvárja az alkalmazottjaitól, hogy védjék a munkájuk becsületét, ha az erdőgazdálkodást bírálni próbálja valaki.

A költségek csökkentésének legegyszerűbb, úgy is mondhatjuk, primitív módja, ha lemondunk a természetadta lehetőségek optimális kihasználásáról. Az új erdők létesítése, nevelése terén olyan kis „megtakarításokkal” büszkélkedhetünk, ami miatt az erdő hozama messze elmarad a lehetségestől. Pedig a nemesebb faanyag értéke egyre inkább növekszik a csak tűzfának valóhoz képest. Sok helyütt él még a Kádár kori beidegződés, amikor „kevés” volt a munkaező, ezért meg kellett elégednünk egy külterjes gazdálkodással, a kevés ráfordítás érdekében megelégedni egy ki-

sebb hozammal. Ha egy tervezett út megépítése nem térül meg egy-két éven belül, inkább nem költünk rá, inkább vonszoljuk a fát messzire a nagy gépekkel, rongálva a termőtalajt és a már megtelepedett facsemetéket. A mai, munkanélküliséggel sújtott világunkba végképp nem illik ez a mentalitás.

Különösen nincs összhangban ez a legfeljebb közepes színvonalúnak mondható gazdálkodás a ráépített, túlduzzasztott irányító és tudományos apparátussal. Ilyen színvonalat bárki el tud érni elegáns irodaházak, terepjáró autók, fellengzős tudományos hírek, magas szintű egyetemi képzés, új „erdőstratégia” nélkül, mely utóbbinak most oly nagy feneket tudunk keríteni. A nagy apparátussal végzett egészségi felmérés sem ad valós képet az erdők állapotáról. Szándékosan-e vagy csak figyelmetlenségből, de éppen a legnagyobb, a túlzott létszámú nagyvadállomány kártételének a kimutatására nem alkalmas a módszere.

A fenti, célszerűtlen költségcsökkentéseknek – sajnos – megvan a nem kevés ellentétele is.

Első helyen az erdei kerítéseket kell említenem. Ezek egyszerűen merényletek az erdő állatvilága, nemkülönben az erdőt járó emberek ellen. Ráadásul a legtöbbje nem is tölti be a hivatását. Ahová nem szabadna bemenni a vadnak, oda bebújik, ahonnan nem szabadna kijönni (vadaskert), onnan kiszökik. Nekiszaladva a nyakát szegi, vagy fennakadva nyomorultul pusztul el. A turistákat pedig azzal „fizetjük ki”, hogy ne mászkáljanak összevissza. E téren nincs kötelező takarékoskodás, ellenkezőleg még támogatás is kerül rá, amikor például az új erdők telepítésére már

alig. Mindez a vadász-loobby rendszeren és kormányokon átívelő, töretlen erejét is bizonyítja.

Nem kis tétel még az állami tulajdonú részvénytársaságok elnökségének, felügyelőbizottságának tiszteletdíja. Annakidején egy párttitkárt és egy szakosztályvezetőt kellett az erdőgazdaságnak eltartania, most egy tucatnyi tagú pártkedvezményezett, négyévenként cserélődő testület veszi fel a pénzét a semmiért. Miközben a termelés alacsonyabb szintjén alkalmazottak szinte éhbérért dolgoznak.

Nem tesz jót az erdőnek a rendszeresen és mániákusan végzett átszervezések sorozata sem. Egy gyár új vezetője néhány nap alatt bejárhatja az üzemet, telephelyeket, a szükséges mértékig megismeri a munkahelyét. Az erdésznek évekbe telik, amíg a kellő mértékig megismeri a gondjaira bízott erdőt, annak természeti viszonyait. Mire megtalálja a sürgős és a még sürgősebb feladatokat, az erdőt jövátelhetetlen károsodás érheti. A teljesen értelmetlen személycserék során sok évtizedes tapasztalat megy veszendőbe. Az új rendszerünkben még sűrűbbek a személycserék, mint az „átkosban”, pedig akkor sem kellett sok, hogy valakit kirúgjanak (pontosabban, ha kevésnek bizonyult a konyak, amit a vadászvacsorához felosztogált).

Összegezve: Olyan gazdagok nem vagyunk, hogy lemondhatnánk az erdőadta javakról, de talán annyira szegények sem – anyagiakban és szellemiekben egyaránt –, hogy ne tudnánk egy magasabb színvonalú, a társadalom igényeit jobban kielégítő gazdálkodást folytatni.

Reményfy László

A mangánszennyezés hatása a duglászállományokra

A németországi Rheinland-Pfalz tartományban fekvő Sobernheimban végzett kísérlet a talaj kémiai összetétele és a talajban megkötött mangánelem hatását vizsgálta duglászfenyő-állományokban. A mangánszennyezés gyanúját ugyanis az állományok növedékének visszaesése vetette fel. Néhány kivételtől eltekintve az egyes származási körzetek és a mangánkárosítottág között nem találtak különbséget. Csak a viszonylag gyenge növekedésű brit columbiai (Kanada) származású „Duncan-Paldi”

duglászfa tapaszta magassabb ellenálló képességet a mangánszennyezéssel szemben. A kérdés megválaszolása további vizsgálatokat igényel a szakemberektől.

Irodalom:

Inge Kebr, Gerhard Büttner (2002): Mangan-Schäden an Douglasie im Provenienzversuch Sobernheim. In: Forstarchiv 74 (2003), Heft 2. März/April, p. 53–61.

Ref.: **Kovács Richárd**

Nagy Sándor „birodalma”

Telefon-interjú a sukorói kerület vezetőjével

A Gondviselés úgy hozta, hogy már az előző beszélgetéskor is közel kerültünk az 1848-49-es eseményekhez, hiszen a Tápió vidékén jártunk. Most az egykori dicsőséges hadi sikerek kezdetére is emlékezett Pákozdi-Sukoró tájéka, amelyről Nagy Sándorral, a VADEX Rt. Székesfehérvári Erdészete kerületvezető erdészével beszélünk.

– Szevasz! Mindenek előtt badd kérdezzem, hogy a helyi kultusz miképpen gondoskodik a megemlékezésről?

– A Jellasics bán vezette császári csapatokat 1848. szeptember 29-én Pákozdi térségében verte vissza Perczel Mór serege. Erre az áldozatos honvédő sikerre emlékeztet az obelisztk, amelyet évente márciusban is és a csata évfordulóján is emlékezők ezrei keresnek fel, és koszorúzással tisztelnek.

– Milyen jellegű a kerületed, amelyben a nevezetes emlékhely is található?

– A Sukorói kerület hat község: Sukoró, Pákozdi, Velence, Nadap, Pázmánd és Gárdony területét érinti. Az 1967-es komplex erdőtelepítési program a Velencei-tó környéke és vízgyűjtőjének fásítását irányozta elő. Több, mint ezer hektár erdő telepítése történt meg, amelyet gyerekfejjel még én is segítettem. Most abban a kivételes helyzetben vagyok, hogy ezek az erdők részei a kerületemnek.

– Tehát viszonylag fiatal ültetvény-jellegű erdőket kezelsz.

– Igen, a korosztályra a 25 és 35 év közötti a jellemző. A nagyrészt kopárrokra, sziklás, köves és földes vázталajra, illetve a tó mellett – néha szikeseedésre is hajló – szoloncsások és szolonyeces talajokra telepített erdők négyötöde gazdaságtalan. Elsődlegesen víz- és talajvédelmi, de közjóléti funkciót is betöltő erdőkről van szó, hiszen a Velencei-tó kedvelt kiránduló- és pihenőhely is. A kerület része még néhány, tsz-tól átvett idős akácos is.

– A kellően sikeres telepítési célkitűzést és az esztétikai elvárást melyik fajfajok alkalmazásával sikerült szinkronba hozni?

– A sekély vázталajokon főfafajok a feketefenyő, erdeifenyő, virágos kőris,

cser, molyhos tölgy, mezei szil, mezei juhar, mindenütt gazdag cserjeszinttel. A vízfolyásoknál hazai és nemes nyárok, fehérűz, amerikai kőris és ezüstfa.

– Ezek szerint leginkább nevelővágások, ápolások a feladataid.

– Jut azért egyéb is. Jelenleg 1200 m³ nemesnyár-véghasználat és a felújítás előkészítése is folyik, miközben két helyen tisztítást, másutt törzskiválasztó gyérítést végzünk. Tavaszi feladat lesz még az ősszel tarolt akácok felújítása, részben sarjzatattással, kisebb részben mesterségesen.

– A Velencei-tó és környéke idegenforgalma számottevő. Hogyan segíti programok szervezését az erdészet, a kerületed?

– A kerület szívében látogatható a közel százhektáros Pákozdi-Sukorói Arborétum, a szárazságtűrő ritkaságok gyűjteménye, április elejétől október végéig. Nagyon közel áll a szívemhez, hiszen kialakításában kezdettől részt vettem. Az arborétumban Tájmuzeum ismerteti a hegység kialakulását, növény- és állatvilágát, 19 szelvény pedig a környék talajait. 1300 m hosszú tanösvény 9 állomása hívja fel a figyelmet az erdő „működésére”, az erdőgazdálkodás módjaira, az erdészek munkájára. A belső kis tónál sportolási lehetőséget, a kisebbeknek „kaland-játszóterit” kikapcsolódást kínálunk. Évente 20-24 ezer látogatót foga-

dunk, tavasszal és ősszel iskolások és óvodások tömege kirándul ide. Tanítási időben a VADEX Rt. itteni erdei iskolájába rendszeresen jönnek székesfehérvári tanulók.

– Az igazán változatos fogadókészség, azt hiszem, egyfajta új szemléletet, szolgálati szintet kíván.

– A szezonban igen nagy nyomás nehezedik a kollégáimra is, hiszen az idelátogatókat maximálisan ki kell szolgálnunk, a természet és a berendezés „rendjével”. Állandó készenlét, rugalmasság, ha kell, improvizálás vezetnek ahhoz, hogy a vendégek jó érzéssel távozzanak és jöjjenek újra. A munkánknak, tágabban: a szakmánknak, azt hiszem, ezen az úton haladva lehet több elismerést kivívnia.

– Az eddigi szakmai és a családi életről mondj néhány szót!

– Sopronban kaptam képesítést 1977-ben. Egy évig a volt Mezőföldi ÁEVEG Soponyai Erdészeténél beosztott erdészként (segéd-üzemág) dolgoztam. Innen a Fásító- és Parképítő Erdészethez kerültem, vállalkozásban kivitelezett fásításokban (pl. M-7, Velencei-tópart, Ford-, Philips-üzemek stb.) tettem szert igen sok új, hasznos ismeretre, idős kollégáktól is. A parkmunkák mindig új kihívást jelentettek és folytonos önképzést is igényeltek. Az erdőtelepítés, kopárfásítás és a felújítás gyakorlati fogásait is megtanultam, és most nagy hasznát veszem. 1990-től a Székesfehérvári Erdészetnél vagyok kerületvezető erdész.

– Családos vagy?

– Nős vagyok, 12 éves kisfiunk általános iskolás. A földrajz, a történelem iránt érdeklődik jobban, hogy követ-e a pályán, az még rejtély. A nejem szezonban az arborétumban dolgozik, segít az aktuális teendőknél. Sukorón lakunk. Szabadidőm viszonylag kevés van, vagy keveset hagyok. Bár mostanság kissé többet kirándulunk együtt, ezen kívül, ha lehet, olvasok. Kedvelem a vadászatot is, ezen belül beérem a kevéssel.

– Egyesületi tag vagy?

– Igen, az Erdei iskola Szakosztálynak is. A szakosztályi és más rendezvényeken az időm szabta lehetőség szerint részt veszek.

– Köszönöm a beszélgetést, sikeres szezont kívánok!

Apatóczy István

Az erdő értékszemléletét meg kell változtatni

Az erdő évszázadokig otthont, élelmet nyújtott az emberiségnek. A rohamos létszám- és technikai fejlődés az erdő fokozódó irtását eredményezte. Jelenleg évente Magyarországnál nagyobb erdőterület kerül kiirtásra.

A faanyag jelentősége nagymértékben csökkent. Nem kíséri az embert a bölcsőtől a koporsóig. Előbbit a babakocsi, utóbbit a hamvasztás pótolja.

Igen sok termék készül műanyagból (ajtó, ablak, redőny, burkolat, székek, bútorok stb.).

A méretes faanyag-termelés fontossága is zsugorodott, mert a rostosítással, ragasztással a kívánalmaknak megfelelő méretet tudják produkálni.

Magyarországon az erdő hozamának értékesíthetősége pillanatnyilag nem fedezi a tartamos fenntartási költséget, ezért a piacgazdaság követelményének megfelelően az erdőt mint bonyolult ökoszisztémát át kell állítani más irányú termelés szolgáltatába is.

A természet körforgásában az erdő CO₂-t használ a produktumához, és oxigént (O₂) termel.

A levegő CO₂-tartalma 1950-ben 0,033%, 1990-ben 0,036%, 2000-ben 0,037%. Nő az üvegházhatás, felmelegedés, sivatagosodás.

Az erdő CO₂-elvonása a vegetációs idő alatt 2–14 t/ha, O₂-termelése 2–11 t/ha. Egy ember O₂-fogyasztása 175 kg/év.

Gépkocsinál 1 liter üzemanyag elégetéséhez 3,5 kg O₂ szükséges. (*Radó Dezső*)

A rohamosan felszaporodott emberiségnek, állatvilágnak, a belsőégésű motoroknak, a technikának nélkülözhetetlen az oxigén.

Az erdő az O₂-termelés legfőbb bázisa, ezért az oxigéntermelő képességét ki kell használni.

Jelentősen csökken az ivóvízkészlet is. A lehullott csapadékot az erdő talaja részben átszűri és az erdei forrásokban ivóvízként jelenik meg (oázis). Az erdei források tiszta vizét palackozzák a fogyasztók számára. Ezt a képességet is az emberiség szolgáltatába kell állítani. (25 évvel ezelőtt 1 lit. ivóvízért 10 lit. olajat lehetett volna kapni!)

A turizmus keresett helye is az erdő. Hőmérséklete nyáron 5–6 °C-kal alacsonyabb a környező területéhez képest.

Erdőtulajdonosok (kezelők), itt a váltás lehetősége. Ki kell dolgozni és élni vele. Az erdő által megtermelt oxigént értékének töredékéért – reklámaron – fizessék meg a fogyasztók.

Egy palack légzéshez alkalmas oxigén ára 140 000 Ft. Ez a mennyiség néhány hétig elegendő egy ember életfeltételéhez, tehát annak kis hányadéért megkapható az O₂ az erdő tulajdonosától, kezelőjétől. Egyelőre 1000 Ft/személy évenként. A személygépkocsik fizessenek km-enként 20 fillért, a nagy

járművek 30 fillért. Az állattartók számosságuként 100 Ft-ot évente. Egyéb felhasználók hozzájárulását a kidolgozók állapítsák meg.

A fentiekből befolyt összegből kapjon az erdő tulajdonosa (kezelője) 10 ezer Ft-ot hektáronként évente.

Ezt az összeget állítsák az elmondottak szolgáltatába és a fatermékeknek, mint melléktermékeknek a megtermelésére. Valami elindult. A biomasszát villanyáram termelésére fogják hasznosítani.

Dr. Sipos Árpád

Fogyatkozó madarak Európában

A világ madárfajainak csak kis hányada él Európában, számukat 514-re becsülik. 38%-uk fennmaradása veszélyben forog vagy máris a kihalás szélére érkezett. Ennek okát elsősorban a belterjes mezőgazdálkodás terjedésében, a vizes területek és erdők területének csökkenésében, a légszennyeződésben, tengerek olajszennyezésében látják.

Az Alpok vidékét korábban benépesítő tarvarjú (*Geronticus eremita*) például innen teljesen kiszorult, ma jobbára csak törökországi előfordulásáról tudnak.

Vannak azonban jó példák is. A védelmi törekvések sikerét jelzi a vándor-

súlyom számának örvendetes gyarapodása. Ugyanakkor Közép- és Kelet-Európa füves pusztáin aggasztóan csökken a tűzokok száma, és alig van belőlük egykori fellegvárjukban, az Ibériai-félszigeten.

Káros a madarak illegális vadászata is. Emlékezzünk arra, hogy akadtak nálunk is, akik a tűzokot is „lőtávolságba” kívánták hozni. Szerencsére sikertelenül. Különben a külföldi természetvédők úgy tekintenek ránk, mint mi az énekesmadarakat tömegesen kilövő olasz vendégvadászokra és – sajnos – hazai segítőkire.

(NATUROPA, 2003. 99. sz.)

Ref.: **Dr. Szodfridt István**

FELHÍVÁS

„A 2004. ÉV ERDÉSZE” cím elnyeréséért kiírt verseny (E.L. 2004. januári szám) második fordulóját (országos döntő) 2004. május 26-28. között rendezzük a SEFAG Rt. területén, a SEFAG Rt. és a Dráva Völgye Középiskola szervezésében.

A versenyen a Versenyszabályzat és a januári Felhívás feltételeinek megfelelően, nevezés után lehet részt venni. A nevezést a SEFAG Rt. címén dr. Takács László úrhoz kell eljuttatni, legkésőbb május 14-ig. Kísérő fogadására is van lehetőség, a nevezéssel azonos időben szükséges bejelentkezni. A nevezés és a kísérő jelentkezésének elfogadását a főszervező visszaigazolja, a szükséges tudnivalókról küldött tájékoztatással.

A versenyen a versenyzők nevezési díj befizetése után vehetnek részt, amely díj tartalmazza az ellátás fedezetét. A nevezési díj 40 000,-Ft/versenyző.

A kísérők részvételi díja 25 000,-/fő.

A díjak befizetése átutalással a SEFAG Rt. 10403909 – 39012207 számú, a Kereskedelmi és Hitelbank Rt.-nél vezetett számlájára a nevezés elfogadásával egy időben teljesítendő!

Országos Erdészeti Egyesület

Kulturális-szociális alapítványok az Országos Erdészeti Egyesületben

Az Erdészeti Lapok múlt évi decemberi száma „Egyesületi Közlemények” rovatában ismerteti az elnökség azon határozatát, amely javasolja a küldöttközgyűlésnek az „Erdészcsillag Alapítvány” és okirata alapszabályi módosítását közhasznú tevékenységében.

Maga az „Erdészcsillag Alapítvány” létesítése, annak 2000. április 13-i közgyűlési jóváhagyása, valamint a mostani módosítási javaslat jólesően tükrözi a múltból merítést, a hagyomány tiszteletét, az értékőrzést, azt, hogy évtizedek szüneteltetése után Egyesületünk újraéleszti és továbbfejleszti kulturális-szociális feladatait ellátását a nevelés és oktatás, a képességfejlesztés és ismeretterjesztés terén, amikor hozzájárul a kiváló eredményeket és közösségi szellemet felmutató tanulók képzési költségeihez.

Hogy honnan indult el Egyesületünkben az alapítványok gondolata majd megvalósítása, erre Divald Adolf pénzügyminiszteri osztálytanácsos, választmányi tag az 1866. december 9-én, Pesten tartott rendkívüli közgyűlésen előterjesztett „Országos Erdészeti Egyesület Alapszabályai” ad választ, amit a közgyűlésen megválasztott új elnökség és igazgató-választmány, valamint a közgyűlés résztvevői nagy lelkesedés mellett fogadták el, amelyet az uralkodó, I. Ferenc József császár és apostoli király 1867. június 6-án, Budán jóváhagyott. A választ az Alapszabályok 2 §-a fogalmazza meg: „az egyesületi célok elérésére a következő célok szolgálandnak” a-tól i pontjai alatt. Ebből kiemelten:

„Az erdészeti magyar irodalom pártolása, alkalmas erdészeti munkák kiadásának előmozdítása;

Az erdőgazdaságot illető mindenemű tárgyak gyűjteményeinek és szakbeli könyvtárának alapítása és gyarapítása;

Jeles, de szegény sorsú ifjaknak az erdészetben való kiképeztetése.”

Az Alapszabályokban kifejezésre jut az akarat és az, hogy mily módok kínálnak az erdőgazdaság fejlődéséhez, de kifejezésre jut szociális érzékenysége is, mert alkotója tudja, hogy a végrehajtás érdemi munkáját szakemberek végzik, akik közül többek gondjaiban osztozni kell.

Hogy milyen események motiválták az alapítványok létesítését azt a korabeli

Erdészeti Lapok jegyzőkönyvei és Alapszabályai örökítette meg. Az egyesületi alapítványok elnevezése jelesebb eseményekhez fűzött olyan személyek emlékére örökíti meg, akik magas mércét felmutató, kiváló munkásságukkal a magyar nemzet, az erdészet és az Egyesület vitelében kiemelkedő eredményeket értek el, akik egyéniségük példás tartásával érdemesek az emlékezetre, a megörökítésre, az elismerésre. Íme:

Deák Ferenc alapítvány

A fiatal Egyesület nagy súlyt helyezett a magyar erdészeti szakirodalom fejlesztésére. A kezdeti sikerek ösztönzést nyújtottak arra, hogy a Selmeci Akadémia erdészhallgatói számára magyar nyelvű tankönyvek álljanak rendelkezésre. Ezt pályázatok meghirdetése útján kívánta biztosítani. A pályadíjak fedezésére alapítvány létesítését határozta el. Az alkalom adódott. 1876. január 28-án, Deák Ferenc halálával mély gyász érte nemzetünket. Egyesületünk igazgató-választmánya 1876. január 31-én rendkívüli választmányi ülés keretében fejezte ki gyászát és elhatározta, hogy a nagy és bölcs államférfi emlékének egyesületi megörökítésére „*Deák Ferencz alapítvány*” címen az erdészeti szakképzettség irodalmi fejlesztését célzó alapítványt létesít 10 000 forint alapítókével, melynek évenkénti kamatja erdészeti irodalmi pályadíjakra fordítandó. (Erről Lapunk múlt évi decemberi számában bő ismertetés olvasható.)

Ezen alapítvány kamatjait idegen nyelven írt erdészeti jelesebb művek magyar nyelvű fordítására is fel lehetett használni.

Wagner Károly alapítvány

Wagner Károly m. kir. főerdőtanácsosnak, az Országos Erdészeti Egyesület első alelnökének 1879. december 21-én bekövetkezett elhunytával Egyesületünket fájdalmas veszteség érte. Az 1880. január 25-én tartott választmányi ülés méltatta nagy halottja munkásságát. Emlékére gyűjtést indít barátai és tisztelői által egy olyan alapítvány létesítésére, amelynek célja az elhalt egyesületi tagok támogatására szorult özvegyeinek és árváinak évenkénti segélyt adni. A „Wagner Károly Alapítvány” alapító oklevelét az 1880. szeptember

18-22-én, Mehidán tartott rendes közgyűlés azzal hagyja jóvá, hogy az alapítvány tőkéje nincs előre meghatározva, az alapítvány nyitott.

„Magyar erdőtisztek és erdészeti altisztek segélyezési alapítványa”,

amely 1886-tól a „Gróf Tisza Lajos alapítvány”-ként ismert

Az 1882. január 22-én tartott rendes választmányi ülésen Bedő Albert alelnök előadásában kívánatosnak tartja a magyar erdészeti szakemberek szorosabb kötődését az Egyesülethez. Indítványozza, hogy a Wagner Károly Alapítvány mintájára létesüljön az egyesületi tagok számára is alapítvány oly rendeltetéssel, hogy annak kamataiból az önhibájukon kívül mostoha sorsra jutó egyesületi tagok megfelelő támogatásban részesüljenek. Erre előkészítő bizottság kiküldését kéri. A megalakult bizottság az 1882. június 11-i választmányi ülés elé terjeszti javaslatát, a „Tisza Lajos alapítvány az országos erdészeti egyesület kötelékéhez tartozó magyar erdőtisztek és erdészeti altisztek segélyezésére” címmel. A választmány a javaslatot lelkesen támogatja és azt közgyűlési elfogadásra ajánlja. Tiszteletreméltó magatartásnak voltak a résztvevők tanúi akkor, amikor az elnöklő Tisza Lajos köszönettel bejelentette, hogy az alapítvány céljaival ugyan messze egyetért, de a személyi elnevezés elhagyását kéri, azt mint az Országos Erdészeti Egyesület elnöke nem fogadhatja el. A nevesítés ismételt kérései ellenére Tisza Lajos kitartott elhatározása mellett. Így az alapítvány „*Magyar erdőtisztek és erdészeti altisztek segélyezési alapítványa*” címre módosult. A választmány ugyanakkor jegyzőkönyvileg elhatározta, hogy indítványozni fogja a közgyűlésnek, hogyha Tisza Lajos nem lesz már az Egyesület elnöke, a választmány által egyhangúan elfogadott alapítvány eredeti elnevezését veszi fel. Így történt, hogy a Máramarosszigeten 1882. augusztus 21-25-én tartott közgyűlés a választmány előterjesztését nagy lelkesedéssel elfogadta és a „Magyar erdőtisztek és erdészeti altisztek segélyezési alapítvány” jóváhagyta.

Bedő Albert alapítvány

Az Alkotmány utcai Székházunk avatásával egyidejűleg, 1886. december 12-én ünnepélyes közgyűlés emlékezett meg az Erdészeti Lapok 25 éves fennállásáról és az Országos Erdészeti Egyesület 20 éves áldozatos működéséről. A közgyűlésen Rónai Antal főerdőtanácsos, választmányi tag előterjesztésében bejelentette, hogy Rustka Tivadar kir. főerdőfelügyelő kezdeményezésére számos tagtárs közreműködésével bizottság alakult és gyűjtést szervezett a most tartott ünnep maradandó emlékének megörökítésére. Méltatva az Erdészeti Lapok szolgálatát és a magyar erdészet felvirágoztatásának szilárd alapokra tételét, az eltelt 20 év küzdelmes munkáját, összefüggésbe hozta Kálnoki Bedő Albert érdemeivel, aki mint az Egyesület első titkára majd az Erdészeti Lapok szerkesztője, később mint az Egyesület alelnöke erejét az Egyesület szellemi és anyagi fejlesztésének, erdészeti irodalmunk megizmosításának szentelte; monumentális művével (A magyar állam erdőségeinek gazdasági és kereskedelmi leírása) szakirodalmunkban hírnevet szerzett, aki erdésztünket a korábbi alárendelt helyzetből az önállóság magas polcára emelte. Annak emlékére, hogy az Országos Erdészeti Egyesület újonnan felépült Székháza avatása alkalmával működésének 20. évét fejezi be s ugyanakkor az Erdészeti Lapok is pályafutása első negyed századának végére ér, az Egyesület tagjainak önkéntes adományából, magánúton összegyűjtött és az Egyesület rendelkezésére bocsátott 12 000 forint összegből „Bedő Albert” név alatt alapítvány létesül azon rendeltetéssel, hogy annak kamataiból magyar erdőtisztek és erdészeti altisztek fiai, a Selmeci m. kir. Erdőakadémián, vagy ezzel hasonló rangú, később felállítandó magyar erdészeti tanintézetben tanulmányaik alatt 300 forintos évi ösztöndíjban részesüljenek. Bedő Albert mélyen megatódva mondott köszönetet az elfogadott indítványért. Ő is kérte a közgyűléstől a nevesítés mellőzését azzal, hogy miután az Egyesület családjában van már olyan alapítvány, mely nem visel nevet, saját neve feltüntetését csak azon feltétellel tudja elfogadni, ha Tisza Lajos hozzájárul a már előbb született alapítvány személyi nevesítéséhez. Tisza Lajos, nagy súlyt helyezett arra, hogy az új alapítvány „derék erdőtisztek kiképzését fogja előmozdítani”. A cél elérése végett elállt kérelme korábbi fenntartásától, annál is inkább,

mert most már nem lesz tisztségviselőként egyedül alapítvány nevesítésében. A „Magyar erdőtisztek és erdészeti altisztek segélyezésére” létesített alapítvány így vette fel a „*Gróf Tisza Lajos alapítvány*” nevet, ugyanakkor elhárulva az akadály, az alapítók kívánsága szerint, nagy lelkesedés mellett létrejött a „*Bedő Albert alapítvány*”.

Erzsébet királyné alapítvány

Újabb gyász érte nemzetünket. 1898. szeptember 10-én orgyilkos törsvérzés következtében meghalt Erzsébet királyné. Halála alkalmából, 1898. szeptember 15-én az Egyesület rendkívüli választmányi ülésen emlékezett meg a magyarok iránt való szeretetéről ismert királynéről. Úgy döntött, hogy az Erdősi Baiersdorf Adolf alapító tag 3000 forintos hagyományából letett összeget, amelyet a gyámság alatt álló segélyre szorult árva lányoknak segélyezésére ajánlott fel, 10 000 forintra kiegészítve, „Erzsébet királyné alapítvány” név alatt kezeli.

Luczenbacher Pál alapítvány

Luczenbacher Pál főrendiházi tag, az Egyesület alapító-, az igazgató-választmányának hosszú időn át aktív tagja 1900. március 14-én elhunyt. Végrendeletében az Országos Erdészeti Egyesületnek 10 000 koronát adományozott. Az Egyesület 1900. július hó 1-én Selmecbányán tartott közgyűlésén hálával fogadva az összeget elhatározta, hogy abból a nagylelkű hagyományozó emlékére alapítványt létesít. Célként jelölte meg, hogy a kamatokból erdőtisztek segélyre szorult özvegyei és árvái évenként támogatásban részesüljenek. Ezen határozatával született meg a „*Luczenbacher Pál alapítvány*”.

Horváth Sándor alapítvány

Alapítvány céljára az Egyesület tagjai önkéntes adományozásából 10 000 korona gyűlt össze, amely összeget 1901. március 2-án az Egyesület rendelkezésére bocsátottak. Az 1901. december 7-én tartott közgyűlés ezt az alaptőkét 15 000 koronára kiegészítve alapítványba fektette, amelyet Horváth Sándor helyettes államtitkárnak, az Egyesület alelnökének, volt titkárnak az Egyesület körében, valamint a közszolgálatok terén hosszú időn át kifejtett rendkívül eredményes munkássága elismeréséül „*Horváth Sándor alapítványnak*” nevezett el. Az alapítvány rendeltetése, hogy annak kamataiból a magyar erdőgazdaság fejlődésére kiható munkásság elismeréséül és má-

sok ilyen munkásságra való buzdítására az Egyesület olyan tagjai részesüljenek jutalmazásban, akiknek tevékenysége az erdőgazdaság gyakorlati vagy tudományos művelése terén sikeres, hasznos s ennél fogva elismerésre méltó. Az Egyesület a jutalmat adománylevél kíséretében aranyban adta.

Báró Bánffy Dezső alapítvány

Az Egyesület fennállásának 40. évfordulóján, 1906. december 9-én, Budapesten rendes közgyűlést tartott, amelyen ünnepélyes keretek között emlékezett meg a jeles évfordulóról. Majd az évi beszámoló után, a zárszámadás közgyűlési jóváhagyását követően akként határozott, hogy pénztári feleslegeinek egy részét alapítványgyűjtésre fordítja abból a célból, hogy annak kamataiból – mihelyt az összeg elérte a 25 000 koronát – magyar erdőtisztek fiai középiskolai tanulmányuk idejére ösztöndíjban részesüljenek, illetőleg részükre valamely internátusban ingyenes, vagy kedvezményes hely biztosíttassék. Az adományozásnál olyan tanulók jöhetnek szóba, akik az Erdészeti Főiskola rendes hallgatóinak sorába felvehetőek voltak. Ezt az alapítványt az 1911. december 17-én tartott közgyűlés az Egyesület boldogult, nagyra tartott elnökének emlékezetére „*Báró Bánffy Dezső alapítványnak*” nevezte el.

Faragó Béla zalaegerszegi magpergető tulajdonos alapítványa

Faragó Béla a zalaegerszegi magyar fenyőmagpergető gyár tulajdonosa az 1903. és 1904. év folyamán 6000 koronát fizetett az Egyesület pénztárába oly alapítvány céljára, melynek kamataiból Magyarország és társországi területén alkalmazott erdőtisztek vagy erdészeti altisztek segélyre szoruló kiskorú árvái segélyben részesüljenek. Az alapítvány évi kamatját három egyenlő részre osztva, abból kettőt az Országos Erdészeti Egyesület igazgató-választmánya adományozza, a harmadikat pedig az igazgató-választmány által kijelölt, segélyre szorult folyamadók egyikének az alapító maga, illetőleg jogutódja adományozza. A segélyek egyszer és mindenkorra az adott évre vonatkoznak, elnyerésük nem ad jogot további kiosztásra.

A Deák Ferenc alapítvány kivételével az alapítványok mindegyikének alapkövetelménye volt a folyamodó

erdőtisztek és erdészeti altisztek számára Egyesületbe történő belépéstől kezdve a folyamatos, legalább öt éves tagság és a tagsági követelmények betartása. A segélyek elbírálását, majd a kiosztás rendjét az Alapító Oklevelek szabályozták. Az Egyesület által kezelt alapítványok pénzüsszegei értékpapírba fektetve a Magyar Földhitelintézetnél voltak elhelyezve.

Az 1920-as évek elejétől az értékpapírok folyamatos elértéktelenedése következtében nehéz helyzetbe került az alapítványok rendeletetésének fogantatása. A jótékony alapítványok pályázatára, majd a szokásos december havi kiosztásra 1924 szeptemberében a Titkári Hivatal még felhívást bocsátott ki, de az elégtelen kamatösszegeket decemberben az Egyesület már a saját készpénz készletéből fedezte. Miután az alapítványok alapszabályi kötelezettségbe tartoztak, az 1928. szeptember 4-én, Szombathelyen tartott rendes közgyűlés az Alapszabályok módosítását határozta el. Bund Károly egyesületi titkár bejelentette, hogy az Alapszabályokban szereplő jótékony indítványokra vonatkozó pontozatok helyébe, miután azok az alapítványok teljesen elértéktelenedtek, összevont egyszerű utalást kell beilleszteni. Ezt az új 82. § a következőkben fogalmazta meg: „ az Egyesület külön rendeltetésű alapítványai, mint az erdészeti irodalom fejlesztésére szolgáló Deák Ferenc alapítvány, a tagok, illetőleg azok özvegyei és árvái segélyezésére hivatott Gróf Tisza Lajos-, Wagner Károly-, Luczenbacher Pál-, Faragó Béla- és Erzsébet királyné-alapítvány, Bedő Albert- és Báró Bánffy Dezső-ösztöndíjalapítványok, végül az erdőgazdaság körül kíváló érdemeket szerzett tagok jutalmazására szolgáló Horváth Sándor-alapítvány, melyek vagyona elértéktelenedett, továbbra is nyilvántartanak s ha idővel ismét oly tökére gyarapodtak, hogy kamataik céljuknak megfelelően kiadhatók lesznek, szabályzataiknak értelmében, rendeltetésüknek ismét átadhatók.”

Az alapítványi segélyek elbírálását az igazságosság és a jóindulat vezérelte. Egyesületünk szociális érzékenysége, az adakozói nemeslelkűség évtizedeken át sok-sok rászoruló szeméből törölt könnyeket, enyhített gondokon; fiataljainak egzisztenciát alapozott, emelte a szakműveltséget. Megható a múlt, örömteli a jelen, biztató a jövő. Örökségként erről, a szerepkör fenntartásáról győz meg bennünket az „Erdészcsillog Alapítvány”.

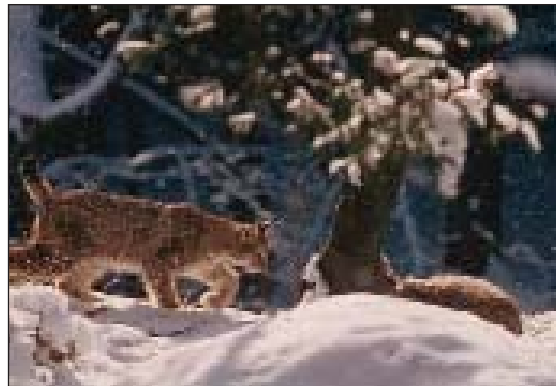
Riedl Gyula

Visszatérnek hazánkba a hiúzok és a farkasok?

A WWF Magyarország 2003. november 26. és december 10. között „Nagyragadozó napokat” rendez a magyar-szlovák határ két oldalán. Az öt előadásból álló rendezvénysorozat célja, hogy a fokozottan védett hiúz és farkas jelenlétének fontosságát mindkét országban elfogadják és megértsék, ezáltal Magyarországon is stabil állományuk alakuljon ki.

Néhány évszázada a hiúz és a farkas egész Európában általánosan elterjedt volt, ám az erdők feldarabolása és kitaró üldözésük hatására a XX. század közepére a kontinens nyugati feléről és Magyarországról szinte teljesen eltűntek. Szlovákiában mindkét faj fennmaradt, sőt lassan terjeszkedni kezdtek. Az 1980-as évektől a szlovákiai állománynövekedéssel szoros összefüggésben egyre több hírt lehetett hallani a hiúzok és farkasok magyarországi felbukkanásáról. Az érintett terület az Északi-középhegység, ezen belül is a Zempléni-hegység, az Aggteleki-karszt és időnként a Bükk-hegység.

Szükség van Magyarországon farkasokra és hiúzokra? A WWF Magyarország a kutatási eredmények ismeretében erre a kérdésre határozott igennel válaszol. Magyarországi és szlovákiai partnereivel, a Szent István Egyetem Vadbiológiai és Vadgazdálkodási Tanszékével, továbbá a kassai Sosna Egyesülettel közösen most azért dolgozik,

Fotó: WWF-Canon / Roger LEGUEN

hogy a szlovák-magyar határ térségében a hiúzok és a farkasok életesélyei javuljanak. Az elmúlt hónapokban szlovák és magyar szerzők műveiből elkészült egy tanulmánykötet, amely a farkas és a hiúz szlovákiai és hazai helyzetével foglalkozik.

2003. november 26. és december 10. között a határhoz közeli szlovák és magyar településeken előadássorozatra került sor.

A félnapos fórumokon az előadók erdészekkel, vadászokkal, civil szervezetekkel, a nagyközönséggel (továbbá a szlovák oldalon juhtartókkal is) ismertették a tanulmányok tartalmát. Gyakorlati természetvédelmi kérdések kerültek napirendre, szó volt többek között a nagyragadozók védelmének jogi szabályozásáról, a hiúz és farkas jelenlétének gazdasági előnyeiről, a juhállományban okozott károk megakadályozásának lehetőségeiről, az állatok két ország közötti mozgásának közös kutatásáról, vándorlási útvonalaiik biztosításáról, az orvvadászat megszüntetéséről. Az előadók jeles természetvédelmi, erdészeti és vadgazdálkodási szakemberek, akik a KvVM Természetvédelmi Hivatalát, a területileg illetékes nemzeti park igazgatóságokat, az erdőgazdasági részvénytársaságokat, a Szent István Egyetem Vadbiológiai és Vadgazdálkodási Tanszékét és az Országos Magyar Vadászkarát képviselték, vagyis a cél az, hogy a ténylegesen vagy látszólag ellenérdekelte felek szót értsenek egymással.

További információ:

Gadó György Pál, nagyragadozó védelmi programvezető, WWF Magyarország
mobil: 06-30-987-1617
gyorgy.gado@wwf.hu

Fotó: WF-Canon / Chris Martin BAHHR

2004 – az év madarai a rozsdafarkúak

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület 1979-ben indította az év madara programot. Ebben az esztendőben a rozsdafarkúak védelmére kívánják felhívni a figyelmet, amelyek a rigófélék népes családjába tartoznak. Hazánkban két fajuk honos, a házi és a kerti rozsdafarkú. Nevüket rozsdavörös farktollaikról kapták, amely mindkét nemre jellemző.

Veréb nagyságú, de annál karcsúbb madarak. A házi rozsdafarkú hímjének feje és melle fénytelen fekete, háta sötétszürke színű, míg a tojók tollazata egyszerű szürkésbarna. Egykor csak Európa déli részén fordult elő, majd fokozatosan észak felé terjeszkedett. Így Dél-Angliában csak 1923 óta költ. Ma Európa nagy részén előfordul, az északi részeket kivéve. Hazánkban a köves hegyoldalakon, szőlőhegyeken mindennél gyakori fészkelő faj, éppen úgy, mint a városokban és a falvakban. Költ a nagyvárosok belső kerületeiben is. Vonuló madár, amely dél-európai telelőterületeiről március második felében érkezik vissza. Jelenlétére egysze-

rű, kellemes éneke hívja fel a figyelmet. Gyakran tartózkodik valamilyen kiemelkedő ponton, így háztetőn vagy kéményen. Táplálékának zöme a környezetében mozgó rovarok közül kerül ki. Ősszel más rovarevő madárhoz hasonlóan előszeretettel fogyasztja a fekete bodza termését. Őszi vonulása szeptember végén, októberben zajlik.

A házi rozsdafarkú európai és hazai állománya is stabilnak tekinthető. Magyarországi fészkelő állományát a szakemberek 50-60 000 párra becsülik. Védett madár, melynek természetvédelmi értéke 2000 forint.

A kerti rozsdafarkú hímje az egyik legszínesebb énekesmadarunk. Fejedala és a torka fekete, a homloka fehér. Hátoldala palaszürke, a melle és az oldala narancsvörös. Egész Európában elterjedt faj, amely egyaránt előfordul sík és hegyvidékeinken. Mint ahogy neve is jelzi, az erdővel borított területek, parkok, hétvégi házakkal tarkított szőlőhegyek, kertvárosok és öreg ártéri erdők fészkelő madara. Rokónánál valamivel később, április első

felében érkezik vissza Afrika trópusi területeiről, ahol a telet tölti. Mozgékony, szinte nyugtalan természetű madár, amely egy fa hegyéről vagy kerítésoszlopról figyel a körülötte nyüzsgő rovarvilágot. Éneke változatosabb, dallamosabb, mint a házi rozsdafarkúé, amelybe más madarak énekét is beleszővi. Őszi vonulása már augusztus végén megkezdődik.

A kerti rozsdafarkú állománya szinte egész Európában csökkenő tendenciát mutat, ezért is sorolták a sérülékeny fajok kategóriájába. Hazai állományát 8-12 000 párra becsülik a szakemberek. Védett madár, természetvédelmi értéke 10 000 forint.

Ha akarunk, az év madarain magunk is segíthetünk. Azokon a helyeken ahol a korábbi években megfigyeltük, C típusú, elől félig nyitott madárodú kihegelyezésével segíthetjük elő megtelepedését mindkét fajnak. A téma iránt érdeklődők az Élet és Tudomány hasábjain olvashatnak bővebben az év madarairól.

Andrési Pál

Összefogás az erdőpuszták védelmére

Az Állami Erdészeti Szolgálat, a Magyar Tudományos Akadémia Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete, a Természetvédelmi Hivatal és a WWF Magyarország együttműködésével munkacsoport jött létre a hazai erdőssztyepek védelmére érdekében.

Az erdőssztyék nálunk éppúgy jelzik a fás növények természetes elterjedésének határát, mint az északi tajgataundra átmenet, vagy a hozzánk már nem is olyan távoli magashegységi fahatár, igaz, az előbbi esetben a nyári csapadék és alacsony relatív páratartalom, míg az utóbbiaknál a rövid tenésztidő a korlátozó tényező. Valamennyi küzdelmi zónára jellemző a fák lassú növekedése, girbe-gurba alakja, az állomány kiterjedt horizontális és vertikális tagoltsága. Ez a tájnak különleges esztétikát kölcsönöz, melyet számos romantikus festő megörökített. Egy lélektani kutatás eredménye kimutatta, hogy a vizsgált személyek az eljűk helyezett fotókból, amelyek a sivatagtól kezdve a füves pusztákon át a zordon fenyvesekig különböző természetes tájképeket ábrázoltak, szinte mindig az

erdőssztyeppszerű füves-fás képeket jelölték meg a legbarátságosabbnak, legotthonosabbnak. A tudósok egyébként ezt azzal indokolták, hogy az emberiség a fás szavannákról származik. Tény, hogy kertjeinket, parkjainkat is ennek az ideálnak megfelelően próbáljuk kialakítani. Az ilyen természetes területek magas rekreációs és idegenforgalmi lehetőséget rejtjenek magukban.

Természetes erdőssztyék tőlünk északra és nyugatra már csak elvétve fordulnak elő, mivel az éghajlati és a talajviszonyok itt többnyire lehetővé teszik a zárt erdők kialakulását. Osztrák szomszédaink évről évre sok pénzt és munkát fordítanak a szinte kizárólag másodlagosan (legeltetés által) kialakult erdőssztyepp-maradványaik záródásának megakadályozására. Bár hazánk területéből ez az erdőcsoport, amely a sziki, homoki és lősztyölgyeseket foglalja magába, egykor 23%-ot tett ki, mára a mezőgazdasági művelésbe vonás következtében mindössze 0,3%-ban van jelen (Bartha, 2001). Az erdészek nagy része sem nézte jó szemmel a hagyományos erdőgazdálkodási módszerekkel nehe-

zen kezelhető és felújítható, alacsony záródású, csekély fatömeget produkáló állományokat, így azokat gyakran akácültetvényekre cserélték. Ez a folyamat még ma is tart, bár az ilyen akácok fa-termése a legtöbb esetben szintén lemaradt a magasra tűzött elvárásoktól. A természetismerő közönség számára különös látvány, ahogy a történelmi játékfilmben a honfoglalók négyzethálósan ültetett akácfialosok között terelik a szürkemarha gulyát.

Az Állami Erdészeti Szolgálat munkáját támogató munkacsoport célja ezen erdőrészeknek az Országos Erdőállomány Adattárba történő bejegyzése, és sajátos szukcessziós dinamikájukat figyelembe vevő kezelési irányelveik kidolgozása. A kijelölt erdőssztyepek megfelelő kezelése érdekében fontos feladat az erdőtervezés és felügyelet néhány szabályának pontosítása is.

További információ:

Exner Tamás, erdőssztyeti programvezető, WWF Magyarország
Telefon: (1) 214-5554 /218
tamas.exner@wuf.hu

Erdőirtás Nagykőrösön

Homoki tölgyeseket irtanak Nagykőrös határában. Az európai szintű védelemre tervezett erdő a természetvédelem jogi szabályozásának gyengesége miatt semmisül meg – állítja a WWF Magyarország.

Az elmúlt napokban az utolsó homoki tölgyeseket vágták ki a nagykőrösi Csókás-erdőben. Az egykori gyöngyvirágos tölgyes helyén már csak fatuskók találhatók, a vágásterületen sűrű fekete füst gomolyog. Kék ruhás munkások égetik a faanyag elszállítása után otthagytott nedves gallyakat néhány autógumi és jó adag gázolaj segítségével. A WWF Magyarország kérdésére a munkások elmondták, hogy a tulajdonos betéti társaság megbízásából a tuskózás és a gépi talaj-előkészítés számára teszik járhatóvá a terepet. „Erdészeti szaknyelven így nevezik a talaj növény- és állatvilágának totális kiirtását” – tájékoztatta lapunkat *Exner Tamás*, a WWF Magyarország munkatársa.

Az „erdőfelújítás” akáccal történik majd. Erről a fafajról tudni kell, hogy hazánkban nem őshonos, erős nitrogénmegkötése miatt a csalánon, ragadós galajon és a tarackbúzában kívül jóformán semmilyen növény nem képes megtelepedni alatta, és állatvilága is igen szegényes. Egyre szélesebb körű alkalmazását az erdészek a leromlott talajvízháztartással indokolják. Ennek az elméletnek a nagykőrösi erdőkben némiképp ellentmond, hogy a kiirtott kocsányos tölgyesek helyére az akác mellett vízigényes nemes nyáarakat is telepítenek. Bár a térség védetté nyilvánítási koncepciója 1999-ben elkészült, a Duna-Ipoly Nemzeti Park illetékességi területéhez tartozó Csókás-erdő mind a mai napig nem védett.

Exner Tamás szerint abszurd helyzet, hogy egy 1998-as kormányrendelet rendelkezik a védett életközösségekre vonatkozó korlátozásokról és tilalmakról, de az említett életközösségeket felsoroló lista még mindig nincs kész. A természetvédelmi törvény foglalkozik a védett fajok élőhelyének óvásáról – ilyen a Csókás-erdőben számtalan akad, mint például a homoki kikerics és a tartós szegfű –, ennek betartása a nemzeti parkok kötelessége lenne. Mivel azonban a védett fajok részletes feltérképezése nem történt meg, és az élőhelyek elpusztítására rendszerint csak utólag

derül fény, így már a természetvédelmi bírság kiszabásával sem bajlódnak. A nagykőrösi példa is erősíti azt a félelmet, hogy a természetvédelem tehetetlensége miatt, mire befejeződik a magyar Natura 2000-es területek kijelölése, ezek nagy része már megsemmisül.

Az erdőgazdálkodó és az erdészeti hatóság nem követett el törvénytételt,

mivel a terület nem áll védettség alatt – mondta lapunknak *Szalay Sándor*, a környezetvédelmi minisztérium főtanácsosa. Ugyanakkor a természetvédelmi törvény lehetővé teszi, hogy a védettségi eljárás befejezéséig az illetékes nemzeti parki igazgatóság ideiglenesen védetté nyilvánítsa a kiszemelt területet. Ez most nem történt meg, ami miatt eljárás indul.

Ö. Z.
(Népszabadság)

A trópusi erdők felújítása

A trópusi erdőkről hosszú ideig az a vélemény terjedt el, hogy fakészletük kimeríthetetlen. Kimeríthetetlenségét akkor említették, amikor az erdő közelében lakók elemi faigényének kielégítéséről van szó, vagy akkor, amikor exportra termelő nagy cégek készültek kihasználni fakészletüket. Ennek a nézetnek tarthatatlansága akkor lett nyilvánvaló, amikor a népesség gyarapodásával megnőtt az igény a tüzelőfára, de a lakosok emelkedő életszínvonalra törekvése is megmutatta, korlátozott a nedves trópusi erdők hasznosítható faja. Ezért gondoskodni kell arról, hogy a fa kivágása után is megmaradjon a fatermőképesség, tehát célszerű erdőfelújítási módszereket kell kidolgozni.

A cél megvalósítását fékezi az a körülmény, hogy a trópusi esőerdők fajgazdagsága igen nagy, ezért gazdaságos fatermesztést csak az egy, esetleg két fajtából álló ültetvényekben lehet megvalósítani. Nehezíti a probléma megoldását az is, hogy az esőerdőket alkotó fafajokról igen keveset tudunk. Fény- és árnyékigényük, növekedésük szakaszosságának jellemzői, magtermésük ideje, a magvak csírázásához szükséges feltételek stb. mind olyan szakismeret, amelynek megszerzése még átgondolt kutatást kíván.

A felsoroltak ismeretében háromféle felújítási módszert ismernek és gyakorolnak, ezek:

1. Tarvágást követő felújulás. Veszélyes megoldás, mert a fátlanná vált terület igen gyorsan eróziós károkat szenved, és a talaj tápelemkészlete igen gyorsan felszabradul, és az esők kimosásának áldozatává lesz. A termelés után magára hagyott területen pionír fajok jelennek meg, ám ezek nem elégítik ki a gazdasági fafajok követelményeit. Idő kell, mire ezek is megjelenhetnek. Ter-

mészetes felújulásról akkor lehet szó, ha a korábbi állomány sarjai a jövőendő erdőhöz szükséges számban előbújnak. A mesterséges ültetés gyakorlata még csak helyi szokásként ismert, nem általános az alkalmazása.

2. Fokozatos felújítás. Hasonlatos a hazánkban is gyakorolt megoldáshoz. Vagyis az alászorult, elmaradt egyedeket eltávolítják, a magtermő fákat szabad állásba hozva megvárják, amíg ezek magjából az újulat a kívánt mennyiségben megjelenik. Utána az öreg fákat kivágják vagy arboricidek segítségével eltávolítják. Ezt a megoldást nehezíti, hogy a jövőendő erdőt alkotó fafajok többnyire fényigényesek, ezért az idősebb fák alatt az újulat nehezen jut el a kívánt méretekre. A fajok számát ajánlatos csökkenteni, de törekedni kell a csoportos újulat megjelenésére.

3. Szálalásos felújítás. Ez inkább elvi lehetőség, mivel a szálalás az értékes fák kivételére irányul. Az erdő folyamatos fenntartása, az értékhozam állandósítása nem szerepel a célok között. Nehezíti a rendszerré formálást az, hogy a kivett egyedek jelentős károkat okoznak a visszamaradt egyedekben, a keletkezett léceken a másodrangú fafajok foglalják el a helyet. Vagyis a jelenlegi szálalási gyakorlat a részletek kidolgozatlansága miatt az erdő haszonértékének, biológiai értékének fokozatos gyengülésével jár együtt. Ezen módszeres kutatómunkával, rendszeres megfigyelésekkel lehet segíteni, ez azonban nem máról holnapra megoldható feladat.

Ismertette: **Dr. Szodfridt István**

**Hirdessen az
Erdészeti Lapokban!**

Erdőtüzek a világban

2003. január óta folyamatosan hallhatjuk a jelentéseket a Föld különböző részeiről súlyosabbnál súlyosabb erdőtűz-katasztrófákról – Ausztrália, USA, Portugália. És valóban, 2003-ban a korábbiaknál is több erdő- és vegetációtűz volt szerte a világban.

Ebben az évben Portugáliában kb. 417 ezer hektár égett le, ami a háromszorososa az előző évtizedek átlagának, Spanyolországban 100 ezer hektár, szemben az előző időszak átlag 20 ezer hektárjával.¹ (1. kép) Az USA 3,7 millió hektárt veszített el, 1,4 millió hektárral többet, mint az előző évben.² Az Orosz Föderációban augusztus végéig 23,7 millió hektár erdő égett le, ami több mint kétszeres növekedés az előző évi 11,7 millió hektárhoz képest.¹ (2. kép) Ausztráliában 56 millió hektár erdő és bokros terület (bushland) vált a lángok martalékává.¹

A 2003-ban leégett területről jelenleg még a fejlett országokból sincsenek minden esetben pontos információk, globális szinten pedig csak megközelítő adatokra számíthatunk a későbbiekben is. Az erdőtüzek növekvő területe nem új keletű probléma, 2000-ben a műholdas kiértékelések szerint körülbelül 430 millió hektár égett le, ami nagyjából India területének felel meg.³ A 2003. évi számok ennél biztosan magasabbak lesznek. Megjegyzendő, hogy az adatok csak körülbelüli értékek fogadhatók el, mert egyrészt az erdő és nem erdő/forest, non forest/területek elkülönítése nem egységes a világ különböző részein, másrészt, mert számos erdőtűz nem is kerül be a nagy területtel rendelkező országok statisztikáiba. Ezek csak a műholdas felvételek alapján térképezhetőek fel. Az adatok korábbi adatokkal történő összehasonlítását, illetve a változási tendenciák követését a monitorozó és adatgyűjtő rendszerek fejlődése is „nehezíti”, hiszen a napjainkban észlelt nagyobb terület lehet, hogy részben a korábbi mérések és adatok pontatlanságából fakad.

A médiákban a mediterráneumban és az észak-amerikai kontinensen pusztító erdőtüzek sokkal nagyobb hang-

súlyt kapnak, mint a föld más területein pusztító tüzek. Ennek az is oka, hogy ezek a területek sűrűbben lakottak, másrészt a nyári politikai hírhíányban ezek az erdőtüzek nagyobb figyelmet nyerne.

A legnagyobb terület Afrikában ég le, évente mintegy 170 millió hektár.⁴ Ennek a területnek körülbelül csak 10 százaléka az, ami a vegetációhoz tartozó természetes tűzfrekvencia mellett is leégne. (*Goldammer, FAO*) /A tűzfrekvencia (vagy tűzintervallum) a tűzőkológiában a területet érintő tüzek között eltelt időt jelenti./ Különösen nehezíti ezeket a tüzeknek az eloltását, hogy számos afrikai ország egyáltalán nem, vagy csak igen kezdetleges vegetáció tűzoltó szervezettel rendelkezik. Mivel itt a tüzek legtöbbször a tradicionális legelőgazdálkodás során keletkeznek, illetve válnak kontrollálatlanná, az egyetlen módszer ezekben az országokban az ún. közösségi alapú /community based/ erdőtűz management rendszer kialakítása: a helyi lakosság bevonása elsősorban a prevencióba, illetve a biztonságos égetési módszerek elterjesztése, megismertetése. A korábban tradicionálisan használt, és ma már a nagyobb népsűrűség miatt nem alkalmazható gazdálkodási rendszerek átalakítása, új alternatívák keresése is kiemelt fontosságú.

Az erdőtüzek számbeli és területi növekedésének a közhiedelemmel szemben nemcsak a változó klímára visszavezethető okai vannak, bár kétségtelen, hogy ez is egy fontos faktor. Rövid távon elsősorban a világ minden pontján gyorsan változó szociológiai és gazdasági körülmények növelik a vegetációtüzek kockázatát. *Figyelemre méltó, hogy a tüzek 80-90%-a világszerte emberi okból keletkezik.*¹

Indonéziában például a lakosság kicserélődése, illetve más szigetekről történt áttelepülése azt jelentette, hogy a tradicionális tűz-föld gazdálkodás módszereit és szabályait az áttelepült lakosság nagy része nem ismerte, és ez egyrészt a szakszerűtlenül végzett égetésekhez, másrészt a megváltozott földhasználat miatt az éghető biomassza felhalmozódásához vezetett.

Oroszországban részben az erdők állami kontrolljának a csökkenése, a megelőzési problémák, a rövid távú gazdasági érdekek, valamint a megelőzésre és tűzoltásra fordított támogatások lefaragása vezetett a leégett

területek drasztikus növekedéséhez. Ezek a nagy területű vegetációtüzek nem csak helyi problémát jelentenek, a májusi Bajkál-tavi tűz füstfelhői Mongólián és Japánon át egészen Alaszkáig jutottak a légkörben (lásd 3. kép).

A vegetációtüzek égése során keletkezett szén-dioxid és szén-monoxid szerepe a légköri felmelegedésben, és a légköri felmelegedés hatása a vegetációtüzek területének növekedésére régóta vitatott kérdés. Ennek vizsgálatára számos modell született, de egzakt számítások végzése globálisan szinte lehetetlen, mert sem a leégett terület, sem az elégett biomassza mennyisége nem határozható meg kielégítő pontossággal. Emellett megnehezíti a számítást az is, hogy a tűz során felszabadult szén-dioxid nagy része a leégett területeken bekövetkező természetes szukcesszió során ismét megkötődik. Ezzel szemben a trópusi régióban az agrárterület bővítésére használt kontrollált vagy néha kontrollálatlanná váló erdőégetések során felszabaduló szén-dioxidnak a területen létrehozott gyenge mezőgazdasági ültetvények csak elenyésző részét kötik meg.

A körforgás sebességét a társulásra jellemző természetes tűzfrekvencia határozza meg, ez az /területet érintő tüzek között eltelt/ idő a szavannánál 2-4 év, az alaszkai feketeluc (*Picea mariana*) állományokban akár 500 év is lehet (*Foster, Foote*) Ha a tűzfrekvencia – általában emberi behatás következtében – magasabb lesz, mint a természetes, nem alakul ki a „tűz klímá” társulás, s ez jelentős degradációhoz vezet.

Az éghető biomassza felhalmozódása, s az ebből fakadó magas vegetációtűz-kockázat nem csak más kontinensek problémája. Az elmúlt időszak agrárpolitikája következtében az európai országok mezőgazdasági termelésüket egyre kisebb területre koncentrálnak, emiatt egyre több terület kerül ki a termelésből. Egyes régi használati módokat a fejlődés tüntetett el, emiatt például ma már a legeltetés vagy a tüzelőgyűjtés nem csökkentti a mediterrán macchia-területek biomassza-mennyiségét. Ezért szélsőséges időjárási körülmények között ezeken az általában meredek területeken keletkező tüzek oltása nagyon nehéz, sokszor szinte lehetetlen. A legnagyobb károk természetesen az ember által létrehozott monokultúrákban keletkeznek, amelyek egyáltalán nem képesek a tűz utáni regenerációra. A „természetes” társulások képesek a tűz utáni megújulásra, hiszen ki-

¹ Global Fire Monitoring Center adatbázis

² USA National Interagency Coordination Center adatbázis

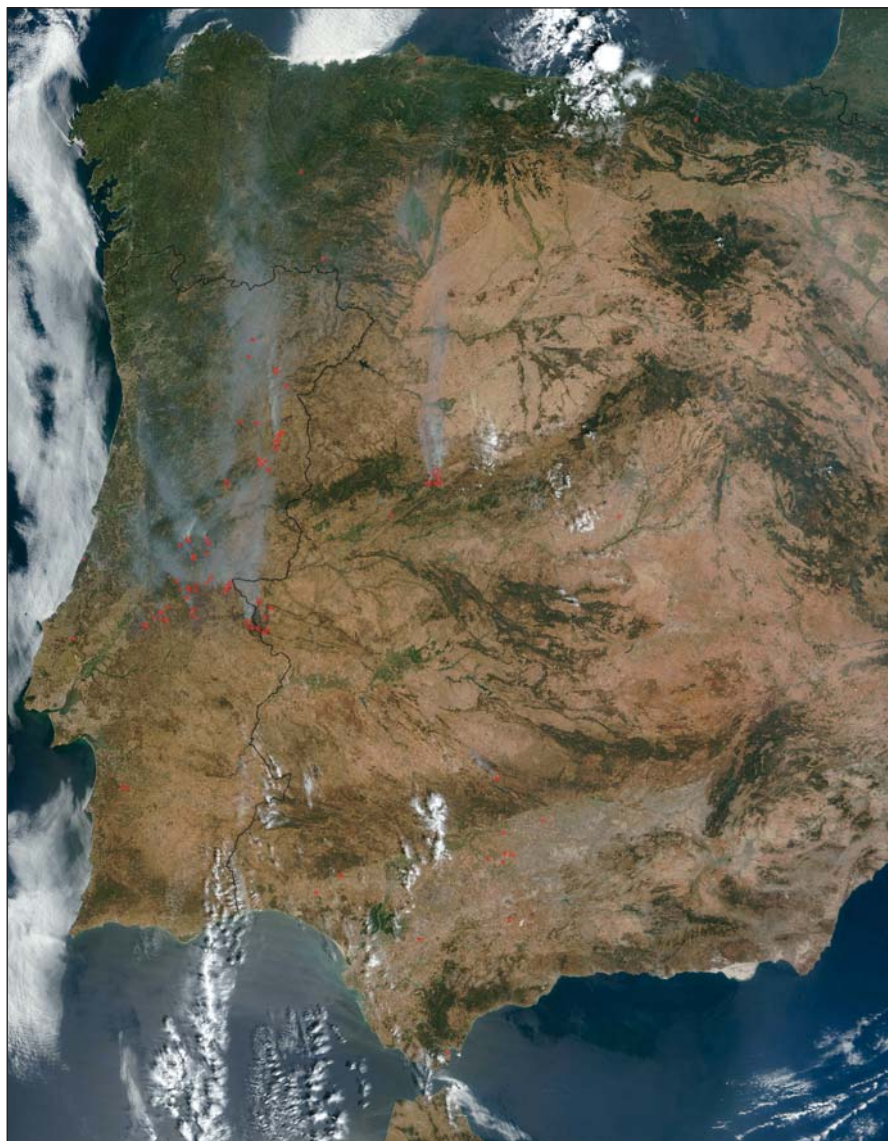
³ GBA 2000 statisztika, spot vegetáció adatok

⁴ GFMC adatbázis, Global Burn Area 2000

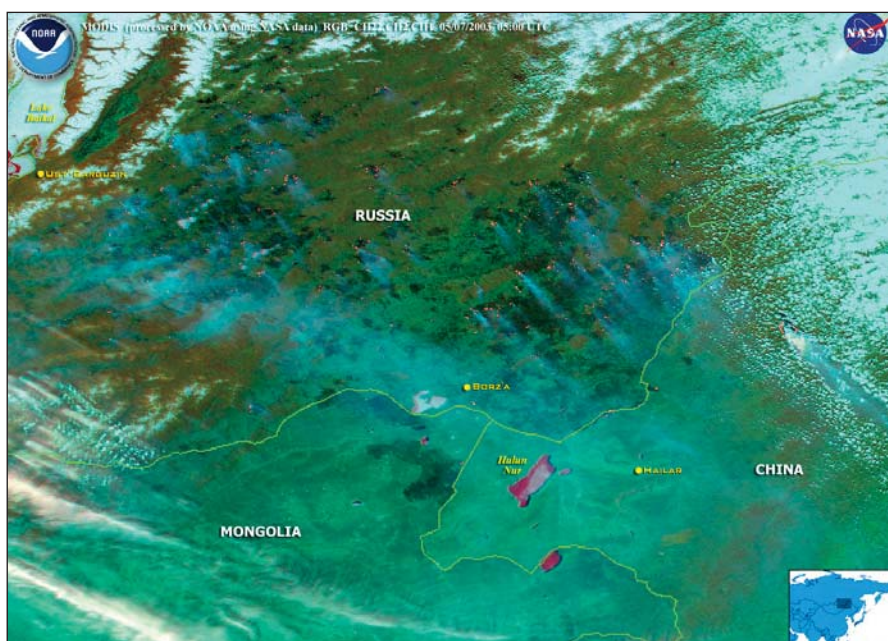
sebb tüzek mindig is előfordultak a mediterráneumban, ezzel is akadályozva a biomassza túlzott felhalmozódását. A nagy területű (több száz, több ezer hektáros) tüzek elsősorban az utánuk másodlagosan fellépő eróziós károk miatt jelentős degradációt okozhatnak. A korábban keletkezett természetes, maximum pár hektáros, tüzek esetén a mozaikos területszerkezet miatt ez is sokkal kisebb volt.

Mivel a forró nyáron nem rendelkezünk elegendő eszközzel és emberi kapacitással a tüzek megfékezésére, egyetlen módszer a természetet utánozva, az éghető biomassza mennyiségének ellenőrzött tüzek segítségével történő csökkentése. Az ellenőrzött tűz (prescribed burning) használata ma még Európában kísérleti stádiumban van. Amerikában már évtizedek óta használják eredményesen a területek biomassza-mennyiségének tervszerű csökkentésére, mintegy a természetet utánozva. Bár azt is meg kell jegyezni, hogy elsősorban a nagyvárosok körül a tervezett ellenőrzött tüzek nem mindig kerülnek (kerültek) végrehajtásra, hiszen a természeti környezetbe szívesen építkező amerikaiak nem szeretnék házukból egy átégetett területre tekinteni. Ez viszont az októberi kaliforniaihoz hasonló katasztrófákhoz vezethet. Ilyen helyeken a védekezést nemcsak a magas biomassza-mennyiség, hanem az épített környezet /házak, gáztartályok, veszélyes anyagok az erdőben/ is nehezíti, és ez kizárja számos, a hagyományos vegetációtüzeknél eredményesen alkalmazható taktika használatát. Az ez évi kaliforniaihoz hasonló tüzek kialakulásához szélsőséges meteorológiai viszonyok is szükségesek: az említett esetben az egymást váltogató, eltérő irányú száraz Santa Anna fónszél, és az ún. sea breeze. A Santa Anna sebességére jellemző, hogy képes volt a tűzfrontot a lejtőn lefelé nyomni.

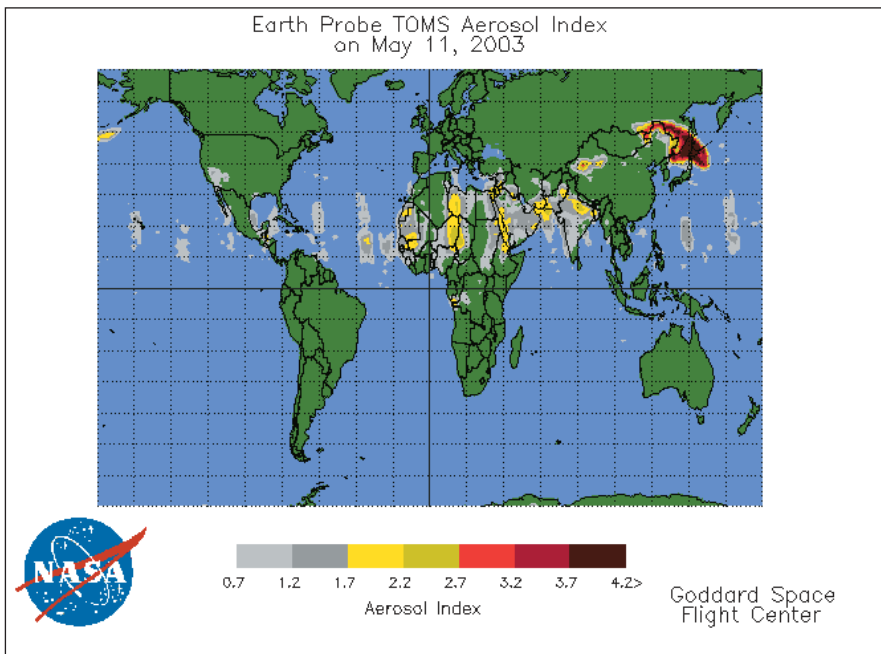
A 2003. januári tüzek után Ausztráliában több millió hektárt érintő ellenőrzött tűzprogram indult Sydney körül, a kockázat csökkentésére. Ma már Európában is egyre több helyen ismerik fel a tüzek, mint területkezelési eszköznek a lehetőségeit, és előnyeit, és Európa számos természetvédelmi területén próbálják használni ismét az ellenőrzött tüzeket, mint olcsó és „természetközeli” területkezelési módszert. Az időpont, és az égetési módszer megfelelő kiválasztásával a talajstruktúra zavarása nélkül lehet az adott társulás megújulását elősegíteni, ill. a társu-

1. kép. A Modis Aqua műhold felvételén, az Ibériai-félszigeten augusztus végén pusztító nagy területű vegetációtüzek láthatók

2. kép. A több mint 100 ezer hektárt megsemmisítő májusi Bajkál-tavi tűz számos tűzfrontja látható a NASA MODIS Terra műholdjának felvételén.

3. kép. A NASA TOMS műholdképén a Bajkál-tavi tűz által okozott légköri aeroszolkoncentrációváltozás látható, jól kivehető, ahogy a füstfelhő eléri Japán északi partjait

lást a kívánt szukcessziós stádiumban tartani. Korábban a magyarországi legegőzgdálkodásnak is szerves része volt a tűz használata!

Nemzetközi együttműködés

A nagyméretű tűzkatasztrófák megfékezése sokszor meghaladja egy-egy nemzet erejét, a nemzetközi együttműködés operatív szinten mégis nehéz ezen a területen. Elsősorban olyan országok között lehetséges, amelyeknél a tűz szezonja időben elkülönül, így rendelkezésre áll szabad kapacitás, másrészt az irányítási rendszer hasonló. A nyelvi problémák még áthidalhatók, de ha az irányítási

tási rendszer, és szervezeti felépítés nem átlátható a tűzoltásban résztvevők számára, az nagyon veszélyes helyzetekhez vezethet, és akadályozza a hatékony együttműködést. Ezért ajánlja többek között a 2003 októberében Sydneyben megtartott III. International Wildland Fire Conference az ún. ICS /incident command system/ nemzetközi szabványként történő bevezetését a nagyobb katasztrófákkal érintett országokban. Ezt az eredetileg erdőtüzek oltására kialakított rendszert a világ számos országában használják különböző katasztrófa-helyzetek kezelésére. A módszer biztosítja a humán és technikai erőforrások gyors

átcsoportosítását időt és energiát jelentő gyors szervezeti átképzések nélkül.

A fejlődő országokban már évtizedek óta számos program próbálja az integrált erdő- és vegetáció-tűz-védelmi rendszereket különböző közigazgatási szinteken kialakítani, illetve a helyi sajátosságok figyelembe vételével adaptálni. Emellett számos műhold segíti a tüzek korai stádiumban történő felismerését. Mindez azonban csak akkor lehet hatékony, ha a tüzek keletkezési okait, az azt okozó gazdasági-szociális kérdéseket is sikerül megoldani.

Összefoglalva: a világon a tüzek jelentős része emberi okokra vezethető vissza, és csak bizonyos régiókban játszanak nagyobb szerepet a természetes kiváltó tényezők. Ez azt valószínűsíti, hogy a klímaváltozás, illetve a felmelegedés hatása elsősorban közvetetten jelentkezik: tehát elsősorban a tüzek területe, és nem a számuk fog jelentősen emelkedni, mivel a szárazabb időjárás hatására keletkezett tüzek terjedési tulajdonságai sokkal kedvezőtlenebbek lesznek.

Azt sem felejtethetjük el, hogy a világ azon területein, ahol ma a tűz jelentős problémákat okoz, a tűz mindig is jelen volt („A tűz már az ember előtt ott lakott ezekben az erdőkben.” mondják a tűz-ökológusok), és az itt található növény-társulások jól alkalmazkodtak hozzá. A bajok általában akkor kezdődnek, amikor a természetes szukcesszió valamilyen okból megbomlik, vagy az ember úgy hasznosítja ezeket a területeket, hogy a tűzről, mint szintén ott lakó szomszédáról, megfeledkezik.

Ünnepség a Szabad Sajtó Napján

A Szakújságírók Egyesülete – melynek lapunk is tagja – március 10-én tartotta sajtónapi rendezvényét. Ünnepi beszédében *Gaál Gyula*, a GKM politikai államtitkára kiemelte, „*a napi politikától mentes sajtó legalább olyan fontos, mint a napi politikumot bordozó sajtó. A szakmai újságírók a valóság talaján állnak, munkájuk kevésbé látványos, a sztár újságírástól távol eső ágát képviselik a sajtónak.*”

Az egyesületi kitüntetések, a Vámos György Szerkesztői Nívódíjat, valamint a Bronz Toll Díjat *Komornik Ferenc* (képünkön jobbról), ügyvezető elnök adta át három-három lapszerkesztőnek.

Kép és szöveg: **Detrich Miklós**

Jégkár a pilisi parkerdőkben

többletkiadást jelent erdőgazdaságunk számára. A feltermelt faanyag értékesítéséből származó bevétel csak igen kis mértékben kompenzálja ezt a plusz kiadást, mivel a földre került anyagnak méretei (főként ágfa) és minősége (nagy törési felületek) miatt igen alacsony az iparifa kihozatali százaléka. A károk egy része anyagiakban nem mérhető. Ilyen például az idős, túltartott és sok esetben tájképileg védett parkerdőkben keletkezett esztétikai kár. Nem jósolható meg, és nagyban a következő időszak időjárásától függ a különböző károsítási láncolatok kialakulása: a nagy törési felületek fertőzési kaput jelentenek számos biotikus károsító számára, melyek támadásának az asszimilációs felületének nagy részét elvesztett, legyengült fa kevésbé lesz képes ellenállni.

A február végi országos ónos esőzés az idei évben is nagy károkat okozott a Pilisi Parkerdő Rt. területén. Legutóbb három éve, 2001-ben keletkezett jégkár a területen, akkor azonban csak a magasabban fekvő régiókban. Az idei év február 23-ára virradó reggelre viszont a Pilis, Visegrádi- és Budai-hegység mellett jég borította a Gödöllői-dombság, sőt a Csepeli-síkság erdeit is. A fákra 2-3 cm vastag jégréteg rakódott, ami a 450-500 méter tengerszint feletti magasságban több mint két hétig nem is olvadt le. Súlyosbította a helyzetet a március elején térségünkben esett 15-20 (helyenként 35-40!) centiméternyi nedves hó, ami egyrészt növelte a fákra nehezedő terhet, másrészt késleltette a hóval fedett jég olvadását. Egy negyven centiméter mellmagassági átmérőjű tölgy esetében az ágakra és a törzsre rakódott jég- és hóteher tömege elérte a

30-40 mázsát. Szerencse a szerencsétlenségben, hogy a kritikus két hét alatt nem támadt erőteljesebb szél.

A nagy teher alatt a Parkerdő Rt. által kezelt 65 000 hektárnyi erdőterületből mintegy 15 000 hektáron sérült komolyabban az erdőállomány. Legszenbetűnőbbben az idős, alacsony záródású bükk, kocsánytalan tölgy és magas kőrös állományok károsodtak, a jövő szempontjából sokkal jelentősebb azonban a fiatal állományokban keletkezett kár. Itt ugyanis a lombkorona ágainak letörése nemcsak asszimilációs felületcsökkenést és így növedékkiesést jelent, hanem a vezérhajtás elvesztése a későbbiekben komoly minőségi veszteséget is okoz. A kritikus időszakban az autópályák járhatóságának biztosítása, az olvadás után a Parkerdő Rt. által kezelt 720 kilométernyi sétány megtisztítása több tízmillió forintot

Különös kihívásokat jelentett az erdők károsodása a Budapesti Erdészet hegyvidéki területén, a fővárosban és közvetlen környékén elterülő mintegy négyezer hektárnyi erdőtümbben. A kedvelt kirándulóhelyek látogatása napokra életveszélyessé vált, a leszakadó ágak a reggeli csúcscsorgalom idején eltorlaszolták a Budapestre vezető utakat. A város több száz kilométeren közvetlenül határos az erdővel, itt nagy károk keletkeztek kerítésekben, épületekben, autókban és egyéb vagyontárgyakban, és nagy gondot jelentett a fokozott balesetveszély. A korábbi tapasztalatokat a mostani események is megerősítették: a városi emberek nem mérték fel az erdőben őket fenyegető veszélyt. Az utak azonnali takarítása, a fenyegetett légvezeték felszabadítása mellett így nagy szükség volt a kialakult helyzet megfelelő kommunikálására is. Sikertelen azonban a sajtó érdeklődését oly mér-

tékben felkeltenünk, hogy az azonnali híradások után az események harmadik hetében, március 10-én az Erdészeti Információs Központban tartott sajtótájékoztatón elhangzottakról is széles körben beszámolt az országos és a helyi média. A megfelelő médiakapcsolatok kialakítása mellett ehhez szükség volt az általunk elmondani kívántak köznapra nyelvre való „lefordítására”.

A károk pontos felmérése és lehetőség szerinti teljes felszámolása még folyamatban van, hiszen a károsított terület nagy részére csak a március idusán beköszöntött nyáriasan meleg időjárás után jutottak el az erdészek. Tanulságokat azonban már most levon-

hatunk a történelekből. Egyrészt példát láthattunk arra, hogy a természet maga hogyan „készíti elő” kisméretű lékekkel az erdők felújítását. Másrészt tapasztalhattuk, hogy a társadalom figyelme nem csak a magukat a kivágandó fákhhoz láncoló aktivisták elleni küzdelemmel irányítható rá az erdőkre, a magyar erdőgazdálkodásra. Ezt az erdőkre irányuló figyelmet nem szabad aztán lanckadni hagyni, hanem feladatunk a „háttára ültetve” eljuttatni az erdőgazdálkodás számtalan pozitív üzenetét az emberekhez!

Kép és szöveg: **Lomniczi Gergely**
Budapesti Erdészet
tájékoztatói főmunkatárs

A műegyetemi jogar és az Erdőmérnöki Osztály szépséges érdemdíszje

1934-ben a Műegyetem életében nagy változás történt, ugyanis két értékes karral bővült, a Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Karral és a Mezőgazdasági és Állatorvosi Karral. Új Szervezeti Szabályzat készült, új elnevezést kapott az egyetem. Az 1862-től érvényben lévő Műegyetem szó Műszaki szóra cserélődött az 1934. X. tc. értelmében. Az antik „szakosztály” szó is „Kar”-ra (kar = fakultás) változott a nemzetközi egyetemi szokáshoz igazodva. Az új elnevezéssel új feliratú oklevélklisé, új körfeliratú nagy oklevél-pecsételő is készült, sajnos ez évszám nélküli.

Ez időben dr. Czettner Jenő rektor azon fáradozott, hogy egységbe foglalja a szétágazó egyetemi karokat, erre, úgy vélte, emlékeztetnie a műegyetemi jogart találta. A jogar több száz éves hagyomány alapján alakult ki. Latinul „pedum”, azaz pásztorbot, a római mitológiából ered, a mezei istenek elmaradhatatlan kelléke. A jogart díszítő jelké-

pekhez a pesti műegyetemi épület freskója (Eszterházy u. 4, ma Puskin u.), Lotz Károly művészi elgondolása segített, melyet Csajka István (1886–1975) ötvösiparművész figyelembe vett, elkészült tervét az egyetemi tanács hagyta jóvá.

A jogar gömb része hálószerűen 12

mezőre osztott, és minden mezőt magas domborművű érem ékesíti. A hálók találkozási pontját pedig tűzzománc technikával alakított motívum és krizopráz almazöld ékkő díszíti. A gömb függő láncon lóhere alakú hármashalmos krizopráz kövek vannak, hasonlóan a magyar korona lánc-függőjéhez. A jogar gömbrésze felül csavarmenettel nyitható és csukható ez a gömbfelület külső díszének felerősítésére (csavarmenettel szintén) ad lehetőséget. A felső részt szoborszerűen alakította az ötvös-mester – a koronás hármashalom kettős keresztjéhez, két térdelő angyalt komponált.

Az érmék témái: József nádor mint névadó, a koronás magyar címer (a címerpajzs színes zománc képzésű). Az öt műegyetemi kar: két-két éremmel, melyek osztályok (nem tanszékek!) csodaszép jelképes ábráival jeleníti meg az önálló oktatási egységeket.

A karok elnevezése: Mérnöki- és Építésmérnöki Kar

Gépész- és Vegyészmérnöki Kar
Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Kar
Mezőgazdasági- és Állatorvosi Kar
Közgazdaságtudományi Kar

A jogar anyaga ezüst, az érmék aranyozottak (átmérő 54 mm) – a gömbehöz csatlakozó rúd ezüst lemezbörítésű, felirata:

„HOC INSIGNE RECTOR MAGNIFICUS CZETTNER STEPHANUM

CSAJKA FACIENDUM CURAVIT A. D. MXMXXXVI”.

Kép és szöveg: **Pedroni Emma Anna**
művészettörténész

A sopronhorpácsi mezővédő erdősávrendszer hasznosítási lehetősége

A zöldfelületek talajtermékenységet megőrző hatása miatt az erdők, az erdősávok, a fa- és cserjesorok tervszerű telepítése, több száz évre visszamenőleg írásos dokumentumokkal is bizonyítható. Történeti forrásokért az 1700-as évekig – Mária Terézia és II. József fásítási rendeletei – biztosan visszanyúlhatunk. A következő évszázadból a Fenyőfő-Bakonyszentlászló vidéki (1802) futóhomok fásítását, a pusztavacsi (1927-1934) és mezőhegyesi (1930-1950) erdősávrendszerek telepítésének kiemelkedő jelentőségét kell megemlíteni. A 1945-1960 között létesített erdősávok hossza az Alföldön összesen 1500 kilométerre, a Dunántúlon 1000 kilométerre tehető. A legutóbbi felmérések szerint hazánkban 16 415,7 ha mezővédő erdősávot tartanak nyilván (2001. augusztus). A közeljövőben megvalósuló EU támogatásból további 5000 ha mezővédő erdősáv és 5800 ha hófogó erdősáv, ill. út menti fásítás telepítésére nyílik lehetőség.

A múlt század közepétől a hazai erdősávok telepítéséhez erdősáv típusminták szolgáltak alapul. Az óriásnyár- és olasz nyár típusú erdősáv jó vízgazdálkodású, jó minőségű mezőgazdasági talajokra; az óriásnyár-kocsányos tölgy típusú sáv tápanyagban gazdag kötöttebb talajokra; a tápanyagban dús homoktalajokra az akác típusú; az erdei-fenyő-vöröstölgy típusú erdősáv mély, nem túl kötött talajokra; a kocsányos tölgy-kislevelű hárs típusú erdősáv csekély termőrétegű savanyú talajokra kerültek.

A rendszerváltást követő privatizációig a fent említett területeken az erdősávok felnőttek. A sávok addigi kezelését elvégző nagy tsz-ek felbomlottak, területeik felaprózódtak. Látszólag az új tulajdonosoknak, még a tsz-ek utódjainak is, csak nyűgöt jelentenek az erdősáv és azok fenntartása, így az egyes sávok kezeltségi foka nagyon eltérő képet mutat. Ezt támasztja alá, hogy az általam vizsgált erdősávok hol „átjárhatatlan sűrűség”, hol „ültetvény” képét mutatják. Jelentős védelmi feladataikat alapul véve, valamint ökológiai és tájképi értékeikből fakadóan sürgető feladata lenne, hogy a tulajdonosok összefogjanak – társulások vagy szerződések formájában – az erdősávok

kezelése érdekében. Ez kihívást és újabb lehetőségeket vet fel az erdőgazdálkodással foglalkozó szervezetek és vállalkozók számára.

Az erdősávok, mint egy rendszer elemei

Az utóbbi években jelentősen átértékelődött a táj szerepe és megítélése. Hazánkban is lassan a figyelem azokra a térségekre irányul, amelynek eddig egyetlen rendeltetést tulajdonítottak, például az élelmiszertermelést. Egy funkción kívül még több fontos feladatot is el kell tudni látniuk és több természeti erőforrásra kell odafigyelniük a térségben gazdálkodóknak. Például egy alföldies jellegű terület nem csupán a mezőgazdasági termelés színtere kell, hogy legyen, hanem egyben biológiai és társadalmi életter is, amelyben az elemek egymást kiegészítik, egymással szorosan összefüggenek, rendszert alkotnak.

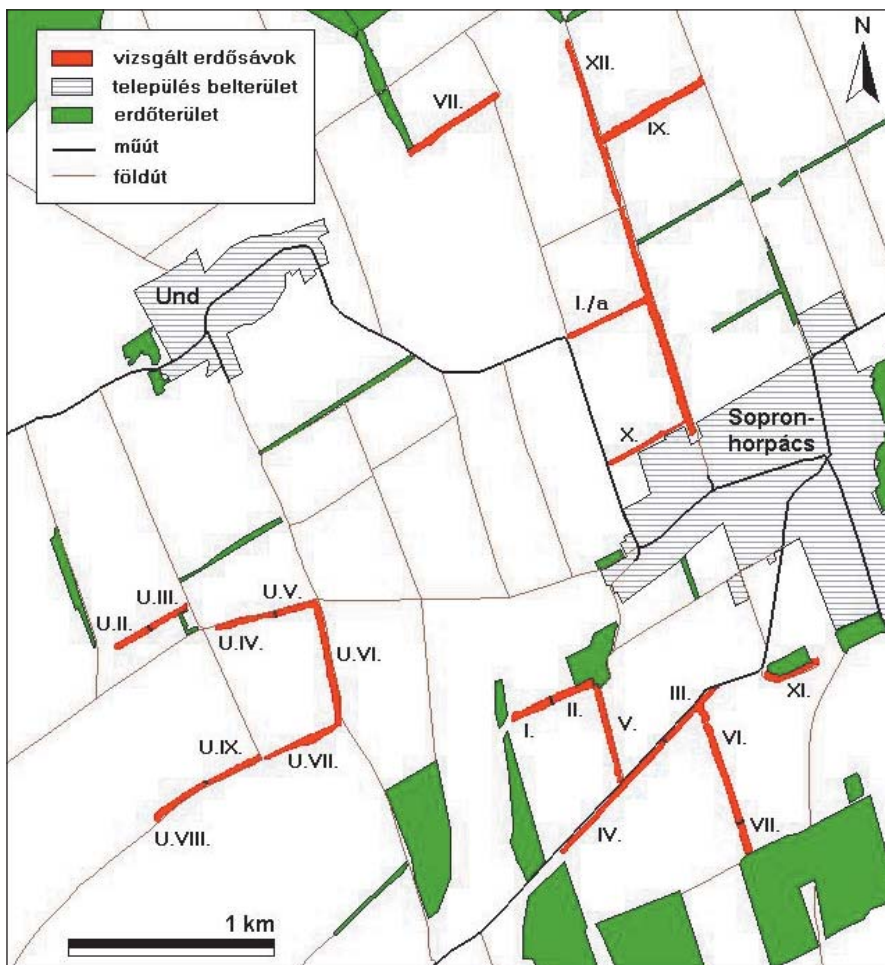
A gazdasági ágazatok közül a mezőgazdasági tevékenységek befolyásolják a legszembetűnőbb mértékben a természetet és a tájat. Ezért a természet- és tájvédelem, valamint a mezőgazdaság között igen szoros együttműködésre lenne szükség, mind helyi, mind a különböző igazgatási szinteken. Sokkal jobb eredmények várhatóak, ha a megelőzés elveinek megfelelően a gazdálkodás egész környezethasználati rendszerét átalakítanánk.

Ez egy olyan összetett térségfejlesztésben valósulhat meg, amelyben a ter-

melési-szolgáltatási feladatkör természet- és környezetvédelmi vonatkozásokkal is kiegészül. A megoldás egy alkalmazkodó, értékőrző, környezet- és tájgazdálkodásban rejlik. Nem csak egy rendeltetés vagy ágazat szempontjából kívánatos az optimális megoldások kidolgozása, hanem cél az olyan termelési rendszerek meghonosítása is, amelyek megfelelnek a fenntartható mezőgazdasági fejlesztés követelményeinek, olyan környezetkímélő, erőforrás-takarékos, egészséges élelmiszert és takarmányt előállító agrárium, amely érdekelté teszi a gazdálkodókat a termelésben.

E célok megvalósíthatatlanok a tervszerűen létesített és fenntartott fás biotópok nélkül, amelyek között legnagyobb szerepe az erdősávrendszereknek van. Az erdősávok közvetlen hatása, a szélesség csökkentése révén kisebb lesz az erózió, jobban felmelegszik a talaj, nagyobb lesz a relatív légnedvesség, javul a talajszerkezet és a talajélet. Mindezek következtében külön beruházás nélkül is növekednek a mezőgazdasági terméseredmények. Az erdősávok létesítéséhez állami támogatás igényelhető az erdőtelepítésekre előirányzott keretből.

Vizsgálatokkal bizonyított, hogy a tájelemek hálózatszerű elrendezése azon állatfajok szempontjából is fontos, amelyek nem kötődnek szorosan egy speciális biotóphoz. Magától értetődik, hogy ezeket az állatfajokat a környezetgátló hatásai igen súlyosan érintik, mivel általuk elveszthetik életterük egyes

részeit. Ezért, főleg mezőgazdasági területeken rendkívül fontos a zöld folyosók kialakítása, oly módon, hogy csatlakozzanak az erdőkhöz, amelyek már eddig is akként működtek.

Az EU és a hazai szabályozás kapcsolódó eszközei

A Nemzeti Környezetvédelmi Programban (NKP-I) megfogalmazott agrárágazati vonatkozású feladatok és az EU csatlakozásból származó kötelezettségek (pl. 2078/92 EU agrár-környezetvédelmi rendelet, az Európai Közös Agrárpolitika) hívták életre a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Programot (NAKP). A NAKP-ban leírt támogatási irányvonalak lehetőséget adnak a környezetkímélő gazdálkodás kiterjesztésére, a biológiai sokféleség

fenntartására, a termelési struktúra átalakítására (pl. erdősítés), valamint a vidéki térség komplex fejlesztésére. Az Európai Közös Agrár- és Vidék Politika (CARPE) célja, hogy biztosítsa a hatékony és fenntartható mezőgazdaságot, amivel egy időben serkenti a vidéki területek integrált fejlődését is. Fontos megemlíteni az önmagukban is sokat mondó ún. „multifunkcionális” földhasználatot és az agrár-vidékfejlesztés kifejezéseket.

A Nemzeti Környezetvédelmi Program második tervezési időszakára (NKP-II. 2003-2008) vonatkozóan a különleges kezelést igénylő területekhez tematikus akcióprogramok kidolgozását (TAP) jelöli meg, amelyek különböző megközelítésekben érintik a mezővédő erdősávok és környezetük

kapcsolatát. Kiemelném a TAP-ok közül a témához szorosan kapcsolódó Klímavédelmi, az „Élő Vidék” és a Nemzeti Biodiverzitási Stratégia megvalósítását szolgáló akcióprogramokat. Az NKP-II megfogalmazásában „a mező- és erdőgazdálkodás a kultúrtáj fő használója, a vidék megőrzésének és fejlesztésének alapeszköze”. A cél, hogy a különböző érdekeltsgű ágazatok együttműködése megvalósuljon egy működőképes erőforrás-gazdálkodásban, amely nemcsak piaci termékeket állít elő, hanem figyelembe veszi és igyekszik megőrizni a termelés jelen adottságait is magában foglaló vidéket, annak élővilágával és humán vonatkozásaival együtt.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás elkerülhetetlen következménye az agrárstruktúra változása, amelynek egyik vonzata a szántóterületek kényszerű csökkenésében mutatkozik meg. Több százezer hektáron várható, hogy az eddigi „környetterhelést” jelentő művelési ágazat természethez közeli (gyep, erdő stb.) váltják fel. Erre a folyamatra már tart a felkészülés, de további lehetőségeket rejt az erdőgazdálkodás számára.

Sopronhorpácsi erdősávrendszer

A címben említett Győr-Moson-Sopron megyei erdősávok jól dokumentált múltra tekintenek vissza. Az első fontos évszám 1949, mikor is *Lauringer Vilmos* vezetésével megindul a Sopronhorpácsi Kísérleti Gazdaság erdősávjainak telepítése. A munkálatok közel 11 éven át tartottak, amíg kialakult a rendszer alaprajza. Ez idő alatt több, mint 17 hektáron, közel 9 kilométer hosszban 22-féle különböző fafaj-összetételű és szerkezetű erdősáv került telepítésre. A mély és közepmély barna erdőtalajok az uralkodóak a területen, amelyek kedvező termőhelyi feltételeket biztosítanak. A terület vízszegény vidék, sem vízfolyás, sem nagyobb vízfelület nem található a környéken.

Az erdősávok területileg három jól

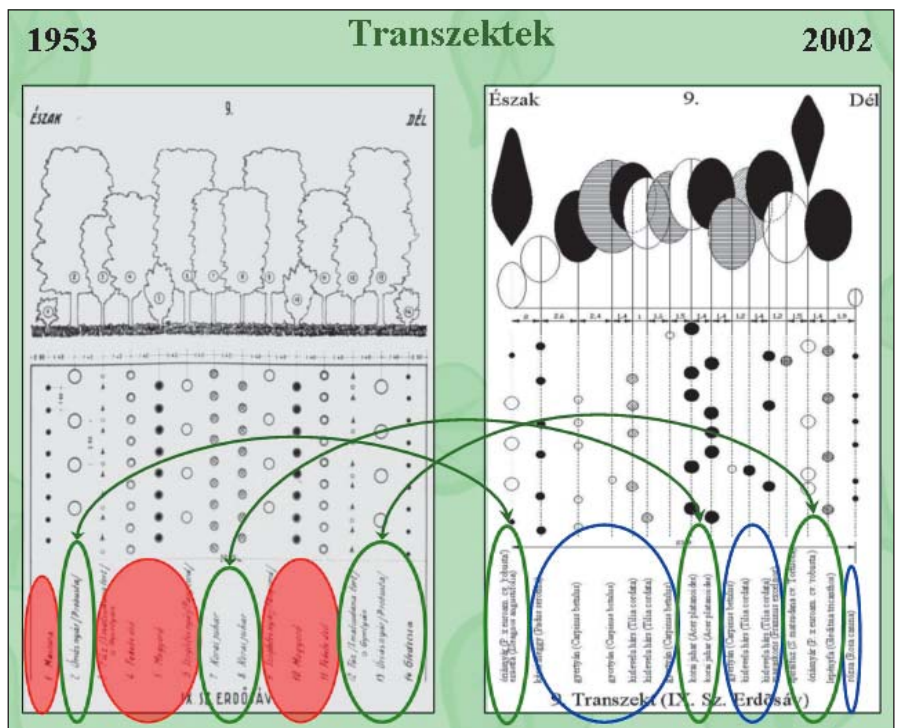
elkülöníthető egységet alkotnak. A Sopronhorpácstól északra egy több, mint 1700 méteres sáv kezdődik, melyhez merőlegesen kapcsolódó sávok képezik az első egységet. Az Und községtől délre található Undi-major sávjai egy nyugat felé nyitott „kiflibe” rendeződnek. A harmadik egység, a kőszegi út két oldalán található sávok összetett szerkezetet mutatnak.

Az erdősávok fő fafajai a kocsányos tölgy (*Quercus robur*), a nyárak (*Populus alba*, *P. nigra* 'Italica'), az erdei fenyő (*Pinus sylvestris*), a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*), a korai juhar (*Acer platanoides*), a magas kőris (*Fraxinus excelsior*), valamint a vörös tölgy (*Quercus rubra*). Elegyfajként megtalálható a vadvörte (*Pyrus pyrastrer*), madárcseresznye (*Cerasus avium*), nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*), a kései meggy (*Padus serotina*), királydió (*Juglans regia*), hegyi juhar (*Acer pseudoplatanus*) és a gyertyán (*Carpinus betulus*). A cserjeszintben előforduló fajok közül a leggyakoribb a fagyal (*Ligustrum vulgare*), a vadrózsa (*Rosa canina* agg.) és a fekete bodza (*Sambucus nigra*). Az erdősávok szegélyének karakterét a kökény (*Prunus spinosa*), a zöld juhar (*Acer negundo*), a virágos kőris (*Fraxinus ornus*), a naranccseper (*Maclura pomifera*) és a fűzök (*Salix alba*, *S. caprea*) határozzák meg. A gyepszint alacsony záródású és kevés faj alkotja.

Eszköz és módszer

Vizsgálataim célja az eredetileg tervezett és a jelen állapotok összehasonlítása volt.

Az eredeti állapotok rekonstruálásához segítségemre volt az *Erdősávok Telepítési Dokumentációja*, valamint az 1950-1960-as években a területen folytatott mikroklíma-vizsgálatok leírásai és eredményei. Az 1960-as években dr. Gál János és az akkori Erdőmérnöki Főiskola Erdőtelepítés és Fásítás Tanszékének munkatársai végeztek itt kísérleteket az erdősávok környezetükre gyakorolt hatásaival kapcsolatban. A kutatások eredményeiről az Erdészeti és Faipari Egyetem Tudományos Közleményeiben olvashatunk. A mai kép leírásához az *Erdészeti Adattár* szelvényleírásain túl számos térképi információ és légi fénykép elemzése, valamint a helyszíni felmérések segítettek hozzá. Terepi bejárások alkalmával feltérképeztem a jellemző erdősávrészek keresztmetszetét, mértem a mellmagas-

sági átmérőket és a magasságokat. A sávok területi adatait a légifelvételek digitalizálásával nyertem.

Az eredeti leírásoktól eltérően különböző sáv szerkezeteket és tagolt-ságot is fel lehet fedezni a területen. Egy undi sáv kivételével az eredetileg megtervezett összes sáv megtalálható. Továbbá két olyan sáv található, amelyet az elmúlt 10 évben felújítottak, szerkezetük teljesen eltér az eredetitől, új, nem kívánatos szerkezetet mutatnak (akác-kései meggy).

A jelen feladatok

Az erdősávrendszerben az elsődleges feladat a nem őshonos fafajok vissza-szorítása. Az akác (*Robinia pseudoacacia*), zöld juhar (*Acer negundo*) és kései meggy (*Padus serotina*) fő jellemzője, hogy gyorsan, nagy területeket vesznek birtokba, a javafák rovására. Terjedésüknek jelen esetben a rendszeresen művelt mezőgazdasági területek szabnak gátat, azonban az állományon belüli terjedésüket is vissza kell szorítani.

A tájidegen fafajokon kívül a másik gondot az illegálisan lerakott hulladék jelenti. Több-kevesebb szemét az egész területen fellelhető. Kerítésdróttól a műanyagok nagy skáláján a bomló szerves hulladékig minden megtalálható. A probléma kezelése nagy energiáráfordítással, a gazdálkodók és a lakosság összefogásával oldható meg.

Fel kell még hívni a figyelmet olyan fontos pontokra is, mint a szegélyzónák védelme, zöldfolyosók megléte

vagy a tájképi szerep. A mezőgazdasági területekhez kötődő állatok számára nemcsak a faállományok, hanem az erdősávok peremei is fontos életeret biztosítanak. Az esetenként több kilométer hosszú sávok különböző élőhelyeket kötnek össze. Így biztosítják a vándorlást, búvóhelyet és genetikai változatosságot az állatállományokban.

A sopronhorpácsi erdősávrendszer meghatározó eleme a tájnak. Állományaival tagolja és változatossá teszi azt. Azt mondhatjuk, hogy az erdősávok hálózata nemcsak gazdasági vagy természeti rendszer, hanem emberi életközösség részévé is vált.

A területen dolgozva azt tapasztaltam, hogy túlnyomórészt életerős mezővédő erdősáv állományokkal foglalkozom. Ez mind az egyes fajokról, mind az általuk alkotott életközösségekről elmondható. A környékbeli jó termőhelyi adottságok nemcsak a mezőgazdasági termények (kukorica, cukorrépa, búza) számára kedvezőek, hanem az ezek védelmére rendelt erdősávok gyarapodását is kellő mértékben szolgálják.

Az erdősávok ilyen jó állapotban való fennmaradása nem csak a jó termőhelynek köszönhető. Figyelembe kell azt is venni, hogy határ menti terület, sokáig csak szigorú felügyelet mellett lehetett rajta gazdálkodni. E múltbéli korlátozás is óvta a fiatal erdősávokat. Van még egy ok-okozati összefüggése, amely segítette az erdősávrendszer, mint egész kialakulását és mai

napig való fennmaradását. Ez a Sopronhorpácsi Gazdaság, amely bizalmat fektetett az általa létesített erdősávokba, akkor még csak sejtve, hogy mekkora értéket képviselnek majd 50 vagy 100 év múlva.

Az erdősávokról elmondható, hogy még most is érlelik gyümölcsüket, hiszen a bennük lévő fák 30-40 év múlva lesznek vágásérettek. Addig még érzetetik kedvező hatásait. Ezen kedvező hatások gyakorlati vizsgálata az utóbbi 30 évben elmaradt. Megfelelő anyagi háttér esetén érdemes lenne, egy az 1960-as években végzett vizsgálatok folytatásaként, átfogó mikroklíma-elemzéseket végrehajtani.

Összegzés

Az erdősávokra szükség van, mert környezetünket ékesítik, másfelől erdőgazdasági értéket visznek a tájba. Jelen sávok – és az országszerte hasonló korú erdősávrendszerek – főfajainak vágásérettségi kora 50-90 év közötti, eszerint vágásérettségi mutatóik 5-45 közöttiek. A közeljövőben gondoskodni kell a folyamatos felújításukról. Ismereteim szerint erre nincs bevált eljárás, ezért fontos lenne azt vizsgálni, hogy a korábban létesített erdősávok szerkezet és fafaj szempontjából mennyire érték el céljukat. Továbbá olyan felújításon kell gondolkodni, amely minél kisebb mértékben zavarja a mezőgazdasági termelést, a környező élővilágot és amelynek szükségességét a helyi lakosság is elismeri.

A további kezelési eljárások az akác, kései meggy és zöld juhar kiszorítása mellett a kialakult természetes élőhelyek megőrzésére és a természetközeli állapot fenntartására irányulnak. Az erdősávok fokozatos felújítása azt jelenti, hogy lehetőség szerint biztosítani kell a faállománnyal való folyamatos borítotttságot a termőhelynek megfelelő, őshonos fajokkal. A közeljövőben a mezőgazdasági művelés alól kivont területek hasznosítása a tulajdonviszonyok mihamarabbi rendezését és a gazdálkodók együttműködését igényli.

További vizsgálatokra lenne szükség nemcsak az itt vizsgált erdősávrendszerrel kapcsolatban, hanem országszerte is érdemes lenne felmérni, hogy a múlt század hasonló védelmi törekvései mennyiben valósultak meg, mennyire maradtak fenn és milyen eredményekhez vezettek.

Takács Viktor

Ph.D. hallgató

(A kutatást az OTKA T 043417 sz. pályázata támogatta)

Gondolatok egy kiállítás kapcsán

A festészet kedvelői a közelmúltban két különleges élményt nyújtó kiállítást tekinthettek meg Budapesten. A Magyar Nemzeti Galéria Mednyánszky László életművét bemutató és a Szépművészeti Múzeum Monet és barátai című kiállítását szó szerint tömegek keresték fel bel- és külföldről egyaránt.

A látogatók között Egyesületünk számos tagja is felbukkant.

A Mednyánszky kiállítás kapcsán szeretném néhány képre felhívni az erdészek-vadászok-természetvédők figyelmét anélkül, hogy bármiféle kísérletet tennék M. L. művészetének értékelésére. Annál is inkább, mert ezek a képek nem tartoznak a művész jól ismert és legjelentősebb alkotásai közé (harcéri képek, csavargók stb.).

Jelzésemet úgy lehet tekinteni, hogy egy természetvédő erdész-vadász felfigyelt néhány olyan alkotásra, melyek szakmatörténetünk érdekes-szép illusztrációi lehetnek, de persze az is lehet, hogy ezek csak számomra jelentettek „felfedezést”.

Rudolf trónörökös kezdeményezésére adták ki „Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képen” című könyvsorozatot, melynek első füzeté 1865. december 1-én jelent meg. A magyar változat kiadását Jókai Mór gondozta. A 15 kötetesre tervezett, de 21 kötetessé lett mű képanyagának elkészítésére a kor jeles művészei kaptak felkérést, így M. L. is.

E felkérésre készült néhány képről szólnék először:

„Tisza menti tölgyerdő” (1880-as évek második fele). A hatalmas kocsányos tölgyek alkotta erdő alatt házidiszónó-konda legel és dagonyázik. A korabeli erdőállomány-típus és az erdőélés egyik formája jól érzékelhető. A Tisza ártéri erdeivel kiemelten foglalkozó kutatók számára is érdekes lehet ez a kép.

„Cirbolyaerdő” (1890). A meredek hegyoldalon megkapaszkodott cirbolyák alatt egy vadász áll, talán zergére várva. A mostoha természeti körülmények között élő fák jellegzetes habitusának szép ábrázolása.

„Erdős részlet az Ecsedi-lápból” (1890 körül). A ritka állású fiatal (valószínűleg) éger láperdő alatt egy pákászcsónak siklik nesztelenül. A légies, japán tusrajz finomságú kép csodálatos hangulatot, érintetlenséget sugároz.

„Rudolf trónörökös Ő Császári és Királyi Fensége vadászkastélya az Erdész-völgyben Máramarosban” (1880-as évek második fele). Kászoni Zoltán Nimródban (2003. 12. szám 35–36. oldal) megjelent és az egykori császárok, királyok, cárok, trónörökösök és főhercegek vadászataival foglalkozó tanulmányának szép illusztrációja lehetett volna ez a kép, hiszen abban Rudolfról is írt a szerző.

„A bruszturái surranto a Taracz-völgy felső részén” (1880-as évek második fele). A nagy sebességgel zúduló víz rönkökből összeállított tutajt sodor át a mőtárgyon. Két atyafi erejét megfeszítve igyekszik megfelelő irányban tartani a rohanó tutajt. Jól érzékelhető a tutajosok emberfeletti teljesítménye, és jól látható a mérnöki alkotás is.

Majer Antal előadássorozatát és „Az erdő poézise” című antológiájának (az OEE gondozásában 1993-ban jelent meg) verseit, képeit. Máig csodálattal és meghatódottsággal gondolok vissza Tóni bácsira, aki az erdő biológiai működésének alapos megismertetésén túl a mérnökjelölteket már az 1960-as években a festészet, költészet és zene iránt is terelgette.

Az antológia Előszavában Varga Dömökös így írt: „...erdőesztétikával is foglalkozott, hogy tanítványai lelkébe is beleplántálja az erdőbeli számlálhatatlan szépség tiszteletét, szeretetét. Megráadásul azokat a szépségeket is, amelyek az erdők adta élményekből fakadtak a költészetben, festészetben vagy zenében.”

A kiállítás képei közül a „Lombtanulmány” (1860-as évek második fele), a „Fatanulmány” (ebből kettőt láthattunk, 1880-as évek), „Füzes tehennel” vagy a „Hegyvidéki partok”, ill. a „Felvidéki táj” és még több más mind-mind gyönyörűséggel tölthette el azokat, akik örömeiket lelik a természet, ezen belül az erdő és a fa művészetek általi megörökítésében.

Azokat pedig, akiknek nem volt lehetőségük megtekinteni ezt a nem mindennapi kiállítást, némileg kárpótolhatja a kiállítás katalógusa, amely valamennyi képet bemutatja azok legfontosabb adataival együtt (cím, keletkezés ideje, technika, méret, tulajdonos).

Dr. Szikra Dezső

A fekete nyár kórokozói

A fekete nyár a korábbi évszázadokban az ártéri puhafás erdők egyik fő fajaja volt. A folyószabályozás és a hibrid nemes nyárak telepítése következtében előfordulási területe nagymértékben csökkent, a még meglévő, ligetes állományai védelemre szorulnak.

A fekete nyár kórokozói azonosak nemesített hibridjei (*Populus x euramericana*) erdővédelmi gyakorlatban jól ismert kórokozóival. E kórokozók azonban a fekete nyáron tömeges, járványszerű megbetegedést nem vagy ritkábban okoznak, mivel e faj, a nemes nyárakkal ellentétben, nem alkot nagy kiterjedésű, genetikailag egyöntetű állományokat. A fekete nyár természetvédelmi szempontú elszaporítása, a nemes nyárakkal történő hibridizáció veszélye miatt, a vegetatív szaporítóanyag alkalmazását teszi szükségessé. Ennek során a kórokozók megjelenésének fokozódására lehet számítani.

Levél- és hajtásbetegségek

Levélrozsda – *Melampsora* fajok

A nyárak levélrozsdeját különböző *Melampsora* fajok (gyűjtőnéven *Melampsora populina*) okozzák. A fekete nyáron előforduló fajok a következők: *Melampsora larici-populina*, mellékgazda: *Larix*

Melampsora allii-populina, mellékgazda: *Allium*

Melampsora magnusiana, mellékgazdák: *Chelidonium*, *Corydalis*

Melampsora rostrupii, mellékgazda: *Mercurialis perennis*

A nyárak levelén az uredo- és teleutelepek, a mellékgazdákon a spermogóniumok és az ecídiumok fejlődnek. A nyárakon a tünetek a nyár közepétől jelennek meg, a levelek fonákján előtörő sárga uredotelepek formájában. Erős támadás esetén a levelek idő előtt elszáradnak és lehullnak.

Marszoninás levélfoltosság – *Drepanopeziza* fajok, anamorfá: *Marssonina*

A fekete nyáron előforduló fajok:

Drepanopeziza punctiformis, anamorfá: *Marssonina brunnea*

Apró, 1 mm-es, pontszerű, összefolyó, barna foltokat okoz, a hialin, csepp alakú, kétsejtű konídiumok 14-16 x 6 µm méretűek.

Drepanopeziza populorum, anamorfá: *Marssonina populii-nigrae*

3-6 mm nagyságú, kerekded, barna levélfoltokat okoz, a konídiumok mérete 20-22 x 8-11 µm.

A vegetációs időszakban a járványt a konídiumok terjesztik. Az ivaros alak a lehullt, áttelelt levelekben fejlődik ki, az elsődleges fertőzést a tavasszal szóródó aszkospórák végzik.

Venturiás levél- és hajtásfeketedés – *Venturia populina*, anamorfá: *Pollaccia elegans*

Szabálytalan, növekvő, feketés levélfoltokat, a hajtásvégék száradását, a vesszők kérgének foltos elhalását okozza. Az anamorfá (ivartalan vagy konídiumos alak) a foltok, elhalások felületén telepeket képez. Az itt képződő konídiumok sötét színűek, 32-38 x 11 µm méretűek, 1-2 harántfallal osztottak. Az ivaros alak az áttelelt levelekben fejlődik ki. Az aszkospórák tavasszal szóródnak, de az elsődleges fertőzésben fontosabb szerepük a konídiumoknak van, amelyek képződése a hajtások kérgében áttelelt telepeken tavasszal újraindul.

Szeptóriás levélfoltosság – *Mycosphaerella populii*, anamorfá: *Septoria populii*

A jegenyenyáron (*Populus nigra* 'Italica') egyes éveken gyakori. Apró, 2-4 mm-es, vékony sötét vonallal körühatárolt, kihéredő közepű levélfoltokat okoz. A foltokban keletkező piknidiumokban hialin, hengeres, 32-51 x 2,5-4 µm nagyságú, 1-2 harántfallal osztott konídiumok képződnek, ezek terjesztik a járványt. Az ivaros alak a lehullt, áttelelt levelekben fejlődik ki, tavasszal az elsődleges fertőzést az aszkospórák végzik.

Levélmossaik – Nyár mozaik vírus

A vékony levelek mentén futó, sárga, mozaikszerű foltosodást, növekedéscsökkenést okoz. A vírus mechanikailag is átvihető, elsősorban a vegetatív szaporítóanyaggal terjed.

Lisztharmat – *Uncinula adunca*

A betegség tünete a leveleken a nyár második felétől jelentkező lisztharmatbetonot. Előfordulása a fekete nyáron ritka.

Levélfodrosodás – *Taphrina aurea*

A leveleken félgömbös hólyagok ke-

letkeznek, a homorú felületük (aszkszok rétege) aranysárga színű. A fekete nyáron nem gyakori.

Kéreg- és ágbetegségek

Nyár kéregfekély – *Cryptodiaporthe populea*, anamorfá: *Discosporium populeum*

Kéreg- és ágelhalást okoz, gyakran az oldalágak kiindulási helye körül. A sima kérgű részekben tenyérműi, elliptikus, besüppedő foltok figyelhetők meg, a vastag kérgű részekben a tünetek csak a kéreg eltávolítása után láthatók a kambium elszíneződése révén. Gyakran nyálkafolyás is jelentkezik.

A megtámadott kéregrészekben tavasszal és nyáron 1 mm körüli piknidiumok törnek elő, amelyekben hialin, egysejtű, tojásdad, 10-13 x 7-10 µm méretű konídiumok keletkeznek. A peritéciumok a már elhalt ágak kérgében, a betegség második évében fejlődnek ki. A megbetegedés mértéke a gazdanövény élettani állapotától függ. A vízháztartási zavarok, a fagyhatás fokozzák a fák fogékonyságát.

Citospórás ágelhalás – *Valsa sordida*, anamorfá: *Cytospora chrysosperma*

A hajtások, ágak kérgén besüppedéseket, barna, majd feketés elszíneződéseket, elhalásokat okoz. A megtámadott kéregben a tél végétől piknidiumok jelennek meg, amelyekből nedves időben a konídiumok tömege narancssárga, fonálszerű cirruszokban áramlik ki. A konídiumok hialinok, egysejtűek, görbült pálcika alakúak, 3-5 x 0,5-2 µm méretűek. A peritéciumok a már elpusztult ágak kérgében fejlődnek ki. A kórokozó gyengültségi jellegű, általában egyéb tényezők (fagy, aszály, tarrágás) hatását követően lép fel.

A fekete nyár és hibridjei kérgében kisebb gyakorisággal **egyéb kórokozók** is előfordulnak, pl. a *Nectria galligena*, *Phomopsis*, *Fusarium* fajok. Golyvákat, rákokat, kéregelhalást okoznak. **A baktériumos kéregrákkal (*Xanthomonas populii*)** szemben a fekete nyár kevésbé fogékony, de egyes hibridjein e betegség is előfordul.

Tő- és törzskorhasztó gombák

A fekete nyáron az *Aigeros* szekcióhoz tartozó nyárakon általánosan előfor-

duló tő- és törzskorhasztó gombák jelennek meg. Az élő törzseket sebekben, ágcsonkokon, rovarjáratokon keresztül fertőzik. Kezdetben álgesztésedést, majd korhadást okoznak, a fa pusztulása után szaprotróf módon egy ideig tovább tenyésznek. Egy részük nyárák és fűzek speciális korhasztója, mások lombos fákon általánosan elterjedt, gyakori polifág gombák. Az alábbiakban felsoroltak megjelenésére lehet leginkább számítani, de esetenként más fajok is előfordulhatnak.

Nyárák, fűzek speciális korhasztói:

Nyár tőkegomba – *Pholiota destruens*

Kalapos gomba, a termőtestek felülete barna, a kalapon és a tönkön nagy fehéres pikkelyek vannak. A termőréteg lemezes, a lemezek barnák. Álgesztésedést, majd fehérkorhadást okoz.

Rozsdasárga tőkegomba – *Pholiota aurivella*

A termőtestek barnássárgák, általában csoportosan jelennek meg a törzsek sebzéseinél. A fában vöröskorhadást okoz.

Ánizstapló – *Trametes suaveolens*

A stapló termőteste konzolos, fehér, párnaszerű, felülete bolyhos, a termőréteg csöves. Frissen ánizsillata van. Fehérkorhasztó.

Polifág korhasztók lombos fákon:

Kései laskagomba – *Pleurotus ostreatus*

A termőtestek csoportosan jelennek meg, esetenként a még élő fákon, de általában csak azok pusztulását követően. Oldalasan nyeles kalapok, állaguk puha, húsos. Felületük színe változó: sárga, szürke, barnás, kékes stb. A termőréteg lemezes, a lemezek lefutnak a féloldalas tönkre. Az élő törzsekben álgesztésedést, majd a geszt fehérkorhadását okozza. A korhasztott fa vaníliaillatú.

Pisztricgomba – *Polyporus squamosus*

Fehérkorhasztó tapló. A termőtestek egyévesek, nagy méretűek, általában csokrosan jelennek meg, rövid, féloldalas nyéllel rendelkeznek. A kalapok felületén nagy barna pikkelyek vannak, a termőréteg csöves.

Bükkstapló – *Fomes fomentarius*

A termőtestek évelők, pata alakúak, felületüket vastag, szürke vagy mogoró barna kéreg borítja. Fehérkorhadást okoz.

Sárga gévagomba – *Laetiporus sulphureus*

Termőteste egyéves, csokros, legyezőszerű kalapokból áll. Állaga puha, sajtyszerű. Felülete narancssárga, a

csöves rész kénsárga színű. Vöröskorhadást okoz.

Lilás réteggomba – *Chondrostereum purpureum*

Többnyire szaprotróf jellegű gomba, egyes esetekben sebzésként (pl. nyeséseknél) élő fákat is megtámad. Elterülő-visszahajló termőtestei a már pusztuló törzseken jelennek meg. A termőréteg sima, frissen élénk lila színű. Fehérkorhadást okoz.

Gyűrűs tuskógomba – *Armillaria* fajok

A gyökér- és tőkorhasztó gyűrűs tuskógomba fajok a fekete nyáron is előfordulhatnak. A gyűrűs tönkű termőtestek tuskókon, az elpusztult, vagy még élő fák tövében ősszel, szeptember-októberben jelennek meg. Az aszály vagy egyéb tényezők által legyengített faegyedeket támadják. A talajban növekvő hifakötegeik (rizomorfa) sebzés nélkül is behatolnak a gyökérfőbe és a vastagabb gyökerekbe.

A fentiekén kívül a fekete nyár elhalt faanyagán különböző szaprotróf korhasztók is megjelennek: **fehér egyrétűstapló (*Corioloopsis trogii*)**, **rózsaszínes egyrétűstapló (*Daedaleopsis confragosa*)**, **borostás egyrétűstapló (*Trametes hirsuta*)**, **lepkestapló (*Trametes versicolor*)** stb.

Dr. Szabó Ilona

Selmeci nóták CD-n

„Csak Csengj Kupa!” selmeci-soproni bursch nótákat átadó CD. Kiadja a „Ha Selmec Hív... - Alba Regia Közhasznú Alapítvány, a 30 éves a választásalag öregdiák találkozóra, (2003. szeptember)

Köszönet a közreműködőknek:

Pataki Attila as. Szófosó, Györke Zsombor as. Öreg sercli, Bartha Csaba as. Csóró, Patkó István as. Wilson, Horváth Gábor as. Kotta, Fekete Ferenc as. Keleti, Darabos Péter as. Veinemöjnen, Szabó László as. Szacó, Késmárki Csobán as. Nikootyne.exe, Kuszinger Róbert as. Kuszi, Tiszai Péter József as. T.P.J., Molnár Csaba as. Colos, Budai Péter as. Pedro

Felvétel: Fekete Gábor

Zenei vágás, utómunkák: Miegend Viktor

Fotó: Bödő Viktória

Lemezgrafika: Kiss János as. Vincent

Lemezborító: Alto Nyomda

Kiadó: „Ha Selmec hív...” – Alba Regia Alapítvány, 8007 Székesfehérvár, Pf.:62

Szerkesztette: Szabó László a. Szacó

A CD kereskedelmi forgalomba nem hozható!

(Bővebben a májusi számban)

Ultimátum az erdészektől

Azt mondják ezek csak a minimális elvárások

Budapest Az erdőgazdák lefújták szombatra tervezett demonstrációjukat, ám keddre forgalomlassító akciót szerveznek, ha addig az agrártárca nem kínál megoldást gondjaikra.

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium erdészeti főosztályvezetője, *Barátossy Gábor* fogadta a Magán Erdőtulajdonosok és Gazdálkodók Országos Szövetsége (Megosz) képviselőit, akikkel áttekintették az ága-

zat helyzetét – tudtuk meg *Luzsi Józseftől*. Az érdekvédelmi szervezet elnöke elmondta, az ország gazdasági állapotát figyelembe véve megfogalmazták minimális elvárásaikat, amelyek lényegében az erdőgazdálkodás helyzetének ellehetetlenülését hivatottak megakadályozni. Ezért azt követelik, hogy a befejezett erdősítések 5 ezer forintos hektáronkénti támogatását emeljék meg a tavalyi 28 ezer forintos szintre, a már

megkezdett mintegy kétezer hektárnyi erdőtelepítésekhez biztosítsák a korábbi normatív szubvenciót, a támogatások után maradjon az áfa-visszaigénylés lehetősége, valamint kötelezettségvállalást kérnek arra, hogy 2005-től a folyamatban lévő erdősítéseket reálértéken fogják támogatni.

Az elnök hangsúlyozta, ha a legalapvetőbb követeléseikre nem születik hétfőn megállapodás, kedden szerte az országban, 30-40 bejelentett helyszínen felpályás útlezárással tiltakoznak az erdészek.

Laczi Zoltán
(24. óra)

Mi és hogyan történt?

Az utóbbi tíz évben gyakran és sok helyen hangoztatták hiteles politikusok, szakemberek, hogy erdőt kell telepíteni. Ezért több százezer hektár földet kívánnak kivonni egy évtized leforgása alatt a mezőgazdasági művelés alól erdősítés céljából. Ennek szellemében került kidolgozásra tavaly a nemzeti fejlesztési terv részeként a nemzeti erdőstratégiai program is. Emellett minden EU-s fórumon folyamatosan hangsúlyozzák: a mezőgazdaság strukturális átalakításának egyik legfontosabb eleme lesz az erdőtelepítési program folytatása, melyet természetesen az Európai Unió is támogat.

Kétségtelen, hogy ez a tény sok erdőtelepítőt, -tulajdonost, erdészt reményteljes várakozással töltött el. Mindentől függetlenül az erdőtelepítés 2003 utolsó hónapjaiban is az elmúlt több mint tíz esztendő gyakorlatának megfelelően zajlott. Vagyis őszre a telepítők már elvégezték a legszükségesebb munkálatokat, és még a tél beállta előtt a csemeték 60 %-a a földbe került.

Mert a csemete már csak ilyen, ak-

kor kell elültetni, amikor itt van az ideje, nem várhat papírra, pecsétre hónapokig. Természetesen az erdőtelepítéshez szükséges adminisztrációs munkákat is (terv, pályázat) mindenki leadta az illetékes erdőfelügyelőségen. Ezen dokumentumok mindkét fél általi aláírása köztudottan mindig csak a következő év első negyedévében történik.

A jövő fái tehát már javában a gondosan előkészített talajban kapaszkodtak, amikor jöttek a költségvetés sarokszámai, melyek azt mutatták, hogy nemzeti forrásból 2003 őszén, illetőleg 2004 tavaszán az erdőtelepítést nem tudják támogatni, az EU-s társfinanszírozás pedig még nem ért ide. Erre senki sem számított, hisz az előző években – bármilyen szűkösek is voltak a költségvetés forrásai – minden erdőgazdálkodó, -telepítő számolhatott azzal, hogy az egységárat legalább inflációkövető szinten megemelik. Minden hitetlenkedés ellenére úgy tűnt az idén az erdészeti ágazat nem kapja meg a minimálisan szükséges forrásokat sem. Bár van szép programja és stratégiája, csak a mellé-

rendelt pénzüsszegek hiányoznak. Például új erdők telepítésére csak 300 millió forintot – a tavalyi összeg tíz (!) százalékát – lehetett volna fordítani, holott az ezredforduló óta évi 13 ezer hektárral nő országos szinten az erdőtelepítési terület, melynek következtében jelenleg 43 ezer hektár folyamatban lévő erdőtelepítéssel rendelkezik az ország. Ha az eredeti tervek válnak valóra, akkor 2004-ben 1 milliárd forint értékű csemetével nem tudott volna mit kezdeni az ágazat.

Ha a költségvetés erdészeti ágazatra vonatkozó számadatai úgy maradtak volna, ahogy tervezik, akkor nagyon sok csemetermesztő, vállalkozó tönkremegy. Aki pedig egyszer belebukik egy vállalkozásba, azt nehéz rávenni ugyanannak a tevékenységnek az újraindítására. Pedig mára kialakult az erdőtelepítés komplex háttere: vállalkozók, akik telepítenek, erdészek, akik a szakmai irányítást végzik, csemetermesztők, akik a szaporítóanyagot termelik. Utóbbiak mindenféle támogatás nélkül, önfoglalkoztásként találták meg munkájukat, megélhetésüket, főleg vidéken, ahol a

munkahely köztudottan kevés. Persze mindez nem találomra, még csak nem is holmi önszerveződés útján jött létre. Az elmúlt években ugyanis azok a földtulajdonosok, akik erdőtelepítésre szánták magukat, azon szabályozók és ösztönzők hatására tették, melyek az aktuális kormány és az Európai Unió elképzeléseinek megfelelően az erdőtelepítés felfutását fontosnak találták.

S most mindez veszni látszott. Az erdőtelepítők, magánerdészek, csemetetermesztők úgy vélték a döntéshozók talán nem mérlegeltek kellő körültekintéssel, nem vették figyelembe, hogy az erdőtelepítés, az erdőgazdálkodás nem egyéves tevékenység. Ezért fogalmazták meg a 2004. évi agrártámogatásokkal kapcsolatosan előbb az aggodalmaikat, majd – miután többszöri jelzésükre sem kaptak választ – az elégedetlenségüket.

Az első észrevételt még tavaly novemberben tettük. Ekkor tárgyalta ugyanis a FÖVÉT az EU közös forrása-ihoz kapcsolódó nemzeti kiegészítő támogatások, valamint a nemzeti hatáskörben nyújtott támogatások igénybevételeinek általános feltételeiről szóló kormány előterjesztés tervezetét, melyben az erdészeti támogatások közé bekerült a nem mezőgazdasági területen végzett erdőtelepítés támogatása cím is, miközben ennek forrása az ehhez illeszkedő soros előterjesztés mellékletében nem volt fellelhető. Az ülésen a MEGOSZ ezt jelezte, s ezzel kapcsolatban még megállapodás is jött létre.

2003. december 15-én, mikor még az agrártámogatások tervezete sem volt ismert, csak a költségvetés különböző célokra elkülönített összegeinek nagyságáról volt információnk, ugyancsak a MEGOSZ nevében felhívtuk az agrártárca illetékes szakembereinek figyelmét, hogy az erdőtelepítésre elkülönített minimális összeg semmire sem lesz elég.

2004. február 6-án, pénteken délután kapta meg a MEGOSZ a 2004. évi agrártámogatások rendeltervezetét, melynek véleményezését február 9-én délelőtt kellett visszajuttatni. A MEGOSZ négy oldalon írta le észrevételeit az erdőfenntartással és erdőtelepítéssel kapcsolatos támogatások – a gazdálkodók szempontjából vélt – hiányosságairól.

Továbbiakban február végéig még jó pár levélben megkerestük az FVM

vezetését, melyekben folyamatosan ismételtük, hogy az erdőtelepítés az átmeneti időszakban teljesen ellehetetlenül, s ugyanakkor kértük, oldják meg, hogy ez a helyzet ne fordulhasson elő.

Mivel választ nem kaptunk, a gazdatüntetésekkel egyidejűleg, illetve a gazdamegállapodás után az erdőtelepítők és magánerdészek az ország legnagyobb részben érintett megyéjében Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében demonstrációt tartottak *Asztalos István* helyi integrátor vezetésével Vásárosnamény határában.

Ezt követően a MEGOSZ is országos demonstrációt hirdetett március 6-ára szombatra. S hogy miért éppen a magánerdő-gazdálkodók és tulajdonosok? Mert földje csak a magántulajdonosnak van. Az erdőtelepítéshez pedig elsősorban sok hely kell.

Mivel időközben megkezdődtek a tárgyalások a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériummal, a tervezett tiltakozó akciót március 9-ére, keddre halasztottuk, bízva a megállapodás sikerességében és abban, hogy nem kell az elégedetlenségünket ilyen módon kifejezni.

Hangsúlyozni szeretnénk: mindenki bízott a békés megegyezésben. Egyrészt azért, mert az erdész nem kifejezetten békétlenkedő típus, másrészt az előzetes jelekből úgy véltük, az FVM is megfelelő hozzáállást tanúsít a megfelelő megoldás mielőbbi megtalálása érdekében. Éjszakába nyúló tárgyalások eredményeként március 8-án a késő esti órákban sikerült a megállapodást megkötünk, mellyel egyidejűleg az ország minden pontján a másnapi demonstráció elhagyására kértük a gazdálkodókat, az erdészeket, a magánerdészeket.

Ugyanis sikerült elérni, hogy:

1. A 2004. évi nemzeti agrártámogatásokról szóló rendeletben szereplő befejezett erdősítések ápolásának normatív támogatása nyár fajok esetében 25 ezer Ft/ha legyen, illetve azok tisztítása 15 ezer Ft/ha-ra változzon.

2. A nemzeti és az uniós finanszírozás közötti átállás időszakában – aki erdőtelepítési tervet adott be 2004. 01.01-ig, és azt legkésőbb 2004. tavaszán megvalósítja – a műszaki átvételek során megállapított eredmény alapján az érvényben lévő normatív támogatások alapján kifizetést nyerjen. A 2004. évi őszi telepítések már

uniós társfinanszírozásban való-sulnak meg.

3. A közcélú erdőfelújítások támogatásának áfája visszaigényelhető, az agrártermelők 2004. február 25-i megállapodása alapján. A beruházásként megkezdett erdőtelepítések áfája szintén ugyanebbe a kategóriába esik.

4. Az összes folyamatban lévő erdőtelepítés befejezéséig a tárca legalább változatlan mértékben támogatást nyújt, melyet a felek évente egyeztetnek.

Ezek a pontok elegendőek ahhoz, hogy az erdőtelepítők, az ehhez kapcsolódó magánerdő-gazdálkodók 2004. évi gazdálkodása ne lehetetlenüljön el.

Jó volt érezni, hogy az egész ország területén napokon-éjszakákon keresztül a MEGOSZ tagjai és szimpatizánsai aktívan bekapcsolódtak a szervezésbe. Nagyon sok hasznos, a megegyezést szolgáló javaslatot kaptunk tőlük. Könnyű volt tárgyalni úgy, hogy közben ezeket tudtunk magunk mögött. De a legkülönlegesebb pillanatok azok voltak, amikor valamennyien megkönnyebbültünk a békés megoldás láttán. Ugyanis a legidősebb erdész sem emlékszik arra, hogy az erdészek valamikor is tüntettek volna. Lehetett ez azért is, mert az erdő a mindenkori hatalomhoz – monumentalitásánál fogva – mindig is közel állt. Reméljük, nincs ez másként most sem, és a jövőben sem változik.

Köszönjük mindazoknak, akik egy-séges fellépésükkel segítettek az el-nökséget a közös célok elérésében. Azoknak, akik – időt, pénzt, fáradságot nem kímélve – bármilyen szervező tevékenységet végeztek, s azoknak is, akik csak érzelmileg értet-tek egyet. Köszönünk minden telefonhívást, e-mailt, sms-t, faxot, embe-ri gesztust. Köszönjük a közvélemény támogatását. Köszönjük, hogy megér-tik: az erdőket érintő döntések nem-csak a szűk szakma ügye, hanem min-denkié, hisz az erdő is közkinccs.

Ígérjük, nagyon odafigyelünk, hogy ebben az átmeneti időszakban se következessen be törés a magán-erdő-gazdálkodás és az erdőtelepítés eddigi felfutásában.

Ezért a MEGOSZ a továbbiakban is minden tőle telhetőt és elvárható-t megtesz.

a MEGOSZ elnöksége

Pöttyök a térképen

Hajnal van. Nem tudok aludni, pedig szeretnék. A telefoncsörgés befészkelte magát a fülembé, s nem akar kiköltözni. Hányszor beszéltem ma a mobiljaimon? Kétszázszor, háromszázszor, esetleg többször? A szél is olyan erővel zörget az ablakon, mintha nem március lenne, hanem nehéz, nyári vihart hozna a hátán. Ülök az íróasztalnál. Elöttem egy A/4-es lapon Magyarország térképe. Rosszul sikerült fénymásolat a koszos szürke világosabb és sötétebb árnyalataival. Rajta talán ötvenkilenc pont: a főváros és más települések Kaposvártól Sátoraljaújhegyig. Nem tudom megszámolni sokadszori nekifutásra sem. Fáradt vagyok. Szóval 59 fekete pont. Meg egy rikító rózsaszín. Este ugyanis be kellett jelölnöm a kislányom kérésére Vásárosnaményt a hevenyészett térképen és épp rózsaszín filctoll volt nála. Kezembe veszem a filctollat. A pontból kört rajzolok, abból meg pötty lesz. Rikító rózsaszín pötty Magyarország térképén. Mi tagadás: csúnya, nagyon csúnya.

Merengésemből a telefon riaszt. Te jó ég, reggel van és még nem aludtam. Már nem is fogok. A telefonok zsebembe vándorolnak. Mintha halványan hallanám, hogy óvatosan vezessek, okvetlenül egyek és front is van. Valójában a gondolataim már százfelé járnak, és nincs közöttük se étel, se időjárás, se közlekedés. Ennél jóval fontosabb dolgok nyomasztanak most. S az sem világos, hogy nemcsak engem, hanem sokezerünk.

Közben a telefon követelőzően csörög. Félreértés ne essék, nem akarok én egyáltalán kitérni a hívások elől, csak hát az a metsző csengőhang. Napok óta olyan, mintha a készülékek önálló életet élnének. Szinte másra már nem is tudok figyelni. Talán ezért lepődöm meg oly nagyon, mikor egyszer csak azt veszem észre, hogy szegény szürke kis Magyarország inkább hasonlít a habos könyvhöz, mint a térképhez, ugyanis merő rózsaszín pont. Nem emlékszem már, hogyan került a kislányom tolla a zsebembe, s azt sem, miért éppen az akadt a kezembe, de néhány óra alatt kiszíneztem vele a térképet Kaposvártól Sátoraljaújhegyig.

Minden kis pont egy-egy települést jelez, ahonnan csatlakozni fognak az erdészdemonstrációhoz, ha szükség lesz rá. Nem szeretnék, nem kívánok és dehogyis akarnak, csak egyszer-

rűen muszáj lesz, ha nem születik ésszerű kompromisszum.

Szerencsére eredményre vezettek a tárgyalások, nem kellett az utakon demonstrálni. Az egyezség napján késő este mindenki nyugodtabban térhetett nyugovóra. Csak a telefonjaim nem csitulnak.

Már megint hajnal van. Szeretnék aludni végre, de még mindig nem tudok. Nézem a térképet. A pontokból

Sok a rendezetlen magánerdő

Az elmúlt években elsomorító képet mutatott Zala megyében a magánerdők állapota, pedig értéküket tekintve nagyobb figyelmet érdemelnének. Vajon tapasztalható valamilyen kedvező változás? Erről kérdeztük Hajdú Tibort, az Állami Erdészeti Szolgálat zalaegerszegi erdőfelügyelőség igazgatóját.

Mint megtudtuk, némi javulás tapasztalható: növekedett az erdősített terület, helyenként kialakult az a gazdálkodói és szakirányítói kör, amely igazán igényes és magas szintű erdőgazdálkodásra képes.

– Sajnos ez az utóbbi megállapítás, állapot még korántsem általános. Továbbra is számos nehézségbe ütközünk, és a kedvező változások olykor nem is az akaraton múlnak – kezdi a beszélgetést Hajdú Tibor.

– Ebben a megyében a magánerdők területe meghaladja az 52 ezer hektárt, ami az összes erdősített, illetve az e célra tervezett területnek 47,6 százaléka. Ugyanakkor azt is el kell mondanom, hogy ahol klasszikus értelemben vett erdőgazdálkodás folyik, ott a magánerdők területe alig több, mint 25 ezer hektár. Ez a szám a korábbi évek adataihoz képest emelkedést mutat, vagyis ma 50 százalék feletti a kezeltségi mutató. Az egy gazdálkodóra jutó erdőterület 14 hektár. Az erdőbirtokossági társulások száma 13. Az általuk kezelt terület 7 százalékkal növekedett, s ennek köszönhetően ma az átlagos területnagyság 100 hektár fölé emelkedett.

• *A sorolt számok szerint sok az erdőgazdálkodás szempontjából rendezetlen magánerdő.*

– Ez a szám bizony ma is megközelíti a 27 ezer hektárt, tehát alig csökkent.

köröket rajzolok, majd pöttyé színezem őket. Sok helyen összeérnek. Már nem is látom olyan csúnyának azt a rózsaszín filctollat. A szürke térkép kivirult tőle. Mert erő van mögötte, lüktető élet, összefogás.

Álmos vagyok, de már nem akarok aludni. A rózsaszín álmokat ki tudja miért, de nem szeretem.

Figyelem a térképen az ölelkező pöttyöket. Kaposvártól Sátoraljaújhegyig. Ki tudja meddig néztem volna, ha nem szólal meg a telefonom.

Luzsi József

Tulajdonosi, valamint jogi oldalról nézve ennek számos oka van. Várhatóan a magánerdők 60–70 százalékán lesz olyan erdőgazdálkodó, aki szakmai szempontból is megfelel majd kívánalmainknak. A kérdés azonban, hogy mikor? A szakmai feladatok ellátásához a nyilvántartásba vett szakemberek száma elég lenne, de a szakirányítási tennivalók teljesítése sok esetben csak formális.

• *Milyenek az erdőfelügyelőség tapasztalatai az erdőfelújításokkal kapcsolatban?*

– A legsúlyosabb gondok itt jelentkeznek. Az erdőfelújítások mennyiségi teljesítése alacsony, az éves tervhez viszonyítva alig haladja meg a 70 százalékot. Emellett a minőség sem megfelelő, a sikeresség mindössze 60 százalék körüli, ami az aszálynak is betudható. A kivitelezés minőségét, eredményességét tekintve, a legmagasabb kategóriába sorolt erdősítés területe évi 400 hektár körül mozog, ami ugyancsak csökkenést jelent. Hatvan százaléka akác, mely csaknem teljes egészében sarj eredetű. Figyelmeztető jel, hogy ma valamivel több, mint félezer hektárnyi az üres vágásterület, ami a kevesebb véghasználat ellenére a korábbival azonos. A befejezett erdősítések területe nem érte el a 300 hektárt, vagyis tart a csökkenő tendencia.

• *Évtizedek óta sokat beszélnek az erdőtelepítések fontosságáról. Ebben hol tartanak a zalai erdőtulajdonosok?*

– Az erdőtelepítésre alkalmas területek adottak, de a kedvet a szigorú feltételek, az állami földfelvásárlás reménye és a túlzott bürokrácia elveszi. Így azután inkább illegálisan, a tulajdonosok kis területeken, elsősorban akácot telepítenek. Az erdőtelepítések mennyisé-

ge mégis fokozatosan emelkedik. Az elmúlt esztendőben például valamivel több, mint 100 hektár volt, az is azonban a tervezetnek csak 76 százaléka.

• *Sokat ballani az erdőkárokról.*

– Ez valamelyest csökkent, de a 300 hektárt meghaladó mennyiség még így is rendkívül sok. Továbbra is vezet a vadkár. Most is a szarvas a legfőbb károsító, de több lett az őz- és vaddisznó okozta kár is. A védekezés még mindig kevés, az erdőgazdálkodók nem lépnek, a vadgazdálkodók pedig vonakodnak. A megelőzésben fontos feladata van a vadászati hatóságnak is. Az egyéb erdei károk zömmel az aszálynak és a gazdálkodóknak róható fel.

• *Mennyire élnek a gazdák a faki-termelési lehetőségükkel?*

– Mind az erdőtervi lehetőséghez, mind az éves tervekhez viszonyítva elmaradás tapasztalható. Fatömegben az üzemtervi lehetőség 43 százaléka valósult meg. A kis erdőterülettel rendelkező gazdák esetében hozamszabályozásra és valós erdőgazdálkodásra nincs lehetőség. A véghasználat esetében, terü-

letben és fatömegben egyaránt lemaradás tapasztalható. Az üzemtervi lehetőségek kihasználása 40 százalék körüli. A fokozatos felújító vágások aránya viszont a korábbi egy százalékról három százalékra emelkedett, ez pedig jó jel.

• *A nevelővágások alapozzák meg a későbbi erdőket. Ellenőrzéseik során e téren mit tapasztaltak a magánerdőkben?*

– A mennyiség területben és fatömegben egyaránt csökkent a korábbiakhoz viszonyítva. A tisztításnál nagy a lemaradás, ennek oka a gazdálkodói érdektelenség. Ugyancsak lemaradás van a gyéritésben. Az összes üzemtervi előírás területi teljesítése csak 44 százalék, vagyis romlott a helyzet.

• *Gyakran ballani tőkehiányról, amikor az erdőgazdálkodás kerül szóba. Ezt hogyan látja az erdőfelügyelőség?*

– Pénz! Ez a magánerdő-gazdálkodás sarkalatos pontja és legnagyobb gondja. A finanszírozás rendszere túl bürokratikus, egyre bonyolultabb, és egyre költségesebb. Továbbra is gond,

hogy az agrártámogatási jogszabály késve jelenik meg, ráadásul több vonatkozásban is értelmezhetetlen vagy nem egyértelmű, s a különböző előírások miatt – regisztráció, igazolások stb. – még bürokratikusabb. A támogatásokat késve kapják meg a gazdálkodók. Alapvető gond a túlzott elvonás, ami a meglévő tőkehiány mellett a gazdálkodás beindulásának a legnagyobb gátja.

• *Minden bajnak a forrása tebát a pénz hiánya lenne?*

– Nagyon lényeges oka. Ám a gondoknak akad más forrása is. Jellemző a sok kis területű erdő, osztatlan közös tulajdonban, sok rész tulajdonossal. Az erdők zöme az évek során leromlott. A gazdák annyi pozitívumot látnak a saját részükről, hogy rendezetlenség esetén a hatóság sem tud igazán mit kezdeni a tulajdonosokkal. Ezért csak a pillanatnyi jövedelemszerzés esélye láttán indítják be a gazdálkodást, azt is zömmel a lehető legegyszerűbb formában, hiszen így marad a zsebükben a legnagyobb jövedelem.

Nemecz Ferenc

Száz éve született néhai Fejérdy István

Dolgozott a Miskolci Erdőgazdaságnál, a MÁLLERD-nél, az Állami Erdőrendezésnél. Az érdemeiért máig nem kellően értékelt néhai *dr. Sali Emilnek*, az Országos Erdészeti Főigazgatóság főigazgató-helyettesének egyik legodaadóbb munkatársa volt. Nagy szerepük volt a magyar erdők háború utáni megkímélésében. Nekik is köszönhető, hogy az oly buzgó természetvédelem ma tud mit „védeni”.

Fejérdy István példamutatóan, pontosan, nagy szakértelemmel, békésen és szorgalmasan dolgozott az erdőkért. Magyarországon a faterméstannal, erdőrendezéssel, hozamszabályozással, fafajpolitikával kapcsolatos döntések évtizedekig Fejérdy István alapadataiból indultak ki. Hivatásszeretete és nagy szaktudása mellett szavak nélkül is sugárzott róla a hit. Rendkívül szolidáris volt munkatársaival. Szeretetet keltett minden iránt, ami mellé odaállt. Jegyzett békekölcsönt, ha nagyon kellett, elnéző mosollyal aláírta ő is a különféle nemzetközi bajkeverők szabadonbocsájtását követelő íveket, ám nekünk, fiatalabb

munkatársainak, valamint odahaza, a hat gyermekének a jóságról, a tisztességről és a becsületről sugárzott minden megnyilvánulása. Fejérdy István soha nem akarta a saját illetményét, címét, beosztását, rangját megszabni. Annnyiből és úgy élt, ahogyan lehetett. Soha nem panaszkodott. Csak a szőnyegcsomózásban és a szőlőtermesztésben mutatkozó jártassága jelezte, hogy kevés szabadidejében is értékteremtéssel foglalkozik.

Részben egészségi adottságai miatt is, kénytelen volt pályájának nagy részében íróasztal mellett dolgozni. Az erdőmérnök az irodai munkát nem kedveli. Többnyire menekül az íróasztaltól. Fejérdy István jó szívvel vállalta – mások helyett is – ezt a kötelező részét a szakmának. Részt vett a lillafüredi Palota Szálló építkezéseinek bonyolításában és ellenőrzésében. Nagy érdeme van a háború utáni magyar erdőállományok számbavételében, s a mára más szakmákban is oly divatossá vált tartamosság (fenntartható fejlődés) erdészeti alkalmazásában. Tiszteletet keltő megjelenése különösen alkalmas-

sá tette szakmánk külső képviselőjére.

Erdőmérnök volt testvére, néhai F. Antal (OEF osztályvezető) és unokaöccse néhai F. László is (erdőrendező, térképész), sőt az egyik veje, s egyik távolabbi rokona is az. Mindahányan szakmánknak kiváló, díjazott, köreikben közszeretettnek örvendő, szerény, s nem villogó, hanem szakmailag elismert képviselői, akik hivatásuknak mindenhol csak becsületet szereztek.

Barátai, rokonai, hat gyermeke, harminc unokája és negyvenhat dédunokája mellett, a szakma nevében szeretettel és a kapott példáért hálával emlékezzünk mi is a 100 éve született néhai Fejérdy István erdőmérnökre.

Tóth Miklós

Legeltetés és az erdő vízháztartása

A thessaloniki Aristoteles Egyetem kutatóinak vizsgálatai szerint az erdei legeltetés megtiltása a görög erdőkben a fűállomány mennyiségét hétszeresére növelte, a talaj humusztartalmát megháromszorozta és a víz talajba szívargásának gyorsaságát 20 mm/óráról 46 mm/óra-ra növelte.

Ref.: **Dr. Szodfridt István**

Egy közgyűlési szavazás margójára

A folyó év március 10-i Küldöttközgyűlés napirendje szerint döntés született az elnökség 2003. nov. 4-én hozott határozatáról. A Kötüntetési Szabályzat módosítására az elnökség a felsőfokú végzettséggel nem rendelkező (napi szóhasználatban és a továbbiakban: technikus) tagok Bedő-, illetve Kaán-díjas elismerési esélyének növelése érdekében terjesztett elő – az E.L.-ban is közölt – javaslatot. Tudniillik, pl. a tavalyi évet megelőzően 7 éve kapott díjelismerést *technikus* tagtársunk. Azt is tudni kell, hogy a kötelezettségek és jogok tekintetében homogén egyesületben a *technikusok* több, mint felerészben (2003.) alkotnak sajátos csoportot (a megjelent küldöttek között 4 fő szavazatra jogosult *technikust* számolhattunk). Persze, az egész tudnivaló akkor ér valamit, ha belátjuk, amit több küldött is nyomatékkal hangsúlyozott, hogy

nagyszámú *technikusunk* között is található az adott szinten rendre elismerésre méltót produkáló.

A napirend megvitatása számos nézőpontot ismertetett meg, az alapszabályi keretet súroló, átlépő, és/vagy a díjelismerést illetően kirekesztő álláspontoktól a helyi csoportok/régiók hatékonyabb előkészítő/javaslattevő szerepét hangsúlyozó, vagy az elnökségi javaslatot változtatlanul/próbaévre elfogadni javasoló álláspontokig. A vita második köre után az álláspontokat szondázta *dr. Péti Miklós* alelnök az elnökségi javaslatot 3/5, a változatlan Kötüntetési Szabályzatot 2/5 közeli támogatással vetette fel szavazólapra.

A titkos szavazás eredményeképpen a 3/5 közeli arányban támogatott változatlan Kötüntetési Szabályzat érvényét fogadta el a Küldöttközgyűlés.

Apatóczy István

Tisztelgés Dr. Hiller István főigazgató emléke előtt

A Nyugat-Magyarországi Egyetem Központi Könyvtára január 15-én emlékkiállítás megrendezésével tisztelgett dr. Hiller István könyvtári főigazgató munkássága előtt. A kiállítás a főigazgató születésének 70. és halálának 10. évfordulója alkalmából került megrendezésre. Dr. Hiller István főigazgató munkássága idején került felépítésre az Egyetem új könyvtára. Ekkor került kialakításra a könyvtár új rendszere, a szakgárda kiépítése, bővítése, ekkor szerzett nagyobb rangot magának a könyvtár kutatómunkája

Walter Dezső polgármester, prof. dr. Faragó Sándor rektor, Mastalír Ernőné főigazgató asszony

és vált lehetővé a könyvtári állomány gyarapítása. *Mastalír Ernőné dr.* a könyvtár jelenlegi főigazgató asszonya által szervezett ünnepségen a szép számmal összegyűlt emlékező közönség előtt *prof. dr. Faragó Sándor* rektor mondott emlékbeszédet. A rendezvényt megtisztelte *Walter Dezső* Sopron Megyei Jogú Város polgármestere is, jelezve azt, hogy a város kiemelt szerepet szán az Egyetemnek és benne könyvtárának a városfejlesztésben.

Kép és szöveg: **Ormos Balázs**

Miről írtunk 100 éve, 50 éve?

Erdészeti Lapok

1904. évfolyama, február

A kincstári erdőgazdaságok vadászatának hasznosítása (111 – 122. p.)

„Amiként holtak találjuk az erdőt vad nélkül, azonképpen elhibázottnak tartjuk az olyan állapotot, a hol a vad meggátolja a gazdaságot abban, hogy az erdőnek fontosabb nemzetháztartási hivatását érvényesítse. Utóvégre is manapság, és főleg a kincstári erdőgazdaság nem lehet első sorban a vadért és a vadászatnak, de szolgálhat, sőt szolgálnia kell arra is, hogy benne vad is legyen és vadásszanak.

Mert végeredményben mégis csak úgy áll a dolog, hogy a vadászat első sorban szórakozás és csak másodsorban lehet jövedelmezési ág is, míg az erdő és az abban üzött gazdaság éppen a legműveltebb nemzeteknél és éppen azok kincstári birtokein elsőrendű gazdasági tényező.”

Illés Nándor: Erdészek háza (159 – 161.p.)

„Ha meggondolja az ember, mennyi pénzt gyűjtöttünk össze mi szegény erdészek! Mennyi szép és hasznos alapítványt hoztunk létre, még pedig jórészt humánusait! Bátran telhet el szívünk büszkeséggel és bizalommal.

... oly feleletet adni, a mely megnyugtasson, bátorítson s akkor – azt hiszem – akadnak férfiak, a kik élére állanak a dolognak s megvalósítják az eszmét, a magyar erdészek fillérei pedig elkezdnek gurulni a gyűjtő medence felé.

A háborúhoz nemcsak pénz kell – rosszul mondta Montecuccoli – de jó és tapasztalt hadvezér is.”

Az Erdő 1954. évfolyama

1-2. szám, március

Tömpe István: Az erdőgazdaság feladatai... (1- 5.p.)

„Az erdőgazdaság az ország faanyag-szükségletét még csak részben tudja kielégíteni. Ezzel a helyzettel meg nem békülhetünk. Ismerve Európa és a világ fakészletét és a növekvő igényeket, helyes és szükséges, ha a magyar erdőgazdaság azt a célt tűzi ki maga elé, hogy belátható időn belül annyi fa termelését biztosítja, amivel jelentős mértékben kielégíti a lakosság és a népgazdaság igényeit. Erre, hazánk adottságai mellett, mód van.”

A kordokumentumokat kifürkészte, válogatta és lejegyezte:

Riedl Gyula és dr. Sárvári János

Kiállítási vitrin dr. Hiller István munkásságáról

Fények és árnyak

Kérem, – bocsássanak meg!

Te rongyos élet! – Énekl szerelmi bánatában Stazi grófnő a Csárdáskirálynőben.

Te rongyos élet! – Sírja és énekl lelketörönten Bacsó Péter híres filmjében Udvaros Dorottya gróf Sziráky Lucy művésznő szerepében. Az ötvenes évek elején énekel. A törvénytelenések, a megszarolások, a kitelepítések korában énekel. Az ő énekéből már nem a keserű szerelem csendül ki, hanem a valóban rongyos élet.

Életem eddigi 60 évének legnehezebb éve az 1975-ös volt. Ebben az évben több olyan megpróbáltatás ért, amelyből egy is elég lett volna ahhoz, hogy nagyon szerencsétlenül érezzem magam:

A szakorvosoknak másfél év kellett ahhoz, hogy 1976-ban végre kijelentsék: Uram! Elhárítottuk a tüdőrák veszélyét.

A lakásom házigomba-fertőzött lett, el kellett bontani, utcára kerültem. A drága visegrádi albérletet a fizetésemből nem tudtam volna fizetni.

Munkahelyi villongások áldozataként majdnem megszüntették a munkaviszonyomat.

Sok éves párválasztási próbálkozásom tévedés volt.

Teljesen elfásultam. A nihilizmusból egy hölgy segített ki. Egy menetrend szerint közlekedő csuklós autóbusszon a sofőrön és a kalauzon kívül csak két utas utazott: a hölgy és én. Így ismerkedtem meg Rédei Annával. Rövidesen megtudtam, hogy ateista. Szülei meggyőződéses kommunisták. Én aki tudtam magamról, hogy megértem és elfogadom a mások, az enyémtől eltérő ideológiai meggyőződését, mégis úgy éreztem, hogy számomra ennél rosszabb képlet nem létezik.

A Jóisten mégis úgy alakította a sorsom, hogy nem lehetett „lelépniem”. Néhány hónapos kapcsolat után rájöttem, hogy milyen értékekkel rendelkezik Rédei Anna. Noha nem kértem, rövidesen bejelentette, hogy meg kíván keresztelkedni a római katolikus hit előírásai szerint. A hajdani hitoktató – édesanyám – készítette fel a keresztségre. Édesanyám lett a keresztyánya. Annát 1977 december végén feleségül vettem.

Az erdészfeleségek – nem is tehetnek mást – az idő múlásával megismerkednek az erdészársadalom sok-sok tagjával. Így ismerkedett meg feleségem például Pankotai Gábor professzorral is. Hegykői remeteségében többször, többen meglátogattuk.

Egy ilyen hegykői otlétlen – úgy a 90'-es évek elején – Gábor bátyám a nappalijában félrehívott és szótlánul egy iratot mutatott meg nekem.

Minden magyar erdömérnök ismeri az ötvenes évek egyik erdész-rémtörténetét:

1951-ben a kommunista hatalom kettétörte 45 erdömérnök-hallgató jövőjét. Egy minisztériumi biztos vezényletével a 45 hallgatót – sok elsőévest, még több végzöst – az egyetem rendjét megbontó tevékenységük miatt örökre kizárták a Magyar Népköztársaság valamennyi felsőoktatási intézményéből. Ez az irat erről szól. Aláírója neve: Rédei István. A beosztására nem emlékszem.

Kivert a hideg veríték. A Rédei ritka név. Apósomat Rédei Istvánnak hívják.

Amikor négy szemközt maradtam feleségemmel, megkérdeztem tőle, hogy édesapja hol dolgozott 1951-ben. Az FM-ben – választotta. Kétség nem fért hozzá, hogy a levél aláírója az apósom.

Nem tudtuk, mit tegyünk. Végül is a megoldást az idő múlására bíztuk.

•••

Apósom 2002. november 19-én volt 80 éves. A születésnap ünnepségen természetesen ott voltunk feleségemmel és három gyermekünkkel. A hajdani egyetemi tanár már nagyon beteg volt. (1999-ben mindkét veséje felmondta a szolgálatot, szívritmus-zavarai pedig mind gyakrabban jelentkeztek.) Mindig kórosan puritán életet élt. Egyetlen szórakozásnak hódolt: a kertművelésnek.

A születésnap ünnepség végén félrehívott az egyik szobába. Szeretnék veled mielőbb beszélni – mondta. Először veled, utána a feleségemmel, és utána talán a gyerekeimmel. El kell mondanom neked és nekik valamit, ami 51 éve történt.

Nem volt szükség bonyolult fejszámolásra. Ha az akkori évszámából 51-et levonunk, akkor 1951-et kapunk: a 45 erdömérnök-hallgató kirúgásának évét.

Megállapodtunk az időpontban és helyszínben: november 25-én 14.00 órakor, a lakásán.

Az adott időpontban megjelentem. Noha számomra egyértelmű volt a beszélgetés témája, mégsem tudtam, mire készüljek. Apósom a baloldaliságát a mai napig megtartotta. Sohasem tett arra kísérletet, hogy engem kibillentessen jobboldali meggyőződéséből. Ami biztos volt: mindkettőnk számára nehéz percek következnek.

Némi meglepetésül szolgált, hogy anyósom is ott ült közöttünk. A kora délutáni nap vakítóan sütött, másik székre kellett üljek, hogy nyitott szemmel figyelhessek.

A beszélgetés nehezen, akadozva, lassan indult. Nem is beszélgetés volt, hanem egy idős ember vallomás-monológja, amelyet két másik ember szótlánul hallgatott. Noha anyósom is ott ült, mégis nekem szólt a mondanó.

El kell neked mondanom valamit. 51 évig nem szóltam gyakorlatilag senkinek, most el kell mondanom. Töreksem a valóság hű ismeretése. Ha ez nem sikerül mindig, úgy az idő múlása és a korom az oka, nem pedig a mosakodás, avagy a szépítgetés. Mondandómban mellékelem hajdani főnököm, T. J. főosztályvezető visszaemlékezéseit is.

Egyetemi tanulmányaimat végeztem az Agráregyetem Kertészeti Karán. Közel álltam a tanulmányaim befejezéséhez. A négy alapszigorlatból 1948-ban már három megvolt. Mind a három jeles. Ekkor az utolsó végszigorlatom letétele előtt, 1949 május közepén írásban behívtak a Karolina úti Pártoktatási Központba a 4-5 hónapos Agrárpolitikai Kurzusra. Behívóm aláírója Szőnyi Tibor, a Párt Káder Osztálya vezetője, az Agrárpolitikai Kurzus vezetője pedig Nagy Imre, a későbbi miniszterelnök volt.

A kurzus befejeztével egyidejűleg – 1949 október közepén – párthatározattal hozták létre Zsámbékon a Mezőgazdasági Akadémiát. Az Akadémia Agrárpolitikai Tanszékét Nagy Imre vezette. Engem erre a tanszékre helyeztek a kurzus végén, majd 1950. január 1-ével adjunktusi kinevezést kaptam. Ez nagy megtiszteltetést jelentett. Tanultam és oktattam.

Az Akadémia egyéves volt. Abban bíztam, hogy leteltével visszakerülök a Kertész Karra oktatónak. Nem így lett. 1950 június közepén átírányítottak az FM. Szakoktatási Főosztályra három hónapra tanterv-korszerűsítési munkára. A szóbeli megállapodás ellenére nem mehettem vissza az Agráregyetem Kertész Karára az Üzemtani Tanszékre, ahová pedig már a rektori beiktatásom is megtörtént.

Az oktatás-nevelés általános kérdésein kívül az un. világnézet tárgyak nem tartoztak felsőoktatási csoportunk hatás- és feladatkörébe. Ezeket az Oktatási Minisztérium irányította. Oktatásukat már az 1949/50. tanévtől kötelezővé tették. Az egyéb minisztériumok – pl. FM vagy EüM – abban foglalkhattak állást, hogy az OM által javasolt világnézetű fő tárgyak közül melyiket válasszák, illetve milyen melléktárgyakat (pl. agrárpolitika) vegyenek fel.

Néhány hónap elteltével az ország belpolitikájában félelmet keltő erők jutottak hatalomra. Nagy volt a nyugtalanság sok FM intézményben. Egyre-másra küldték el a jó nevű tanárokat, kutatókat. Suttogás volt, de szólni senki sem mert.

A Felsőoktatási Csoportban – rövidesen osztályá minősítették – csak az Erdömérnöki Karnak nem volt szakmai előadója, összekötője. Ezért is, és a távolság miatt is, róluk tudtuk a legkevesebbet. A dékánon – Fehér Dániel professzoron – és az oktatási helyettesén kívül senkire sem emlékszem, aki megfordult volna a Főosztályon.

Valamikor – 1951. kora tavaszán – megjelent a csoportban egy megnyerő modorú fiatal erdőmérnök, K. Gy. Végre lett előadója az Erdőmérnöki Karnak is. Hamar megkedveltük.

Emlékezetem szerint úgy 2 hónap után kiküldetésbe ment Sopronba. Soha többet nem láttuk. Jellemzően a korra, nem volt szokás a kérdezősködés. Magam úgy gondoltam, hogy H.-né, a személyzetis csak tud róla valamit. Hozzá fordultam kérdéssel. K. elvtárs Hunyadi páncclos volt, és erről nem beszélt – mondta H.-né. Ezzel az ügy lezárult. (Véleményem szerint K. Gy. 1944-ben legfeljebb 16 éves lehetett.)

Néhány nap múlva a Középfokú Oktatási Osztályról rúgtak ki egy kiváló tanárt – talán B.-nek hívták. Őt követte B. Gy. és R. S. Korábban már kivégezték Rajkékát és Szőnyi Tibort. A Főosztályon nőtt a félelem és a bizonytalanság, így bennem is.

•••

Nemrég elolvashattam hajdani főnököm visszaemlékezéseit. T. J., a Főosztály vezetője így emlékezik vissza:

1951 tavaszán a KB Titkársága napirendjére tűzte a mezőgazdasági szakképzésről szóló jelentés megvitatását. Ennek létrehozásában részt vettem. A nagy gonddal elkészített, többször módosított pártjelentésből több szövegrészt kibagytak, viszont a tanszemélyzet megerősítésével kapcsolatos feladatokhoz beírták a Pártközpontban, hogy: „az erdőmérnöki és az állatorvosi karok tanárait politikailag felül kell vizsgálni”.

A KB Titkárság ülésére 1951. április 11-én került sor. Erre Erdei Ferenc miniszter mellett én is meghívást kaptam. Az akkori gondolkodásomból következően a meghívást nagy megtiszteltetésnek tartottam, és alaposan felkészültem rá. Az első kellemetlen csalódás akkor ért, amikor Rákosi dolgozószobájának bejárata előtt a titkár a következőképpen igazított el: „A vitában szót nem kérhet. Ha név szerint kérdezik, a kérdésre tömören válaszoljon!”

Csalódásom folytatódott. Amikor elhelyezkedtünk, kellemetlen orrbangján megszólalt Rákosi: „Na mondja Erdei, mit akar?”

Erdei tájékoztatása befejeztével megrökönyödve hallottam Rákositól, hogy „az erdőmérnökök ott Szegeden(!!!) már 1919-ben is az ellenforradalom fészkeit képezték.” Révai azt kérdezte, hogy ki az a szerencsétlen hülye, aki állami vonalon kezeli a szakoktatást? „Vigyázz!” – szólt közbe Gerő, felém mutatva – „Őt ül a bátad mögött.” Rövid, hasonlító színvonalú tárgyalás után Rákosi azt mondta: „Nincs itt sok tárgyalnivaló, zárjuk le az egészet. Írja!” – intett a jegyzőkönyv vezetőjének – „Az egész ügyet át kell adni az ÁVO-nak, takarítsa ki azt a szemétdombot! Végeztünk!”

A következő napok zsúfolt munkája közben majdnem elfelejtkeztem a kínos ülésről, amikor egy telefonálót kapcsoltak be: X. Y.

államvédelmi őrnagy – mutatkozott be, és megkérdezte, mikor keresbetne fel. Másnap délután jól öltözött, udvarias, barátságos ember lépett be. Közölte, hogy ő kapta a megbízást az erdőmérnöki és állatorvosi karok vizsgálatára. Kérdeztem, miben lebetek a segítségére, mi a mi feladatunk? Semmi – mondotta. Mi elvégezzük a vizsgálatot, és az eredményről tájékoztatni fogunk. A végrehajtás a ti dolgotok. Megadta a telefonszámát, és elkészönt.

Április végén, az osztályvezetői megbeszélés kezdetekor szólt a telefon. A kagylót felvéve alig ismertem a jovialis Febér Dániel hangjátára.

– Szörnyű nagy baj van, – libegte – azonnal gyere Sopronba!

– De Dani bácsi! Hogy képzeled ezt! Az egész napom foglalt. Mi olyan sürgős? – kérdeztem.

– Nem mondbatok semmit, ne is kérdezzél! Könyörgök, ülj azonnal autóba, és gyere le! Hidd el, borzasztóan fontos és sürgős!

– Jó, megyek. – válaszoltam és elindultam. Fogalmam sem volt, hogy mit akar, de világos volt, hogy valami nagy baj lehet.

Majdnem dél volt, mire az öreg Volgával Sopronba érteztünk. Ismertem a járást, rögtön benyitottam az első emeleti, teremnek is beillő dékáni szobába. Febér magába roskadva ült a hatalmas bőrfotelben. Amikor meglátott, felugrott, két kézzel megragadta a kezemet, és nagyot sóhajtott. Hál' Istennek, hogy megjöttél! Láttam kivörösödött, izzadt arcán, remegő beszédén, nehez lélegzetén, hogy kétségbe van esve. Mi történt? – kérdeztem. Meglepetve nézett rám. Pillantása végigfutott a szoba bárom bejázatának magas, kétszárnyú ajtóján. Odarobant az elsőböz, kinyitotta és körülnézett. Aztán a másodikhoz, a harmadikhoz, majd vissza, és elfülő bangon suttogetta: Itt vannak!

Egy pillanatra átfutott a fejemen, csak nem zavarodott meg az öreg? – Kik vannak itt Dani bácsi? – kérdeztem. Késégsébesett bangon kérdezte vissza: Hát te nem tudsz semmiről? Fogalmam sincs, miről van szó – válaszoltam. Gyere, nézd meg, börgöte, és húzni kezdett az ablakhoz. Nézd meg! Nézd meg! – ismételtette. Ránéztem a park napsütésben ragyogó öreg fáira, de semmit se láttam. Ne oda nézz! A főbejázat előtti két autót nézd! – kiáltott rám. A főbejázat előtt két drapp Pobeda állt. Ebben a pillanatban esett le a tantusz. Az ÁVO? – kérdeztem. Az! – suttogetta, és a fülemből bajolva elmondta, hogy előző nap délelőtt négy fiatalember érkezett. Bemutatták a DISZ Központi Bizottsága levelét, mely szerint két-három napig tanulmányozni kívánják az egyetemi fiatalok életét. Mondtam nekik, örülök az érdeklődésnek, és átkísértem őket a közeli tárgyalóba. Délutánra – folytatta – már az egész Egyetem tudta, itt van az ÁVO. A DISZ „munkatársai” behívják a hallgatókat, és azt kérdezik, mit csináltak a háborús éve-

ben, tagjai-e valamelyik bajtársi szövetségnek? Miről tárgyalnak ott? Mivel foglalkoztak a szülei a háború előtt? Stb. A beszélgetés stílusát ilyen megjegyzésekkel fűszerezték: Ne próbálj mellébeszélni! Ne hazudj! Elintéztünk mi már nálad nagyobb fiúkat is! Stb.

Nem értettem az egészet! A titkársági ülésen felmerült a hallgatók vizsgálata, de a batározatban csak a tanároké szerepelt. Azt hittem, az ÁVO ezt készíti elő. Fel voltam háborodva a „felülvizsgálaton” és a durva módszeren. Megnyugtattam Febért, intézkedni fogok. Akkori naiv hívőként meg voltam győződve, hogy az ÁVO-nál biba történt. Azonnal visszamentem Pestre, felhívtam az őrnagyot, és elmondtam a tapasztaltakat. Magyarázatot kértem, és kifogásoltam, hogy ilyen primitív nyomozókat küldtek az egyetemre. Kértem, azonnal rendelje vissza az embereit.

Az őrnagy azt válaszolta, nem ismeri a KB Titkárság dokumentumát. Neki a hallgatók politikai tevékenységének vizsgálatát adták ki, és azt el is végzi. Sajnálja a soproni rossz visszhangot, és kérésemet megbeszéli a főnökével. Közöltem vele: ragaszkodom az azonnali visszahíváshoz, és ha ez nem történik meg, jelenteni fogom a tapasztaltakat a miniszternek és a Pártközpontnak. Pillanatnyi hallgatás után az őrnagy válaszolta: Jó, visszahívom az embereimet. Megköszöntem, és letettem a kagylót.

Másnap reggel Febér Dániel felhívott. Képzeld – mondta – reggel bejövök az egyetemre, és a portás jelenti, hogy a „DISZ”-esek délután leadták a szoba kulcsát, mert sürgősen vissza kell menniük Pestre. Köszönöm, nagyon köszönöm! – hálálkodott Febér. Őszintén gondoltam, amit válaszoltam: Látod Dani bácsi! Nem kell mindjárt begyuladni!

Május közepe felé ismét előkerült az ÁVO-vizsgálat ügye. Jól nevelt őrnagyom jelentkezett telefonon. Kész vagyunk – mondotta –, mikor vihetem az anyagot?

Másnap délután elfőtt. Arcán széles mosoly és meglegedettség ragyogott. Letett az asztalomra mintegy búsz oldalnyi összefűzött megvonalmazott kockás papírt. Azt kérjék, hogy a listán szereplő hallgatókat azonnal zárd ki az ország összes felsőoktatási intézetéből. A váratlan kérésen meglepődve felnéztem őrnagyom arcára.

Elkezdte olvasni a hosszú listát. Sorszám, név, anyja neve, születési hely és idő, szak, évfolyam. Az utolsó keskeny oszlop: Megjegyzés. Ebben ilyenek szerepeltek:

– Résztv. a Turul bajt. sz. esti vacsoráin.

– Nyilas párttag volt. (Ezt csak néhány hallgatónál írták.)

– Hunyadi pc-be jel.

– Apja nyilas vez. volt, internálták.

– Apja borthysta törzstiszt volt.

– Stb.

A végzés előtt álló erdőmérnök- és állatorvostan-hallgatóknak mintegy fele, a többi

évfolyamból kisebb arányban szerepeltek a névsorban. Átvillant az agyamon, mit válasszok erre az „anyagra”? Magyarázzam el, hogy az általam ismert KB Titkársági határozat mit tartalmazott, vagy azt, hogy mit ír elő az egyetemi szabályzat a kizárásból? De hiszen nekem nem is ez az igazi bajom ezzel az egészszel. Határoztam, megmondom neki. Figyelj ide – mondtam. Én szívből utálok a szélsőjobboldaliakat, de nem értek egyet azzal, hogy kizárjuk azokat a hallgatókat, akiknek egyetlen bűnük, hogy a diák-szervezetek tagjai voltak, vagy részt vettek az értekezletein. Minden további nélkül kizárjuk viszont azokat, akik náci, nyilas fasiszta szervezetek tagjai voltak, vagy jelentkeztek a Szalasi-féle rohamcsapatba, ha ti ellenőriztitek ezeket az adatokat.

Miközben beszéltem, az őrnagy arca egyre komorabbá vált, és amikor befejeztem, indulatosan rám kiabált: Neked nincs jogod felülvizsgálni a mi döntésünket! Aláírod, és kész! Idefigyelj – mondtam – ne kiabálj és ne utasíts engem, mert te nem vagy a főnököm. Az én munkámért én vagyok a felelős, és engem a miniszterem utasíthat. Jó, mondotta az őrnagyom, és arca eltorzult a dübötől. Szóval nem írod alá!? Kiabált. Nem, mondtam. Az őrnagy felkapta az íróasztaláról a névsort, és köszönés nélkül kirobant, becsapva maga mögött a hatalmas ajtót.

Egy pillanatig se bántam, amit tettem. Meg voltam győződve, hogy az ÁVO rosszul bajtorta végre a KB Titkárság határozatát. De mit tegyek most? Közvetlen főnökömet H. miniszterhelyettes nem akartam felbűni, mert tudtam, milyen merev felfogású. Hegedűsnek és Erdeinek akartam elmondani a történeteket. Miközben ezen töprengtem, szólt a telefon. Hegedűs hívott: Most értesültem az ÁVO vitádról. Felejtsd el J. az egészet, ne foglalkozzál ezzel, monda, és letette a kagylót. Végzetlenül örültem. Naivul azt hittem, hogy az „ügy” el van fejejtve. Jó ideig semmit sem ballottam róla. Csak később értesültem, hogy H. utasítására (H. P. a személyzeti és oktatási ügyek miniszterhelyettese, a Főosztály főelőtte volt) mindent végrebajtottak. Örültem, hogy nem tudok többet, nem kérdeztem, mi történt, és velem sem beszélt senki erről. A főosztályon feltűnő hallgatás vett körül. Ekkor jelentkeztem H-nál, az átbélyezésemet kérve, amelyet megnyugtatóan elutasított.

Eddig tartott T. J. visszaemlékezése. Mindezekről én akkoriban gyakorlatilag semmit nem tudtam. T. J.-t egyébként 1952. március 9-én H. miniszterhelyettes 10.30 és 10.40 óra között, tíz perc alatt felmentette főosztályvezetői beosztásából, és áthelyezte a Vízépítő Vállalathoz segédkönyvelőnek. További 15 percet kapott, hogy elhagyja az FM épületét. Eljárást indítottak ellene a szocializmus elleni tevékenység vádjával, és meghurcolták.

•••

Velem mi történt?

1951 április végén, május elején hírt kaptunk, hogy Sopronban az Erdőmérnöki Karon zendülés tört ki. Még az is hírlett, hogy a hallgatók egy része tiltakozik bizonyos tantervi követelmények elfogadása ellen. Kari előadó az osztályon nem lévén, semmi pontosat nem tudtunk. Jött a főosztályi utasítás: a Felsőoktatási Osztály megbízott vezetője azonnal utazzon le, és intézkedjen. Ez én voltam, noha alig egy évet dolgoztam a Főosztályon, és csak 3-4 hónapja voltam mb. osztályvezető. Ezenkívül csupán egyetlen adatot kaptam: Holnap, induláskor a kocsinál vár engem egy „összekötő”. Semmilyen további adatot – aktát, bármilyen más írásbeli utasítást, szóbeli információt, a megoldandó feladat ismertetését – senkitől nem kaptam!

Másnap kora reggel indultunk. Az FM kocsinál valóban ott állt egy ismeretlen, 25-30 év körüli férfi, az összekötő. Azt gondoltam, hogy a Főosztályról, vagy a Minisztérium egyéb részlegétől jött. Tévedtem. Az illető bemutatkozott: L. államvédelmi főhadnagy vagyok. Megdöbbentem. Ekkor éreztem először, hogy Sopronban sokkal rosszabb helyzet vár rám, mint gondoltam. Rossz érzéseim tovább nőttek, amikor kiderült, hogy a Pártközpontból jött.

A tiszt pontosan ismerte a kari helyzetet. Útközben néhány oktatóról és 20-30 hallgatóról beszélt, akik rossz légkört, rossz hangulatot keltenek az egész karon. Hogy ő mindezt honnan tudta, nem mondta, én pedig nem kérdeztem. Csak azt éreztem, hogy egyértelműen fölém helyezték.

A kora délelőtti órákban érkezünk meg. Feszült bizonytalanság fogadott bennünket. Mint kitudt, a főhadnagy ismerte a helyet, a vezetőket, otthonosan mozgott a karon. Én Fehér Dániel dékánal igyekeztem szót váltani. Ő nagyon zavart volt, csak annyit mondott, hogy minden évfolyamon vannak szószólók.

L. főhadnagy ismerősként tárgyalt egyesekkel, akiket én nem ismertem, akik helyiek voltak. Én a volt középiskolai társaim – H. S. és J. I. – után érdeklődtem, szerettem volna velük konzultálni, de nem sikerült. Ők már végeztek, elhagyták Sopront.

Intézkedni kellett. A Tanulmányi és vizsgaszabályzat szerint 3-5 tagú fegyelmi bizottságot kellett felállítani. Ezt létrehoztuk. Ez a bizottság 5 főből állt. Tagok: Fehér Dániel dékán, a Tanulmányi Osztály, vagy a Dékáni Hivatal vezetője – nem emlékszem pontosan –, a DISZ képviselője, a személyzetis és én.

Fehér Dániel dékán és a Tanulmányi Osztály, vagy a Dékáni Hivatal vezetője előadták, hogy a hallgatók számottevő hányada, főleg a végzősök nem hajlandók felvenni a világnézeti tárgyakat, következtésként azokból nem is vizsgáznak. Ez sú-

lyos fegyelemsértésnek minősült. Ezt csak súlyosbította a felsőoktatásra országosan ránehezedett félelmetes tisztogatási hangulat. Úgy tűnt, hogy ezt a nyugati határmenti karon sem az oktatók, sem a hallgatók nem érzékelték a teljes súlyának megfelelően. Annak ellenére sem, hogy állítólag nem sokkal korábban néhány, talán 4-5 fő ÁVO-s tiszt DISZ-esnek adta ki magát, beidézte és felelősségre vonta a hallgatók szóvivőit az FM Felsőoktatási Osztálya és a kari vezetés tudta és beleegyezése nélkül. (T. J. visszaemlékezéseihez a 2002. évben jutottam hozzá, tőle kaptam meg a Valóság c. folyóirat ezzel foglalkozó számát is.)

Megkezdődött a bizottsági ülés. A „Bizottság” létszáma – mint említettem – hivatalosan öt fő lehetett volna, de valójában ki tudja, hányan voltunk, mert a dékán szobájába állandóan jöttek be általam nem ismert emberek, és kapacitálták a dékánt sok mindenre, csakis olyanra, ami az érintett hallgatók ellen szólt. Ott volt a főhadnagy is. Egyértelműen ő mozgatta őket. Látszott a helyzeten, hogy ő a főnök. Úsztam az árral, javarészt nem értettem, mi történik. A főhadnagy biztos kézzel, nagy jártassággal tartotta kezében az ügyintézkést. Az írásbeli anyagot – az egyetlen ügyiratot – a név szerint megfogalmazott általános vádakkal már teljesen készre összeállították. Ebben az ügyiratban szerepelt minden érintett hallgató neve. A Fegyelmi Bizottság meghozta a döntését. Az Egyetemi Fegyelmi Szabályzatnak megfelelően, kari viszonylatban abból a lehető legsúlyosabbat: „Az érintett hallgatókat évfolyamuktól függetlenül, azonnali hatállyal a karról határozatlan időre kizárja.”

Eddig tartott a bizottsági ülés. A határozat ismertetése céljából a dékán összehívta az érintett hallgatókat. Az előadóterembe azonban rengeteg hallgató jött be. Így tulajdonképpen nemcsak a határozat ismertetése történt az érintettekkel, hanem az egy nagy hangzavarú, kusza gyűléssé vált. Sokan bekibáltkak sok mindent. Itt közöltem az érintettekkel, hogy ezt a döntést rövidesen írásban is megkapják.

Ezt a határozatot megkapta az ÁVO-s főhadnagy is.

Estére Pestre értünk. Másnap délelőtt már az ÁVO-s tájékoztatta az illetékes legfelsőbb pártszervet, a KB Titkárságot. Ezt onnan tudom, hogy délután már nálam volt az Osztályon. Magából kikelve közölte, hogy keményen elmarasztalták a gyenge határozatért. Szóban utasított a döntés megváltoztatására, miszerint: a vétkes hallgatókat a rendbontás miatt ki kell tiltani az ország valamennyi egyeteméről! Szinte ezzel egyidejűleg érkezett H. P. miniszterhelyettes azonos tartalmú utasítása. A kör bezárult.

Néhány nap múlva a karról jellemzéssel ellátva érkezett meg a Felsőoktatási Osztályra minden érintett hallgatónak külön-külön a név szerinti személyes ügyirata, amelyben

benne szerepelt az ellenük név szerint felhozott vád is. Már minden okmányon ott volt Fehér Dániel aláírása. Őt kismértékben ismertem, de abban akkor is bizonyos voltam, hogy az okmányok létrehozásánál neki csak egy szerepe volt: az utasításra történő aláírás. Ezen okmányok összeállításában nekem semmi részem nem volt! Nem ismertem senkit, a karon alig egy napot töltöttem el mindösszesen.

A hallgatók így a súlyosbított döntésről kapták meg az értesítést. Tekintve, hogy az egész büntető hadjárat a párt Központi Bizottsága Titkárságának határozata alapján folyt, a végső döntést is ez határozta meg. Azt semmilyen halandó magyar szervezet nem változtathatta meg. Számunkra ezt a döntést H. P., az illetékes miniszterhelyettes szóbeli utasítása erősítette meg.

A kari fegyelmi határozatot Fehér Dániel dékán és én írtuk alá. Az FM-ből kibocsátott végleges határozatot nekem kellett aláírni, mint az illetékes mb. osztályvezetőnek. Így mi ketten váltunk a fő bűnösökké. Vejemtől tudtam meg, hogy valójában egyedül én lettem a fő bűnös, hiszen Fehér professzorról – és ez természetes – ugyanaz a vélemény alakult ki, mint az eltávolított hallgatókról. Ő is a kommunista diktatúra áldozata, nem pedig a cselekvője, vagy végrehajtója. Különösen megrázott az a tény, amelyet vejemtől megtér az a közelmúltban tudtam meg: Többen rovásomra írják azt is, hogy a hallgatói ügy lezárása után még Fehér professzort is felmentettem állásából. Ez egyszerűen nem igaz. A tanári kar és kiemelten a dékán kinevezése, vagy felmentése az illetékes miniszter vagy miniszterhelyettes hatáskörébe tartozott.

•••

Amíg egyértelmű Fehér professzor mentsége, mert az az események sajátos helyzetéből automatikusan adódik, addig tőlem vajon megkérdendő-e valaki, hogy van-e valami, amit fel tudok hozni a mentségemre? Ilyen kérdést az élet sohasem intézett felém. (Nem kerestek meg a Valóság c. folyóiratban tudományos kutatást közlétevéők sem, pedig még élek, és tudtam volna a kérdéseikre válaszolni. Tény, hogy a Fegyelmi Bizottság határozata ellen egyetlen tiltakozó szó sem hangzott el.) Most mégis megkérdem – én, magamtól –, és válaszolok rá:

– Engem a végszigorlatom letétele előtt Szőnyi Tibor, a Párt Kader Osztályának vezetője utasított, hogy vegyek részt 1949 május közepétől a 4-5 hónapos Agrárpolitikai Kurzuson. Szőnyi nyugatról jött haza. Én francia fogságban voltam. Amikor Szőnyit a soproni események előtt kivégezték azért, mert „nyugatosokkal vette körül magát”, rögtön felülött bennem: Miért engem hívtok? Nem ismert. Száz másik embert is hívhatott volna. Azért, mert nyugatos vagyok? Szőnyi

utasítása előtt egy évvel még parasztpárti voltam, az MDP-s tagságom alig egy éves volt. Féltem.

– Már érezhető volt, hogy valami nagy megméretés és konfliktus kezdődött meg Rákosi és Nagy Imre között. Én Nagy Imre tanítványa, majd munkatársa lettem. Belekeveredtem valamibe?

– Mindezek felett hittem és bíztam a kommunizmus eszmevilágában. Úgy éreztem, hogy egy kegyetlen, több százezer honfitársunk értelmetlen halálát okozó vesztes háború után a 3 millió koldus országát ez az eszmerendszer emelheti fel.

Így lettem egyedül én a főbűnös. Mindezt 2004. január eleje óta tudom. Eddig azt hittem, ketten vagyunk. A háttérben meghúzódó igazi bajkeverők a közvélemény előtt névtelenek maradtak...

•••

Semmit sem kívánok szépíteni. Végkövetkeztetésem, amire fél évszázad gyöttrődése és a közben feltárt forrásmunkák segítségével eljutottam, nem mentegetőzősként írom. Ez az alábbiakban foglalható össze az 1949-52 közötti évekre nézve:

1. A legfelső kommunista pártvezetés – a KB Titkárság – megszedülve az állam és gazdaságszervezés első „sikereitől” elérkezettnek látta a személyi változtatásokat, magyarul a „tisztogatást” a tudomány és felsőoktatás területén, mint a káderképzés legfontosabb bázisaiban. Bevezette és kötelezővé tette a világnézeti tárgyak oktatását. 1950 őszén létrehozta a marxista-leninista tanszékeket.

2. Az érintett minisztériumok – OM, FM – vezetői szolgáló módján fogadták el és hajtották végre az un. titkársági határozatokat mind a szervezésben, mind a tisztogatásban. Ebben az időszakban tragikusan mind az oktatási, mind az FM tárca élén hajdani parasztpárti, népi író állott. Darvas József és Erdei Ferenc voltak a miniszterek, akiknek korábbiól semmiféle felsőbb vezetési, irányítási tapasztalatuk nem volt, eltérő elveikről nem is beszélve. A határozatok végrehajtásáért formailag a minisztérium, ténylegesen az ÁVO volt a felelős, és ez a szervezet nem ismert sem istent, sem embert. (Ami a Valóság folyóiratban kutatási eredményként közreadódott, azzal egészében véve egyetértek. Kifogásolom, hogy a KB Titkárság határozatát kíméletlenül behajtó ÁVO szerepe szinte meg sincs említve a tanulmányban.)

3. Az egyetemi karokon ún. politikai biztosok pásztázták az oktatók és hallgatók világnézeti beállítottságát, a helyzetről alkotott véleményét, netán kritikáját. Ezen adatok összegyűjtése képezte azt a „kritikus tömeget”, aminek alapján a pártszervek beavatkoztak az életükbe, a jövőjükbe. A Felsőoktatási Osztálynak az Erdőmérnöki Karról alkotott ismeretei ugyanakkor – nem lévén a

Karnak képviselője – felületesek és hiányosak voltak.

4. A kíméletlen és gyökeres változtatásokhoz – mint az oktatók felmentése vagy a hallgatók kizárása – a pártvezetés az ÁVO embereit is bevetette. Ez a szervezet a karon beépített helyi emberekkel összefogva készítette elő a legképtelenebb döntési alternatívákat is. Ezek szorításából sem fönt – a minisztériumban – sem lent – a területi intézményeknél – senki sem tudta magát kivonni, kénytelen volt mindenki végrehajtani az utasításait. Ez történt 1951 tavaszán az Agrár egyetem karain is.

5. Mindent meghatározott a Párt KB. Titkársága: Rákosi, Gerő, Révai, Farkas, Hegedűs és a többiek. Többnyire kényszerből egyetértett ezekkel a határozatokkal a minisztériumok legfelsőbb vezetése, pl. az FM miniszter is.

6./ Ebbe a politikai és hatalmi mechanizmusba került bele egy óriás intézmény – az FM – egy jelentéktelen kis szervezete a Szakoktatási Főosztály alig megszervezett Felsőoktatási Osztálya (létszáma 4 fő volt). Gyalázatosan be volt programozva minden lépése a tisztogatásnak, melynek végül „törvényes” keretet is kellett adni. Ezt jelentette az Egyetemi Szervezeti Szabályzat kiemelt fegyelmi paragrafusa, és az ennek szellemében meghozott döntés a dékán és az osztályvezető aláírásával. (Hogyan írhatott alá egy kari dékán és egy FM osztályvezető olyan okmányt, melyben az érintetteket az ország összes egyeteméről – Műegyetem, Orvostudományi, Jogtudományi stb. Egyetem – kitiltja? Milyen jogkörük volt ehhez?) A végrehajtás az ÁVO díszkíséretében történt, a névre szabott határozatokat aláírták pl. Fehér Dániel dékánal és Rédei István megbízott osztályvezetővel. Parancsuk volt, melyet ha megtagadnak, következményei beláthatatlanok.

•••

Annak idején a család szegénysége miatt 14. évetől magántanulóként tanultam, a szünidőkben téglagyári munkás lettem azért, hogy a tanuláshoz pénzt keressék. Sikertől az egyetemig eljutnom. Ez lenyűgöző élmény volt! Nem véletlen, hogy az életem ezen szakaszát a Mezőtúri Református Főgimnázium latin oktatása révén ezzel a szólással jellemeztem: Sic itur ad astra! – azaz: Így jutunk a csillagokhoz!

Telt az idő. Sok panasz érkezett még a minisztériumba hozzám is az érintettek köréből. Sok szülő úgy rimázkodott nekem, mintha én meg tudnám oldani a gondokat. Erről szó sem lehetett, de ugyanakkor állandóan marcangolt a lelkiismeret.

1952 május közepén Erdei Ferenc miniszter – aki kedvelt és becsült engem – felhívott, hogy tegyek vele egy rövid autós utat. Gödöllőre vitt. A város előtt és felett a nagy

kanyarban megálltunk. Lemutatott a pre-montrei gimnáziumra. Ott lesz az új Agráregyetem! – mondta. Hazafelé megpendítetem a soproni ügyet. Miniszter elvtárs! Legálább azt kellene meghatározni, hogy mennyi ideig tart a hallgatók kitiltása! – Nehéz ügy ez barátom, de reméljük! – válaszolta.

Szavait biztatásnak vettem. Néhány nap múlva már a Főosztály személyzetisénél – H.-nénál – próbálkoztam. Ugyanezt mondtam neki.

Szinte már másnap éreztem, hogy megváltozott valami körülöttem. Csend, suttogás vett körül. T. J. főnökömet már régen leváltották. Helyette K. J. volt a főosztályvezető. Rövid időn belül világossá vált előttem: Leírt lettem.

1952 szeptemberében eljárás indult ellenem. A felhozott vádak nagy része majdnem szó szerint ugyanaz volt, mint a kicsapott soproni erdészeké (nyugatos, levente, ifjú vezető, legátus stb.). A fővád azonban más volt: opportunistá magatartás a soproni erdészek mellett.

A határozat és elmarasztalás: októberben kizárták a Pártból, eltávolították az FM-ből, feleségemet elbocsátották az Agráregyetem Kertészeti Kar Nemesítési Tanszékéről. (Jellemző, hogy az egész eljárást akkor bonnyolították le, amikor a miniszter egy hónapos évi szabadságát töltötte.)

Ismét a gimnáziumi latin tudásomat alkalmazva mondtam akkor is: Sic transit gloria mundi, – Így múlik el a világ dicsősége.

•••

A soproni eseményeket továbbra sem tudtam feldolgozni. A hiányzó egy államvizsgám letételére sem törekedtem. Nem volt erőm hozzá. Amikor az FM-ben végzett, éjt nappallá tevő tanterv és szervezőkorszerűsítési munka után – amit egyébként kormánykitüntetéssel is elismertek – kíméletlenül kirúgtak, tetőzött minden, sok minden összeomlott bennem.

Somos András professzor volt akkor a Kertész-kari főigazgató. Nagy tisztelője voltam, ő is becsült engem. A kirúgás után határoztam, majd felkerestem őt. Közöltem vele, hogy visszamegyek Mezőtúrra, a szülővárosomba, akár a leggyengébb szövetkezetben végzendő munkára is. Közöltem vele továbbá, hogy a diplomámhoz szükséges záró szigorlatomat addig nem teszem le, amíg tudomásomra nem jut, hogy a kizárt hallgatók enyhítést kaptak, visszakerülhetnek az egyetemre, és vizsgázhatnak. Ő megértett engem. Ennek a döntésemnek az indokát még feleségemnek sem mondtam el soha. Ő a soproni eseményekről sem tudott mind ez ideig.

Mezőtúron 11 kemény, dolgozó évet töltöttünk el. Hajnaltól estig dolgoztam. Feleségem gépállomási agronómusként kerékpárral rózta a földeket, miközben vitte a háztartást és négy kis gyermekünket nevelte. Ilyen körülmények között nem volt nehéz betartanom a fogadalmamat a záró vizsga letételét

– azaz a diploma megszerzését – illetően. Nem is zavart ez engem. Annál inkább gyötört az, amibe az FM-ben töltött szűk két évem két napja alatt belekerültem, és amit mindeddig nem tudtam a lelkiismeretemben feldolgozni. Ez az oka annak, hogy mindezt most elmondom.

•••

1961 tavaszán munkatársaival együtt felkeresett Somos professzor. Közölte, hogy szívesen visszavárnának az egyetemre. Bőséges gyakorlatot szerezhettem az elméleti tudományokhoz. Arra is ígéretet tett, hogy segít feleségemnek a szakmában történő elhelyezésében is.

A kérés megtisztelt bennünket, mégis azt kellett mondanom, hogy nem mehetek, hiszen ismeri a fogadalmam: Addig nem szerzem meg a diplomám... Erre ő: Ugyan kérlek! Már más szelek fújnak. Akik vissza akartak kerülni és levizsgázni, azok nagy része már levizsgázott, ámbár úgy tudom, hogy egy részük 56-ban egy professzoruk vezetésével – meg is nevezte, de én már nem emlékszem, ki volt – elhagyta az országot. Ezért a te dolgoz az, hogy haladéktalanul tedd le a vizsgáidat, térj vissza a Főiskolára az Üzemtani Tanszékre. (Ekkorra már megszünt az Agráregyetem. Részreire oszlott. A Kertészeti Főiskola várt vissza.)

Így történt, hogy 1961-ben az ősi félévben lettem a negyedik záró szigorlatomat és az államvizsgát is, és – a sors szeszélye! – már nekem is vizsgáznom kellett három világnézeti tantárgyból! Azokból, amelyekből a soproni erdészek nem akartak vizsgázni.

Az Üzemtani Tanszékre 1962 novemberében kaptam meg újra a kinevezésem. Egy év múlva a családom is felköltözött mert feleségem is kapott állást, mint kerttervező.

•••

Az az érzésem, hogy töredékét sem követtem el annak, mint amivel az élet vádol. Az az érzésem, hogy bárki, aki a helyemben lett volna, ugyanígy cselekedett volna. Mégis egyértelmű, hogy vétettem. Nem elemzem a mértékét, nem elemzem a hatalom zsarolását, én, Rédei István, vétettem. Bocsánatot kérek mindazoktól, akiknek szomorúságot, keserűséget és bajt okoztam. Ezen az egy tettemen kívül tudatosan soha, senkinek nem ártottam, de mindenkinek segítettem, akinek tudtam. Már megbűnhődtem. Ugyanezt a büntetést róttam magamra, mint amit másoknak kiosztottam. 51 éve hurcolom némán, egyedül a lelkemben ezt a gyalázatot.

•••

Már fél öt volt. A vakító napsütés régen kihuny. Ólmos szürkület volt a szobában. Apósom, anyósom némán, csendesen ültek velem szemben. Szemük messzire nézett.

Te ... rongyos ... élet.

Lejegyezte, illetve írta: **Bánó László** okl. erdőmérnök

•••

Amikor férjem hazajött a szüleimtől, és mindent elmondott, első gondolatom az volt, hogy talán legjobb volna meghalnom. Hosszú napok teltek el. Nagyon keveset beszélünk erről egymással. Az egyetlen biztató az volt, hogy félreértetlenül éreztem a férjem megértését, együttérzését és segítőkészségét. Végül a megoldási javaslatot is ő dolgozta ki: Édesapádnak az egyedüli helyes további tennivalója, hogy nyilvánosan bocsánatot kér az érintettektől, avagy, ha már nem élnek, az utódaiktól. Ennek az Erdészeti Lapokban célszerű megjelenie. Készséggel vállalkozott rá, hogy ebben segítsen.

Könnyű egy ilyen programot elgondolni, de nagyon nehéz elindítani, és még nehezebb végrehajtani. Szüleim rövidesen két, különböző álláspontot kristályosítottak ki: Édesapám közölte, hogy elfogyott az ereje, elég volt mindenkől, ne történjen semmi. Édesanyám pedig szintén közölte, hogy ne történjen semmi, mivel édesapám egészsége annyira megromlott, hogy minden ez irányú lépés az életébe kerülhet – és elcsuklott a hangja.

Több, mint egy év telt el várakozással és tépelődéssel, míg végül férjem közreműködésével és szüleim egyetértő hozzájárulásával megszületett ez az írás azzal a határozott céllal, hogy a lehető legrövidebb időn belül jelenjen meg az Erdészeti Lapokban.

•••

Édesapám puritán, szótlán, kemény ember. Az ő életével vagy a mi életünkkel kapcsolatosan megbeszélés, vagy beszélgetés a családban soha nem folyt. Ez belőlem, fiatal lányból állandó hiány- és ellenérzést váltott ki, noha számomra mindig Ő volt a megtestesült becsület. A felnőtt években kapcsolattunk sokat változott, de a belém rögzült sok feszültség a mai napig nem oldódott fel egészen.

Lehet, hogy édesapám mindezt csak most, e sorok révén tudja meg. Szintén e sorok révén szeretném közölni: Vágyam, hogy édesapámmal sorsközösséget vállaljak, és vele együtt én is bocsánatot kérjek minden meghurcolt soproni erdésztől, avagy az utódaitól.

Szeretném, ha ez a nagyon beteg, nagyon fáradt, fél évszázad óta a lelkiismeretével megbékélni nem tudó ember megérezhetné a még élők és a holtak utódainak megbocsátását, és végre megkaphatná a lelkiismerete megnyugvását, hiszen minden jóérvű ember nevében mondhatom – legyen hívő, vagy nem hívő, jobboldali, vagy baloldali –, hogy létezik megérett megbocsátás, létezik megérett szeretet.

Bánóné Rédei Anna
erdészfeleség

(Ez az írás, mint fizetett közlemény jelent meg.)

Erdélyországban erdész-vadász szemmel

A Vadgazdálkodási Szakosztály erdélyi tanulmányútja – 2003

A gazdálkodás viszonyai Erdélyben, általában

Napjaink erdő- és vadgazdálkodása Erdélyben markáns változások sorozatát éli meg, átalakulóban van. Az ágazat gazdasági és politikai súlya jelentős, a társadalmi átrendeződés nyomán folyó reprivatizáció az ismerkedésünk terepét jelentő állami szektor egészére meghatározóan hat.

Az erdőtenyészet szempontjából a természetföldrajzi adottságok közismerten kedvezőek, az erdőülség regionálisan megközelíti a 40 %-ot.

A viszonylagos fabőség hatása az erdőtervezés és a gazdálkodás módszereiben is tetten érhető. Az élőfakészletek ismeretére is alapozott hozamszabályozás alkalmazása nem terjedt el mindenütt, a fenyőállományok felújításában általánosak a mesterséges technológiák.

Az erdőgazdálkodás országos szervezete a Bukarestből irányított, központosított állami vállalati struktúrára épül. Az igazgatóságok jobbára a megyék területi tagozódását követik, feladatkörük a folyamatosan terjeszkedő magánerdők egy része kezelésének összefogására is kiterjed. Az erdei haszonvételek lehetséges mértékétől az értékesítési árakig, a gazdálkodás valamennyi naturális és pénzügyi eleme erős központi kontroll alá esik. A vállalatok eredményessége az utóbbi idők egyre határozottabb elvárásaként jelenik meg, miközben a termelés lehetősége, a rendelkezésre álló vagyon a magánosítással csökken.

A viszonylag kis létszámú erdészeti hatóság (erdőfelügyelet) tevékenysége elsősorban az erdőfelújítások szakmai ellenőrzésére terjed ki.

A vadászati jog az államé, így elválnak a földtulajdontól.

A vadállományt általánosságban a zord természeti viszonyokból és a ragadozók – medve, farkas, hiúz – jelenlétéből következő erős szelekciós nyomás, az alacsony szaporodási együttítható és egyedűrség jellemzi. A nagyvadlétszám hegyvidéken töredéke az általunk „megszokott” hazai állapotnak, a vad itt békében megfér a természetes élőhelyével. A mezőgazdaságban – a kárérzékeny, zárványszerű kisparaszti kultúrákban – így is jelentős vadkárok fordulnak elő.

Az ágazat gazdasági volumene hazai mércével mérve csekély, a valódi üzleti értéket a szabad területi vaddisznóhajtá-

sok szervezése mellett a medvevadászat különlegessége jelenti.

A hivatásos természetvédelem szervezeti méretei szerények, a védett területek nagyságrendje, aránya alacsony. A kisszámú erdős nemzeti parkban a természetvédelmi kezelés feladata jellemzően az erdőgazdálkodóé, a fokozottan védett területek zöme egyébként is alkalmatlan a hagyományos gazdálkodásra.

A földrajzi, élőhelyi és történelmi hatások eredőjeként, Erdélyben a természetvel való gazdálkodásnak a hazaitól lényegesen eltérő gyakorlata alakult ki, ami napjainkban is folyamatosan változik. A természetközeli állapotú erdők és a vadállomány viszonya a legtöbb helyen a kívánatos egyensúlyt közelíti, a vadászat gazdasági jelentőségét nem értékelik túl.

Bánáti tapasztalatok – látogatásunk a nagykövéresi vadászterületen

Temesváron kísérőnk, *Miklós* úr és a Temesvári Erdőhivatal vezetője, *Olaru Codru* úr fogadta a csoportot.

A 2500 hektáros, sík vidéki gyertyános-kocsányos tölgyes igazi reliktum. A templomi hangulatú lábaserdők, a tíz – tizenöt köbméteres, harmincöt méter magasra törő faóriások impozáns látványa még a helyi kollégákat is mindannyiszor megérinti. Az élőfakészletben felhalmozódott jelentős tartalékok haszonvétele csupán az utóbbi évtizedben élénkült meg. Jellemzően kis területű, óvatosan vezetett végvágásokkal operálnak, stabil kerítések

mögött, az újulat mesterséges kiegészítésével.

A nagyhírű vadászterület évszázados múltja tekint vissza.

Évente 4 -5 nap jól szervezett hajtásban mintegy 60 disznót lovetnek. Egyéni disznóvadászat, befogás szinte egyáltalán nincs. A mezőgazdasági vadkárok mértéke egyre nő, evvel együtt erősödik a környék földtulajdonosainak az érdekérvényesítő képessége. A kártérítések ma már a gazdálkodás legsúlyosabb terhét jelentik.

A szakmai programot követő ebéd kellemes meglepetést tartogatott, ami minden várakozásunkat többszörösen felülmúlta. A magyar vendégek tiszteletére a vadászház nagyterme piros-fehér-zöld dekorációt kapott, a hangulatot aláfestő zenekar énekesnője pedig magyar népdalokat és nótákat is adott elő – olyan színvonalon, hogy a legspródebb lelkű erdész is a könnyeit nyelte ...

Pillantás a Déli-Kárpátokra, kirándulás a Retyezátban

Késői vacsorára értünk a Retyezátot északról feltárho egyetlen úton, a Malomvíz völgyében a Brădătel diáktáborba. Szerény, de tiszta szállásunkon szívélyes és bőséges vendéglátással várt bennünket *Adrian Ursu* úr, a Retyezáti Erdőhivatal vezetője.

Szerdán egész napos túrára indultunk a hegység szívébe.

Utunk a Malomvíz-völgy felső régiójába vezetett. Autóbuszunk nehézkesen kapaszkodott felfelé az egyre szűkebb és meredekebb szerpentinén, majd gigantikus méreteivel kibontakozott előttünk a Retyezát-víztároló egész völgyet lezáró gátja. A rusztikus hangulatú „Rotunda” vadászházig tartó túrán házigazdánk bemutatta a negyedmillió hektáros Hunyadi Erdőgazdálkodás területének mintegy tizedén gazdálkodó Retyezáti Erdőhivatalt.

A luc- és a jegenyefenyő, valamint a bükk jellemezte, magashegyi társulásoknak 87%-a véderdő – jellemzően a nemzeti park területén, ahol a természetvédelmi kezelés is az Erdőhivatal feladata. Az évi 24 ezer köbméteres fakitermelési lehetőségnek alig a negyedét használják ki, a vadászati hasznosítás is csupán töredéke a becsült állománynak. Elmondásuk szerint a 120 szarvasból évente hármat (!), az 520 zergéből 15-öt lőnek, esik még 1-2 medve, farkas, hiúz és siketfajd is. Az Igazgatóság mintegy évi 500 tonna erdei gyümölcsöt (málnát és áfonyát) vesz át és értékesít, míg gombagyűjtésre árverésen adják bérbe a területeiket, jellemzően külföldi vállalkozásoknak.

A megye forgalma csak vargányából meghaladja az évi 120 tonnát.

Egy meredek oldalvölgy vízmosásán át kapaszkodtunk fel a nemzetközi hírnű kárpáti bükkös kísérleti területre, ahol több egyetem kutatói tanulmányozzák az emberi behatások nélkül működő erdőben zajló folyamatokat. Láthattuk, hogy a természeteshez közelítő vadsűrűség mellett a klímát jellemző erdei életközösség zavartalanul működik.

A hamisítatlan kárpáti őserdő élményével búcsúztunk a Retyezáttól.

Erdőgazdálkodás és vadászat a Székelyföldön

Hátszegen és Szászvároson keresztül értük el Gyulafehérvárt, ahol rövid kirándulást tettünk a Vár történelmi emlékei között. Értékeink nyilvánvaló mellőzöttsége és intézményes elhanyagoltsága miatt érzett elkeseredésünket az európai szellemiség terjedésébe vetett hitünkkel igyekeztünk tompítani.

Utunkat a Nagy-Küküllő völgyében folytattuk. Segesvárra elébünk jött első székelyföldi házigazdánk, *Szakács Sándor* úr, a Székelyudvarhelyi Erdészet vezetője, hazája erdész egyesületének meghatározó személyisége. Az ő kalauzolásával sétáltunk a Felsőváros nevezetességei között, majd meglátogattuk a fehér egyházi csata emlékhelyét, a Petőfi emlékoszlopot és emlékmúzeumot.

A Küküllő mentén kapaszkodtunk tovább a Székelyföld belseje felé. A késői alkonyat még lehetőséget adott arra, hogy vessünk egy pillantást Székelyudvarhely belvárosára, ízelítőt kapva a kulturális, oktatási és erdészeti központ szellemiségéből, hangulatából.

Autóbuszunk már erős szürkületben mászta meg a Hargita gerincét, majd a Tolvajos-hágón át leereszkedtünk a Csíki-medencébe. Csíkszeredában, az Erdőgazdálkodás központjában *Ion Micu* igazgató úr fogadott bennünket és rövid előadásában bemutatta az Igazgatóság tevékenységét.

Gyergyószentmiklóson *Iaczkó Teréz* főmérnök asszony vezetésével kezdtük ismerkedésünket a szakma helyi vonatkozásaival.

Az állami erdőgazdálkodás tragikusan nehéz helyzetéről korrekt és világos tájékoztatást kaptunk. Az erdők magánosítása során a gazdálkodással érintett terület, a lehetséges hozam, így az alaptevékenység

jövedelemtermelő képessége drámai mértékben csökken. A magánerdő-kezelés feladatként megjelenik ugyan, de ez a jelen rendezetlen és ellentmondásos viszonyai között óriási teher, és nem üzleti lehetőség. Az országos erdészeti központ a maradó területeken is erősen – nem tisztán szakmai alapon, az éves növedék töredékében – korlátozza a haszonvételek engedélyezett mértékét. Ilyen körülmények között az erdőgazdaság a fennmaradásáért harcol, megkeresve és megragadva minden ésszerűnek tűnő jövedelem-szerzési lehetőséget.

E gondolat mentén fejlesztik a *Szilágyi Szilveszter* vezetésével bemutatott Termelési Központot, melynek része az 5000 köbméter fenyőörnk kapacitású, külső tevékenységként az erdészet fakitermelési munkáiban is vállalkozó fűrészüzem. Kampányidőszakban száz szakképzett dolgozóval, asztalosipari technológiával termelnek, termékskálájuk a szárított fűrészárutól a készre szerelt faházakig terjed.

A fűrészüzemmel közös telephelyen működő vadfeldolgozó üzemet *Nicolae Dragu* élelmiszeripari mérnök kalauzolásával jártuk végig. A technológia jelenleg napi egy tonna lötvvad feldolgozására képes, jellemzően hagyományos, kézi hentesmunkára épül. Szarvast, vaddisznót, valamint medvét(!) dolgoznak fel így, a késztermékben különböző szalámi- és szárított hús-féleségek jelennek meg.

A kóstolóként felkínált medvekolbász nem csak a gasztronómiai extremitásokat kedvelők körében aratott sikert, a bátrabak „elvitelre” is vásároltak belőle.

Ugyanitt hallhattunk a gazdaság erdei gyümölcsfeldolgozó ágazatáról. A mintegy évi hatszáz tonna málnát és áfonyát a nagykereskedelem számára kétszáz literes hordókból fagyasztyák le.

A Gyergyószentmiklósi Erdészeti Hivatallal *Melles Előd* hivatalvezető előadásában ismerkedhettünk meg. A ma még közel húszezer hektár, 90%-ban lucfenyves erdőállományt kezelő egységet katasztrófális mértékben sújtották a szélöntések. 1995-98 között közel másfél millió(!) köbméter fa került a piacra innen. A feketegazdaság rászokott az erdőre, a vagyonvédelmi helyzet tragikus, a helyi erdészek jellemzően tehetetlenek a „túlerővel” szemben.

A hektáronként 3500-5000 lucfenyő csemetével végrehajtott erdőültetésekbe – az állékonyt fokozandó – sávosan vörösfenyőt és hegyi juhart elegyítettek.

Az 1837-ben természetes völgyelzáródással keletkezett Gyilkos-tó a 2500 hektáros környezetével ma nemzeti park,

ahol a természetvédelmi kezelést is az Erdőhivatal végzi. A Gyergyói-havasok festői hágóján, a Pongrác-tetőn át ereszkedtünk be ide. Az élőhely rendkívül változatos. E viszonylag kicsiny területen egyaránt előfordul a pusztai árvalányhaj és a havasi gyopár, az Apolló-lepke és a havasi tűzlepke. A környék a hajnalmadár ismert élőhelye, valamint – nem utolsósorban – a Gyergyói-havasok medvéinek kedvelt telelő területe is.

Maga a tó erősen eutrofizálódik, a valaha 7-8 kilós(!) tavi pisztrángoknak is ott-hont adó vízfelület – emberi beavatkozás nélkül – 2070-re el fog tűnni.

A közelben láthattuk az erdészet működő pisztrángtelepét, ahol három faj, a sebes-, a szivárványos és kiemelten a dán szivárványos pisztráng nevelése folyik.

A régió vadgazdálkodásába *Vormair István* úrtól, az erdészet medvevadász-körökben messze földön híres fővadászától kaptunk betekintést.

Megerősödhetett bennünk az, amit jószívről addig is tudtunk: a vadállomány ottani viszonyai szinte semmiben sem mérhetők a hazai állapothoz. Az állomány szabályozást itt alapvetően nem a puska, hanem az évi 120-160 fagyos nap, a méteres hó és a ragadozók végzik –, megbízható hatékonysággal!

Száz megszületett szarvasborjúból 7(!) éri meg az ivarérett kort, a vaddisznó szaporodási rátáját 15%-ra teszik. Az őz itt nem valódi gazdasági érték, inkább csak „a ragadozók eledele”.

Házigazdánk szerint még így is sok a vad, egyre jelentősebb a mezőgazdasági vadkár. A húszezer hektáron ugyan kétszáznál is kevesebb szarvast és hasonló számú disznót becsülnek, de ez utóbbi

komoly károkat képes okozni a falvak krumpliföldjein.

Számunkra egyértelműen szakmai kuriózumot jelentett a kiránduláson felkérés két medve. Az első igazi erődítmény, a letűnt történelmi kor emlékműve volt – masszív betonfalakkal, vasajtóval, az emeleten kialakított összkomfortos „lesszobával” szolgálta az „arra érdemek” kényelmes biztonságát.

Erdészkedés Kolozsvár környékén – a Gyalui-havasok és a Tordai-hasadék

A Melegszamosi-tó impozáns partjára épült motelben fogadott bennünket új házigazdánk, *Victor Cherechesiu* igazgató úr, a Kolozsvári Erdőigazgatóság vezetője.

A Tárnica-tó mentén kapaszkodtunk fel a Gyalui-havasok magasabb régiójába,

a hegyi mócok legendás birodalmába. Keresztülhajtottunk Havasnagyfalun, ami valójában egy „tanyák” laza hálózatából álló, óriási kiterjedésű település. Ha valaki a népi erdőkielés történeti formáit akarja tanulmányozni és megfelelően elszánt, itt a legjobb helyen jár – megtudtuk, hogy a helyi lakosság évszázadok óta, önszervező módon az erdőből él. Az intézményes falopást gyakorlatilag lehetetlen visszaszorítani, minden udvarban van gatterfűrés. A tevékenység nyomán az erdő kilométerekre távolodott a falutól, az útról körülpillantva egyetlen fát sem látni.

Idegenként komolyabban a helyiek közé merészkedni nem ajánlatos, oda állítólag szünetni kell. Az Erdőigazgatóság is csak „bennszülött” erdészt alkalmazva, csendes beletörődéssel képes fenntartani a szükséges békét.

Utunk Jósikafalváig, a harminc kilométer hosszú, ezer hektáros, Kolozsvár ivóvízbázisát adó Bélesi-tó partjáig vezetett. A festői panorámában gyönyörködve, *Cherechesiu* úr, *Claudia Prundus* mérnök és *Toboni Márton* mérnök előadásában ismerkedtünk a 150 ezer hektáros erdőgazdasággal.

Megtudtuk, hogy évi 300 hektár erdőfelújítás mellett mintegy 180 ezer köbméter fát termelnek, fenyőt, bükköt és tölgyet egyaránt. Mesterségesen csak a fenyőt újítják fel. A vadászat volumene és a vadsűrűség magyar fogalmak szerint jelentéktelen, számottevő az erdei mellékhaszonvétele és a pisztrángtenyésztés.

A cég meglepően komoly vízépítészeti beruházásokat folytat, évente több, mint 150 millió forintnak megfelelő állami forrást fordítanak vadpatak-szabályozásra, ún. torrens regulációra. A meglévő erdei úthálózat fenntartására és fejlesztésére lényegesen kevesebb pénzük jut.

Visszatuzva az Alsófelsőszentmihályi csemetekertbe látogattunk el.

A káli kapcsolatokat ápoló csemetekert mintegy harminc hektáron, erdőtelepítési célokra is termel. A telepítéseket átgondoltan, pionír fajokkal indítva végzik.

A bejárás végén búcsúztunk el véglegesen a házigazdától – *Miklós István* úrtól is.

Lehetetlen mindenkit név szerint említeni. Szintúgy lehetetlen nem kiemelni *Ion Micu* igazgató úr generális szerepét a szervezésben, valamint *Miklós István* úr egész hetes, avatott kalauzolását – melyek nélkül tanulmányutunk szóba se kerülhetett volna.

Haraszi Gyula
szakosztálytitkár

A fotókat **Csonka Tibor** és **Péternári Gábor** készítették

